

Masteruppsats i offentlig förvaltning [VT 2012]

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Rebecka Lönnroth

Handledare: Anette Gustafsson

Examinator: Stig Montin

KVINNORNA OCH DET LOKALA

En kartläggning av
kvinnorepresentation i
stadsdelsnämnder

SAMMANFATTNING

Trots att de flesta av världens länder idag infört både kvinnlig rösträtt och valbarhet så är och har kvinnor *alltid* varit underrepresenterade i världens folkvalda politiska församlingar. Fördelningen skiljer sig visserligen länder emellan men parlamenten fortsätter att vara en politisk arena som domineras av män.¹ Forskning pekar på att slumpen inte kan vara den avgörande faktorn, utan att det snarare tycks råda en systematik som resulterar i att könsfördelningen fortsatt är ojämn.² Kritiker inom bland annat den feministiska teoribildningen menar att kvinnors frånvaro utgör ett stort demokratiskt problem. De åberopar de könshierarkiska strukturer och den isärhållning av könen som råder i samhället, men även inom politiken, som en förklaring bakom denna systematik. De argumenterar även för betydelsen av kvinnlig närvaro inom politiken och rätten för kvinnor att vara representerade av andra kvinnor.³

Sverige har en genomsnittlig kvinnorepresentation på 43 procent i kommunfullmäktige, jämfört med 45 procent i Riksdagen. Tillskillnad från de flesta andra länder i världen är kvinnorepresentationen således lägre på lokal nivå än vad den är på nationell nivå. Den lokalpolitiska arenan är samtidigt omtvistad vad gäller kvinnors politiska närvaro, i både numerära och substantiella termer. Rent historiskt finns ett band mellan lokaldemokrati och kvinnors politiska engagemang, där den lokala nivån ofta tjänat som en grogrund för just detta. Statsvetaren Anne Phillips beskriver dock relationen mellan kvinnor och det lokalpolitiska i termer av en paradox, där det kan diskuteras huruvida lokalpolitiken utgör en möjlighet eller ett hinder för kvinnlig politisk närvaro på nivåer. Hur vi då ska betrakta kvinnors mer utbredda frånvaro från kommunal, lokal nivå i Sverige är därmed inte självklart. Dock finns ytterligare en lokalpolitisk nivå att studera i Sverige, i förhållande till kvinnorepresentation och den demokratiska rättigheten till närvaro. Sällan belyst inom forskning om kvinnorepresentation är vad den här uppsatsen kallar den sub-lokala nivån, det vill säga stadsdelsnämnder som lokalpolitiskt organ. Syftet med denna uppsats är därmed att ge en bild av huruvida vi kan betrakta den lokalpolitiska arenan som en potentiellt kvinnovänlig politisk nivå eller inte. Detta sker utifrån en tudelad studie av kvinnorepresentationens kvantitativa men också kvalitativa aspekter på sub-lokal nivå, med avsikten att analysera och diskutera relationen mellan kvinnor och det lokala och slutligen svara på frågan; *Kan stadsdelsnämnder betraktas som mer gynnsamma för kvinnors intressen och politiska inflytande i jämförelse med andra politiska nivåer?*

Studien är uppdelad i två delar, där del ett är en kvantitativ kartläggning av kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder i Sverige. Kartläggningen är således en totalundersökning. Del två är sedan en kvalitativ fallstudie av kvinnorepresentationen

¹ Wide 2006:1

² *Ibid.*

³ Jmf. Phillips 2000; Hernes 1987; Hirdman 1990; Wendt Höjer & Åse 2003

i stadsdelsnämnderna i Göteborg, där representanter från socialdemokraterna, miljöpartiet och moderaterna har intervjuats angående nomineringsprocesser och principer om kvotering, då detta visat sig betydande för en hög andel kvinnor. Politikerna intervjuades även angående stadsdelsnämnder som politiskt uppdrag. De teoretiska utgångspunkterna för studien utgörs av tidigare forskning gällande kvinnors numerära men även substantiella politiska närvaro där några av nyckelbegreppen berör social representation, argument för representation, könshierarkiska mönster samt olika strukturella faktorer som ligger till grund för variationer i kvinnorepresentation på lokal nivå.

Resultaten från de två delarna pekar på att kvinnor återfinns i högre utsträckning i stadsdelsnämnderna, tillika sub-lokal nivå men att män fortsatt dominerar den lokalpolitiska arenan. Det visade sig även att stadsdelsnämnder har låg status jämfört med andra kommunalpolitiska uppdrag. Utifrån exemplet Göteborg framkom att kvinnors möjligheter att driva könsspecifika frågor i stadsdelsnämnderna är begränsat på så sätt att kvinnors könsspecifika intressen inte förefaller utgöra en politisk dimension. Slutsatsen är att stadsdelsnämnds nivå inte sägas vara *mer* gynnsam för kvinnors intressen och politiska inflytande, än andra politiska nivåer. Samtidigt framgick det från den kvantitativa kartläggningen att kommuner med stadsdelsnämnder tycktes ha en högre andel kvinnor i kommunfullmäktige än i kommuner utan en stadsdelsnämndsorganisation. Resultatet kan tolkas som att stadsdelsnämnderna kan utgöra en språngbräda för kvinnlig politisk närvaro på andra nivåer. Studien öppnar således upp för ytterligare forskning på området kvinnorepresentation på sub-lokal nivå.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. KVINNORNA & DET LOKALA.....	6
1.1 INLEDNING	6
1.2 BAKGRUND	7
1.2.1 Kvinnorepresentationens variation i tid och rum	7
1.3 VARFÖR STUDERAS KVINNLIG POLITISK REPRESENTATION?	9
1.3.1 Demokrati och jämlik representation	9
1.3.2 Könsmaktsordning och genussystem	9
1.3.3 Kvinnors betydelse i politiken.....	10
1.4 LOKAL NIVÅ – EN MÖJLIGHET FÖR KVINNOR?	12
1.5 LOKAL NIVÅ – EN DEL AV FLERNIVÅDEMOKRATIN	13
1.5.1 Flernivådemokrati som begrepp.....	13
1.5.2 stadsdelsreformen – en del av den demokratiska explosionen.....	14
1.5.3 Göteborg- först i sitt slag	15
1.5.4 stadsdelsnämnder och kommunalnämnder – så funkar det	15
1.6 PROBLEMFÖRMULERING.....	16
1.7 ÖVERGRIPANDE SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	17
1.8 UPPSATSENS DISPOSITION.....	17
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	18
- KVINNORS NUMERÄRA & SUBSTANTIELLA NÄRVARO I POLITIKEN	18
2.1 MÖJLIGGÖRANDE OCH HINDRANDE FAKTORER	18
2.1.1 Strukturella faktorer – nationell nivå	19
2.1.2 Strukturella faktorer - generell lokal nivå.....	20
2.1.3 Strukturella faktorer - lokal nivå i Sverige.....	21
2.2 AKTÖRER	21
2.3 KVALITATIV KVINNOREPRESENTATION	22
2.3.1 Horisontella och vertikala mönster	22
2.4 NOMINERINGSPROCESSEN.....	24
2.4.1 Processen – från valbar till vald.....	24
2.4.2 Principer kring kvotering.....	25
2.5 NÄRVARO OCH SOCIAL REPRESENTATION	26
2.5.1 Vikten av närvaro i politiken	26
2.5.2 Social representation - argument för kvinnorepresentation	27
2.5.3 Statsoptimister och statspessimister.....	28
2.6 SUMMERING AV UPPSATSENS TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	31
2.7 PRECISERAT SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	33
STUDIENS ANALYTISKA RAMVERK.....	35
3. STUDIENS UPPLÄGG & GENOMFÖRANDE	36
3.1 DEL I - KVANTITATIV KARTLÄGGNING AV KVINNOREPRESENTATIONEN PÅ STADSDELSNÄMNDNIVÅ	36
3.1.1 Urval stadsdelsnämnder	37
3.1.2 Urval oberoende variabler.....	37
3.1.3 Behandling av materialet	39
3.2 DEL II - KVALITATIV FALLSTUDIE – EXEMPLET GÖTEBORG	40
3.2.1 Val av intervjuobjekt	41
3.2.2 Intervjuernas genomförande.....	43
3.2.3 Intervjuguide & behandling av materialet.....	44
3.3 UNDERSÖKNINGENS GENERALISERBARHET	47

4. KVANTITATIV KARTLÄGGNING AV KVINNOREPRESENTATION PÅ STADSDELSNÄMNDSNIVÅ I SVERIGE	49
4.1 STADSDELSNÄMNDER I FÖRHÅLLANDE TILL ANDRA NIVÅER OCH ORGAN	49
4.1.1 Nationell nivå	49
4.1.2 Kommunal nivå.....	50
4.1.3 Kvinnorepresentation i stadsdelsnämnderna	53
4.1.4 Strukturella faktorer som förklaring till variationer	54
4.1.5 Aktörer - partierna som förklaringsfaktor.....	57
4.1.6 Könshierarkiska mönster – vertikalt.....	59
4.1.7 Summering.....	61
5. KVALITATIV FALLSTUDIE AV KVINNOREPRESENTATIONEN I STADSDELSNÄMNDER I GÖTEBORG.....	63
5.1 BAKGRUND - STADSDELSNÄMNDORGANISATIONEN I GÖTEBORG.....	63
5.1.1 Kvantitativ redogörelse Kvinnorepresentationen i Göteborgs stadsdelsnämnder	65
5.1.2 Hierarkiska mönster-vertikalt.....	66
5.1.3 Nivåer och organ i kommunen.....	66
5.1.4 Könsfördelning inom partierna i stadsdelsnämnderna	67
5.2 REDOGÖRELSE AV NOMINERINGSPROCESSEN FÖR SOCIALDEMOKRATERNA, MILJÖPARTIET & MODERATERNA I GÖTEBORG.....	68
5.2.1 Urvalsprocessens olika steg.....	68
5.2.2 Principer kring kvotering.....	72
5.2.3 Tillsättning av förtroendeuppdrag.....	76
5.2.4 Sammanfattande analys.....	79
5.3 UPPFATTNINGAR KRING STADSDELSNÄMNDSUPPDRAGET, KÖNSSPECIFIKA INTRESSEN OCH KVINNOLIG NÄRVARO	80
5.3.1 Som politiskt uppdrag	80
5.3.2 Hierarkiska mönster mellan olika uppdrag.....	82
5.3.3 Mjuka och hårda politikområden.....	85
5.3.4 Representativitet – intresse-, resurs-, rättviseargument.....	88
5.3.5 Sammanfattande analys.....	93
6. SLUTSATSER	96
6.1 SLUTSATSER KVANTITATIV KARTLÄGGNING.....	96
6.2 SLUTSATSER KVALITATIV FALLSTUDIE	97
7. SLUTDISKUSSION & FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	100
REFERENSER:.....	103
TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING	109
BILAGOR.....	111
BILAGA 1.....	111
INTERVJUGUIDE 1 - REPRESENTANT NOMINERINGSPROCESSEN	111
INTERVJUGUIDE 2 – POLITIKER STADSDELSNÄMND	114
BILAGA 2. TABELLER & DIAGRAM.....	116

1. KVINNORNA & DET LOKALA

1.1 INLEDNING

Det har gått dryga hundra år sedan Australien som första land införde kvinnlig rösträtt och valbarhet, år 1902. Politiken har sedan dess brett ut sig och vi röstar idag till folkvalda församlingar på fler nivåer än någonsin. Stig Montin beskriver utvecklingen i termer av en ”politisk explosion” där politiken förflyttats till flera nivåer i form av både internationalisering och decentralisering.⁴ Idag bedrivs politik, som på ett eller annat sätt kan sägas beröra Sverige, på transnationell-, subnationell-, nationell-, kommunal- och sub-lokal-nivå. Vi är i allra högsta grad en del i ett flernivåsystem som ställer nya krav på hur politik skall bedrivas för att uppnå demokrati, legitimitet och jämlikhet. Även om politiken breder ut sig och fler nivåer skapas i demokratins namn så har kvinnorepresentationen inte nått upp till en jämlik nivå i förhållande till mansrepresentationen, under de senaste hundra åren. Trots att de flesta av världens länder idag infört både kvinnlig rösträtt och valbarhet till parlament så är och har kvinnor *alltid* varit underrepresenterade i världens folkvalda politiska församlingar. Fördelningen skiljer sig visserligen länder emellan men parlamenten fortsätter att vara en politisk arena som domineras av män.⁵ Forskning pekar på att slumpen inte kan vara den avgörande faktorn, utan att det snarare tycks råda en systematik som resulterar i att könsfördelningen fortsatt är ojämn.⁶ Kritiker inom bland annat den feministiska teoribildningen menar att kvinnors frånvaro är ett stort demokratiskt problem där de vill peka på att det inte går att tala om demokrati så länge kvinnor systematiskt underordnas och stängs ute från det politiska rummet.⁷ Kvinnorepresentation är i ljuset av detta inte bara en feministisk angelägenhet, utan är även av betydelse ur demokratisynpunkt.

⁴ Montin 1998:77f.

⁵ Wide 2006:1

⁶ Ibid.

⁷ Wendt Höjer & Åse 2003:52

1.2 BAKGRUND

1.2.1 KVINNOREPRESENTATIONENS VARIATION I TID OCH RUM

Mellan år 1945 och 2005 har kvinnorepresentationen på generell, nationell nivå i världen gått från 2 procent till cirka 15 procent. Kulturella, socioekonomiska, institutionella och andra typer av strukturella faktorer har visat sig spela roll för hur utvecklingen varierar i olika delar av världen.⁸ Även hur länge ett land haft kvinnlig rösträtt och valbarhet till parlamentet har visat sig avgörande för hur representationen ser ut idag. Aktörer i form av kvinnoorganisationer och partier är också faktorer som är avgörande för hur kvinnorepresentationen varierat i tid och rum, på nationell nivå.⁹

I Skandinavien har utvecklingen varit mer gynnsam än i andra delar av världen. Till stor del på grund av att de Skandinaviska länderna har strukturella och institutionella förhållanden som gynnat ett kvinnligt, politiskt deltagande och närvaro vilket resulterat i bland den högsta kvinnorepresentationen i världen på nationell nivå. Detta har inom feministisk teori refererats till som en etablerad sorts statsfeminism där de skandinaviska länderna lyckats inkorporera frågor om jämställdhet mellan könen i samhällets olika institutioner och så även inom politiken.¹⁰ Detta har resulterat i en hög andel kvinnliga förtroendevalda, även om män fortfarande är överrepresenterade i de skandinaviska parlamenten.

Det är inte bara i de nationella parlamenten som kvinnor är underrepresenterade. Tittar vi på EU och dess folkvalda församling, Europaparlamentet, är könsfördelningen även här ojämn. Efter valet till Europaparlamentet år 2009, är 35 procent av parlamentarikerna kvinnor.¹¹ Vänder vi blicken mot den lokala nivån finns teorier som menar på att kvinnorepresentationen bör vara högre här än på nationell nivå. Dels för att lokalpolitiska frågor traditionellt sett kan sägas ligga nära kvinnors vardag. Det var på lokal nivå som kvinnor initialt kunde engagera sig politiskt, innan de fick rösträtt och valbarhet till de nationella parlamenten.¹² Mindre konkurrens inom politiken på denna nivå har varit en annan ofta refererad förklaring där forskare hävdar att ju högre konkurrensen är om förtroendeuppdrag desto mer missgynnsamt

⁸ Wide 2006

⁹ Ibid. s. 127ff

¹⁰ Hernes 1987:136

¹¹ Rapport; Kvinnor i parlamentet 2010:3 – enheten för lika möjligheter och mångfald

¹² Phillips 1996:113

för kvinnorepresentationen.¹³ För Västeuropa är dock detta en teori som inte går att applicera. En studie genomförd av forskaren Jessika Wide visar att den genomsnittliga kvinnorepresentationen i västeuropeiska, nationella parlament ligger på 28 procent kvinnor medan den genomsnittliga andelen på lokal nivå är 24 procent.¹⁴ Med andra ord är kvinnor representerade i högre grad på nationell- än på lokal nivå i denna del av världen. Även i Skandinavien har vi en sådan fördelning, där fler kvinnor återfinns på nationell än lokal, kommunal nivå.

Sverige har en genomsnittlig kvinnorepresentation på 43 procent i kommunfullmäktige, jämfört med 45 procent i Riksdagen. Jessika Wides studie visar dock på att det kan skilja sig mycket mellan olika kommuner inom länder, och så även i Sverige. I en stor studie genomförd på uppdrag av bland annat Sveriges kommuner och Landsting, av Richard Öhrvall och Hanna Bäck, kunde variationen i kvinnorepresentation förklaras dels utifrån att kommuner med en mer traditionell syn på kvinnor hade en lägre andel kvinnliga förtroendevalda. Dels spelade även partierna en stor roll, där kommuner med många mandat för socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet hade en högre andel kvinnor. Studien visade att den typiske kommunalpolitikern i Sverige är en medelålders, svenskfödd, man. Undersökningen kunde även visa på både en vertikal och en horisontell marginalisering av kvinnor på kommunal nivå, där kvinnor i mindre utsträckning fanns på positioner förknippade med makt och status.¹⁵

Lokal nivå är således intressant att studera i fråga om kvinnorepresentation då denna nivå, historiskt sett, utgjort en möjlighet för kvinnligt politiskt deltagande.¹⁶ Samtidigt ser vi att det även på lokal nivå förekommer en hierarkisk marginalisering av kvinnor och kvinnor är fortsatt underrepresenterade. Men i de Skandinaviska länderna, med en jämförelsevis hög andel kvinnliga förtroendevalda, återfinns kvinnor i något mindre utsträckning på lokal nivå. Det finns här en kontrasterande bild av lokal, kvinnlig, politisk närvaro, där det är svårt att avgöra hur och med vilka ögon vi ska se på att kvinnor är underrepresenterade i större utsträckning på lokal, kommunal nivå i Sverige.

¹³ Wide 2006:153

¹⁴ Ibid s. 154

¹⁵ Öhrvall & Bäck 2003; Jmf. Wängnerud 1999; Bäck 2000, SCB 2007

¹⁶ Phillips 1996:113

1.3 VARFÖR STUDERAS KVINNLIG POLITISK REPRESENTATION?

1.3.1 DEMOKRATI OCH JÄMLIK REPRESENTATION

Representation är ett centralt begrepp för den här uppsatsen, där frågan kring vem eller vad som ska representeras utgör en utgångspunkt. Demokrati som begrepp och företeelse går direkt att översätta och definiera som *folkstyre*.¹⁷ I en demokrati skall makten med andra ord utgå ifrån folket. Detta beskrivs ofta i termer av förverkligandet av *folkviljan*. I en valdemokrati sker detta just genom val, där folket skall kunna återspegla sin vilja i den förda politiken.¹⁸ Peter Esaiasson beskriver i *Vad menas med folkviljan*, komplexiteten bakom begreppet ”förverkligandet av folkviljan”. Trots att begreppet är vedertaget inom dagens demokratisyn återstår en mängd frågetecken gällande hur detta förverkligande ska gå till och vad som kan anses vara legitimt och rättvist. Är en jämlik demokrati synonymt med ett folk, en vilja och ett förverkligande?¹⁹ Den vars vilja är representerad kommer i en valdemokrati att utgöras av majoriteten av befolkningen, där minoriteten får stå tillbaka. Detta leder till frågan om det går att tala om rättvisa majoritetsbeslut och jämlik representation utan att även diskutera risken med att minoriteten blir utesluten och diskriminerad.²⁰ Demokratibegreppet rymmer därmed en dimension där *vad* som representeras men kanske framförallt *vem* som representeras blir aktuellt att diskutera sett utifrån kvinnor som en underordnad grupp.

1.3.2 KÖNSMAKTSORDNING OCH GENUSSYSTEM

Ett grundläggande ställningstagande inom feministisk teori är att kön har betydelse, så även inom politiken. Bevisligen har kvinnor mindre inflytande och mindre politisk makt än vad män har. Kvinnors ständiga underrepresentation i det politiska rummet talar sitt tydliga språk. Feminismen pekar på den rådande könsmaktsordningen som resulterar i att kvinnor, på grund av sitt kön, underordnas. Kvinnor har än idag mindre makt på grund av sitt kön men samtida forskning blundar samtidigt för att kön har en politisk betydelse. Detta är inom feminismen en väl etablerad paradox som pekar på hur könsmaktsordningen vidmakthållits genom att osynliggöra könets betydelse för

¹⁷ Dahl 1989:165

¹⁸ Gilljam & Hermansson et al. 2003:30-31

¹⁹ Ibid. s. 34ff

²⁰ Ibid. s. 33

politik och makt.²¹ Att kvinnor är frånvarande från de arenor där den politiska makten finns visar på en ordning som utgår ifrån kvinnors inkompetens i dessa sammanhang. Feministisk demokratiteori ställer sig därmed frågande till hur begreppet demokrati används och om det överhuvudtaget går att tala om demokrati så länge kvinnor ständigt är det underrepresenterade könet i politiska församlingar.²² Bland andra Anne Phillips formulerar att en jämlik representation är mer rättvis och demokratisk och att kvinnor således måste finnas representerade.

Inom feministisk forskning råder det dock delade meningar om hur kön och könstillhörighet skall betraktas och beskrivas. Anette Gustafsson sammanfattar denna diskurs genom att slå fast att ”manligt” och ”kvinnligt” utgör en hierarkisk tudelning som är socialt konstruerad, där feminismen vill poängtera de könsmässigt ojämlika samhällsvillkoren.²³ Eller som Simone de Beauvoir uttryckte det; kön är någonting som *blir*, inte något som *är* från början.²⁴ Yvonne Hirdman introducerade det välkända begreppet *genussystem* för att beskriva förhållandet mellan kön och makt och hur denna ordning fortsatt upprätthålls mellan könen. Hirdman menar att genussystemet som begrepp dels fångar den *isärhållning* som finns mellan könen men också den rådande *könshierarkin*²⁵, där det manliga är normgivande och där kvinnan ständigt måste förhålla sig till denna norm.²⁶

1.3.3 KVINNORS BETYDELSE I POLITIKEN

Demokrati ur ett svenskt perspektiv brukar likställas med en ”realistisk” syn på medborgardeltagande, där det varken är önskvärt eller möjligt att alla kan vara med och styra. Regeringsformen slår i sin inledande paragraf fast att demokratibegreppet i en svensk kontext utgår ifrån tanken om indirekt demokrati där folkviljan förverkligas genom valda representanter.²⁷ De politiska partierna är centrala aktörer, då de för

²¹ Wendt Höjer & Åse 2003:7

²² Ibid s. 52

²³ Gustafsson 2008:41

²⁴ Wendt Höjer & Åse 2003:12

²⁵ Inom feministisk forskning förekommer vad jag tolkar som olika benämningar för könshierarki, där könsmaktsordning, könsmaktsförhållanden och könsmaktsystem även är vanliga benämningar. Samtliga figurerar i uppsatsen då jag gjort bedömningen att de har samma innerbörd utifrån nationalencyklopedins definition; ”*samlade termer för de strukturer och processer som ligger till grund för mäns samhälleliga dominans över kvinnor*”.

²⁶ Hirdman 1990:78f.; Wendt Höjer & Åse 2003:21

²⁷ Regeringsformen 1974:152:1§

fram de idéer och de representanter som folket har att ta ställning till.²⁸ Väljarna ger partierna mandat att driva frågor i deras ställe. Vem som är att betrakta som representant, eller förtroendevald definieras i kommunallagens fjärde kapitel, inledande paragraf;

1 § Med förtroendevalda avses i denna lag ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer.

Med förtroendevalda avses också ledamöter och ersättare i den beslutande församlingen, förbundsstyrelsen eller annan nämnd, de beslutande församlingarnas beredningar samt revisorer i ett kommunalförbund. Lag (2006:369)²⁹

Representanten själv har en central roll i demokratibegreppet. Den svenska demokratiuppfattningen återspeglar den syn som feministisk politisk teori kritiserar, där medborgaren, dennes *åsikter* och dess valda representanter är helt fränkopplat från kön och könstillhörighet. Åsiktsrepresentation ska stå för något neutralt, där det är folkviljan som är utgångspunkt för vad som är att betrakta som politiskt jämlikt. Feministiska kritiker menar på att frånvaron av kvinnor i politiken bör återspeglas i den politik som förs fram. Om en grupp är överrepresenterad i politiken innebär detta också att en viss sorts åsikter och verklighetsuppfattningar är överrepresenterade.³⁰ Åsiktsrepresentation är då en del av och vidmakthåller rådande könsmaktsordning.³¹ Feministiska demokratiteoretiker hävdar därmed att representation även ska utgå ifrån social bakgrund, då social bakgrund och erfarenheter utifrån din sociala ställning inte går att särskilja från vilka åsikter en person har.

Idén om *social representation* har mött kritik, där bland andra Jörgen Westerstahl menar att folkviljan enbart kan förverkligas genom åsiktsrepresentation.³² Andra menar på att social representation bör utgöra ett komplement till strikt åsiktsrepresentation och att det därför är viktigt med en hög andel kvinnor i politiken.³³ Den här uppsatsen kommer att utgå ifrån idén om social representation där jag menar att könets betydelse inte går att blunda för när det finns en systematik som innebär att kvinnor *alltid* varit i numerärt underläge i världens politiska församlingar.

²⁸ Gilljam & Hermansson et al. 2003:55

²⁹ Kommunallagen 2006:369; kap 4:1§

Definitionen kommer att ligga till grund för hur begreppet "förtroendevald" genomgående används i uppsatsen.

³⁰ Wide 2006:4

³¹ Wendt Höjer & Åse 2003:52

³² Westerstahl 1985

³³ Phillips 2000

Forskning har även kunnat peka på att kvinnorepresentation och kvinnors närvaro i politiken har betydelse för vilka frågor som förs fram. Där det gått att se att kvinnor i större utsträckning driver frågor rörande jämställdhet, mäns våld mot kvinnor och kvinnojourer.³⁴ Kvinnlig närvaro är inte enbart en demokratisk rättighet, det är även en nödvändighet för att frågor som berör kvinnor ska bli åskådliggjorda.

1.4 LOKAL NIVÅ – EN MÖJLIGHET FÖR KVINNOR?

“Women are often assumed to have a special affinity with local government or local democracy (...) If local government or local democracy is indeed more accessible to women’s issues or women’s participation, this might well be an additional basis for arguing its importance. But the greater accessibility could also be taken as evidence of a homeliness many feminists would prefer to avoid”³⁵
Anne Phillips (1996)

Relationen mellan kvinnor och lokalpolitik är ett förhållande som historiskt sett kan beskrivas som intimt där den lokala nivån ofta tjänat som en grogrund för kvinnligt, politiskt engagemang. Ett engagemang som kan härledas till det faktum att kvinnor genom historien i stor utsträckning inte varit tillåtna att delta på nationell, politisk nivå men istället kunnat engagera sig i sitt lokalsamhälle. Denna nivå var även födelsepunkten för många av de kvinnorrättsorganisationer som senare visat vägen för dagens kvinnoförbund och organisationer.³⁶ Lokalpolitik handlar även många gånger om frågor som traditionellt sett legat nära kvinnors vardag. Det är den lokala nivån som bistår med de tjänster som tidigare utfördes av kvinnor inom hemmets fyra väggar. Men sedan kvinnors intåg på arbetsmarknaden har tjänstesektorn rörande skola, vård och omsorg förflyttats och blivit en lokal angelägenhet, där dessa frågor i Sverige sköts kommunalt och i viss mån regionalt. Det är även inom denna sektor vi finner en större andel kvinnliga än manliga arbetstagare. I skenet av detta går det att skönja ytterligare en dimension av kvinnligt, politiskt engagemang på lokal nivå, då de frågor som bedrivs här i sig kan ses som en angelägenhet för kvinnor. Lokalpolitiken utgör inte bara en arena för politiskt engagemang utan berör så även kvinnor på ett mer personligt plan, där de beslut som fattas här tycks beröra kvinnor i deras vardagliga liv.

³⁴ Wide 2006:4; Gustafsson 2008

³⁵ Phillips 2000

³⁶ Phillips 1996:113f; Wide 2006:31

I sin artikel *Feminism and the attraction of the local* vill Anne Phillips belysa att förhållandet mellan kvinnor och det lokalpolitiska inte kan ses som helt okomplicerat. Phillips väljer snarare att betrakta kvinnligt, politiskt engagemang på lokal nivå utifrån idén om en paradox, där denna nivå både kan ses som möjliggörande och som hindrande, utifrån ett feministiskt perspektiv.³⁷ Oavsett ståndpunkt menar dock Phillips att det i den lokalpolitiska nivån, på grund av dess öppenhet för kvinnligt, politiskt engagemang, finns en inbyggd feministisk agenda vilket motiverar till en diskussion kring förhållandet mellan kvinnor och det lokala.³⁸

Paradoxen grundar sig i det faktum att kvinnor fortsatt lyser med sin frånvaro i större utsträckning på nationell än på lokal nivå. Det går heller inte att bortse ifrån att män fortfarande är det dominerande könet på samtliga politiska nivåer, i samtliga politiska församlingar. Ur ett feministiskt perspektiv går det enligt Phillips att se på lokal demokrati och lokalt, politiskt engagemang både som ett sätt för kvinnor att etablera sig på den politiska arenan och påverka i de frågor som rör kvinnor och deras vardag. Men vi måste också ställa oss kritiska till huruvida kvinnors etablering på lokal nivå är att betrakta som ett uttryck för en hierarkisk systematisering, där kvinnor återfinns på den nivå där den reella makten inte finns. Relationen mellan kvinnor och det lokala är därmed att betrakta som komplex, där det råder en kluvenhet kring om det kan betraktas som en möjliggörande eller hindrande nivå i fråga om kvinnligt, politiskt närvaro.

1.5 LOKAL NIVÅ – EN DEL AV FLERNIVÅDEMOKRATIN

1.5.1 FLERNIVÅDEMOKRATI SOM BEGREPP

Flernivådemokrati är ett begrepp som syftar till att beskriva den utveckling som skett av demokratin, där vi idag röstar till fler politiska församlingar än någonsin tidigare. Begreppet kan mer exakt definieras som; ” *demokratisk maktindelning på territoriell grund med val på flera olika nivåer.* ”³⁹ Vilket är en definition som kommer att ligga till grund för resonemang kring flernivådemokrati i föreliggande studie.

³⁷ Phillips 1996:112

³⁸ Ibid. s.113

³⁹ Tallberg et al. 2010:8

Utvecklingen av fler demokratiska nivåer har uppgetts utmana Robert Dahls syn på representativ demokrati, där det menas att flernivådemokrati kommit att utmana idén om en centralt styrd nationalstat. I och med att demokrati bedrivs på fler nivåer, där lokal demokrati kommit att spela en allt större roll, kan makten sägas ha decentraliserats.⁴⁰ Demokratin har således brett ut sig, och utifrån ett svensk perspektiv förekommer idag politiska, demokratiska processer på internationell, nationell och lokal nivå. Vi röstar till Europaparlamentet, riksdagen, landsting- och kommunfullmäktige. Stig Montin refererar till utbredningen av fler demokratiska organ som en politisk eller demokratisk explosion.⁴¹ Som ett led i detta har det i Sverige genomförts en rad demokratiexperiment, med syfte att föra demokratin närmare medborgarna. Således har flernivådemokratin kommit att utvidgas än mer, där det idag gå att tala om ytterligare en nivå i Sverige i form av *stadsdelsnämnder*, som här kommer att refereras till som *sub-lokal nivå*.

1.5.2 STADSELSREFORMEN – EN DEL AV DEN DEMOKRATISKA EXPLOSIONEN

1970-talets Sverige var en tid synonymt med organisatoriska förändringar i landets kommuner. Den initierande omorganisationen var den kommunsammanslagning som avslutades på 1970-talets mitt, vilken innebar att antalet svenska kommuner minskat från 2500 till omkring 280 stycken, sedan 1950-talet.⁴² Fram tills idag har det sedan tillkommit kommuner vilket gör att vi idag har 290 stycken i Sverige. Reduceringen av antalet kommuner innebar också en minskning i antal förtroendevalda vilket stärkte tjänstemännens roll ute i kommunerna. Ur demokratisynpunkt var detta ett bakslag och det talades om ökade svårigheter i att styra till följd av politikernas, potentiellt sett, försvagade ställning. Detta gav upphov till diskussioner kring olika åtgärder för att åter stärka demokratin och de förtroendevaldas roll.⁴³ Som en följd av detta stiftades så lokalorganslagen som gjorde det möjligt för kommunerna att upprätta tvärssektoriella, beslutande nämnder, så kallade kommundelsnämnder eller stadsdelsnämnder.⁴⁴ Detta i syfte att stärka demokratin genom att öka antalet

⁴⁰ Tallberg et al. 2010:10

⁴¹ SOU 1998:155:77

⁴² Jmf. Jönsson et al. 1997:24, Montin 2002

⁴³ Montin 1998:22

⁴⁴ Benämningen stadsdelsnämnd och kommundelsnämnd syftar på samma typ av politisk organisationsform, men med skillnaden att stadsdelsnämnder tenderar att ha en större täckningsgrad än kommundelsnämnder. Då stadsdelsreformen främst kom att bli ett demokratiexperiment för de större städerna, är den allmänna benämningen

förtroendevalda. De nya nämnderna förväntades även kunna öka effektiviteten och förtroendet hos medborgarna genom att föra politiken närmare medborgarna och göra den mer lokalt anpassad.⁴⁵ Under 1980-talet blev så kommunaldelsreformen, eller stadsdelsreformen som den oftast kallas, ett faktum. Det var dock främst i de större städerna som reformen fick verklig genomslagskraft. Ett antal mindre kommuner provade på att använda sig av kommunaldelsnämnder men flertalet övergav experimentet inom några år då de fördelar som legat till grund för instiftandet av nämnderna inte införlivades. I Stockholm, Göteborg och Malmö antogs reformen under 80- och 90-talet och än idag har alla tre städerna väl etablerade stadsdelsnämnder. Ytterligare åtta kommuner har idag en kommunorganisation med hel- eller deltäckande stadsdelar eller kommundelar med tillhörande förvaltning och nämnd.⁴⁶

1.5.3 GÖTEBORG- FÖRST I SITT SLAG

Stadsdelsreformen blev främst en satsning för storstäderna. Efter reformerna hade Stockholm indelats i 24 nämnder (1997), Göteborg i 21 nämnder (1989) och Malmö i 10 nämnder (1996). Göteborg var därmed först ut med att reformera sin kommunorganisation. Samtidigt som många kommuner övergav stadsdelsnämnder som ett lokalt demokratiexperiment, har utvecklingen gått i motsatt riktning i Göteborg. Stadsdelsnämndernas organisationsform har så sent som 2011 omformats och idag har nämnderna reducerats ner till 10 stycken i Göteborg, men nämndernas geografiska verksamhetsområden har expanderat. Som politisk organisationsform är därmed stadsdelsnämnderna att betrakta som väletablerade i Göteborg.

1.5.4 STADSDELSNÄMNDER OCH KOMMUNDELSNÄMNDER – SÅ FUNKAR DET

Nämndernas huvudsakliga uppgifter ligger inom vad som ibland refereras till som den ”mjuka” sektorn, det vill säga skola, vård och omsorg. Kommungemensamma verksamheter ligger i regel kvar på kommunal nivå. Ledamöterna i stadsdelsnämnderna tillsätts av kommunfullmäktige och mandatfördelningen i nämnderna motsvarar så fördelningen i kommunfullmäktige. Ledamöterna utgörs

på nämndorganisationen stadsdelsnämnder. Bägge benämningarna kommer att figurera i uppsatsen, vilket då refererar till en mer storleksmässig åtskillnad.

⁴⁵ Montin 1998:22

⁴⁶ Statistiska centralbyrån; www.scb.se

därmed av indirekt folkvalda representanter från de olika partierna. Kommunfullmäktige tilldelar även nämnderna resurser och det utefter ett beräknat behov av omkostnader och inte efter faktiska utgifter. På så sätt kan nämnderna själva fördela resurserna så som de vill. Närmare hälften av städernas budget hamnar i regel hos stadsdelsnämnderna med tillhörande förvaltning. Med andra ord utgör nämndernas arbete och ansvarsområde en stor del av kommunens verksamhet. Den här typen av lokalanpassad politik, som nämnderna bedriver och beslutar kring, blir så den politik som kommer närmast medborgaren. Stadsdelsnämndernas roll blir således att fungera som ett lokalt fullmäktige. Dock med den avgörande skillnaden att det inte är direktvalt av stadsdelens medborgare.

1.6 PROBLEMFÖRMULERING

Att kvinnor alltid varit och fortfarande är en underrepresenterad grupp inom politiken, utgör ett demokratiskt problem. Feministisk forskning åberopar de könshierarkiska strukturer och den isärhållning av könen som råder i samhället men även inom politiken. De argumenterar även för betydelsen av kvinnlig närvaro inom politiken och rätten för kvinnor att vara representerade av andra kvinnor. I Sverige är kvinnorepresentationen lägre på lokal nivå än vad den är på nationell, vilket är tvärt emot hur det ser ut i många andra delar av världen. Den lokalpolitiska arenan är omtvistad vad gäller kvinnors politiska närvaro, i både numerära och substantiella termer. Det finns ett historiskt band mellan lokaldemokrati och kvinnligt politiskt engagemang. Kvinnors närvaro har här kunnat ses som stark, vilket den i många delar av världen fortfarande är. Trots en stark närvaro omgärdas den lokalpolitiska arenan av en paradox där det går att diskutera om lokalpolitiken kan ses som möjliggörande och en inkörsport för kvinnopolitiskt engagemang eller som hindrande för kvinnor att delta på andra politiska nivåer där makten och inflytandet potentiellt skulle vara större. Hur vi då ska betrakta kvinnors mer utbredda frånvaro från kommunal, lokal nivå i Sverige är därmed inte självklart. Dock finns ytterligare en lokalpolitisk nivå att studera i Sverige, i förhållande till kvinnorepresentation och den demokratiska rättigheten till närvaro. Sällan belyst inom forskning om kvinnorepresentation är vad den här uppsatsen kallar den sub-lokala nivån, det vill säga stadsdelsnämnderna som lokalpolitiskt organ. Ur en svensk kontext blir den här nivån således intressant utifrån frågan om möjligheter och hinder för kvinnors politiska närvaro.

1.7 ÖVERGRIPANDE SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Det övergripande syftet med den här uppsatsen är att ge en bild av huruvida vi kan betrakta den lokalpolitiska arenan som en potentiellt kvinnovänlig politisk nivå eller inte. Detta sker utifrån en tudelad studie av kvinnorepresentationens kvantitativa men också kvalitativa aspekter på sub-lokal nivå, med avsikten att analysera och diskutera relationen mellan kvinnor och det lokala och slutligen svara på frågan;

- *Kan stadsdelsnämnder betraktas som mer gynnsamma för kvinnors intressen och politiska inflytande i jämförelse med andra politiska nivåer?*

1.8 UPPSATSENS DISPOSITION

Uppsatsen är indelad i två huvuddelar, där analysen sker i två steg. Den första delen (kap. 4) är en kvantitativ kartläggning av kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder i Sverige. Därefter följer del två (kap. 5) som utgörs av en kvalitativ fallstudie av kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder i exemplet Göteborg där politikernas uppfattningar och redogörelser av nomineringsprocesser och stadsdelsnämnder som politiskt uppdrag undersöks och analyseras. Inledningsvis ska dock uppsatsens teoretiska utgångspunkter presenteras, vilket görs i kapitel 2. Därefter följer en precisering av syfte och frågeställningar. De teoretiska utgångspunkterna kopplas sedan ihop i ett analytiskt ramverk, vilket illustrerar hur de är tänkta att appliceras på empirin. Därefter följer uppsatsens metodavsnitt i kapitel 3. I kapitel 6 och 7 kommer uppsatsens slutsatser och slutdiskussion att presenteras samt svaren på frågeställningarna. Avslutningsvis ges även förslag på vidare forskning.

2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

– KVINNORS NUMERÄRA & SUBSTANTIELLA NÄRVARO I POLITIKEN

Följande avsnitt är en redogörelse av de teoretiska utgångspunkter som kommer att ligga till grund för uppsatsens analytiska ramverk. Först presenteras olika faktorer som tidigare forskning funnit som förklaringar till variationer i kvinnorepresentation och könshierarkiska mönster på olika politiska nivåer och inom olika politikområden. Här rör vi oss först på en mer generell, nationell nivå och mynnar sedan ut i kvinnorepresentation i en svensk kontext. Därpå följer en redogörelse av teorier rörande partiernas nomineringsprocesser och principer kring kvotering, och dess betydelse för kvinnors numerära representation. Detta är tänkt som ett komplement för att bättre förstå vad som påverkar kvinnlig närvaro. Avslutningsvis följer ett avsnitt där argument för social representation och vikten av kvinnlig närvaro presenteras, med utgångspunkt från bland andra Helga Hernes och Anne Phillips centrala teorier på området. I samband med detta presenteras även begreppen statspessimism och statsoptimism, där könsmaktsordningens potentiella påverkan på kvinnors könsspecifika intressen och utrymme att utöva politik i egenskap av kvinnor diskuteras.

2.1 MÖJLIGGÖRANDE OCH HINDRANDE FAKTORER

Forskning kring variationer i kvinnorepresentation kan enklast sammanfattas under två huvudkategorier; den med syfte att förklara den *kvantitativa* representationen och den som studerat den *kvalitativa* representationen. Kvantitativ representation innebär att det är den *numerära* eller *nominella* kvinnorepresentationen som är i fokus, med andra ord är det den faktiska andelen kvinnor som studeras. Kvalitativ representation står istället för vad som kallas den *substantiella representationen*, som mer lägger fokus på tyngden och innebörden av kvinnors närvaro i politiken.⁴⁷ Gemensamt för de båda kategorierna är att de sökt förklara variationer i kvinnorepresentation i tid och rum, på olika politiska nivåer, nationellt och internationellt. Forskningen har bland

⁴⁷ Wide 2006:3; Gustafsson 2008:8

annat sökt svar på vad som kan utgöra hinder och möjligheter för kvinnors politiska engagemang och om och hur kvinnor gör skillnad för den politik som förs fram, genom sin *närvaro* i politiska församlingar.

2.1.1 STRUKTURELLA FAKTORER – NATIONELL NIVÅ

Sverige och Skandinavien har lyckats förhållandevis väl med att få in kvinnor i politiken, där Sverige idag har ett av de mest jämställda parlamenten i världen. Forskare på området har kunnat peka på en rad faktorer, där framförallt olika strukturella förklaringsmodeller varit tongivande. Dessa strukturella faktorer återfinns i huvudsak i tre kategorier; *institutionella*, *socioekonomiska* och *kulturella* faktorer.⁴⁸ Med institutionella faktorer menas de fastlagda ”spelregler” som sätter villkoren för hur ett samhälle utformas, där ett lands val- och partisystem utgör exempel på sådana regler. Även fastlagda regler inom partiväsendet är att betrakta som institutioner, där partiernas regler gällande könskvotering är ett exempel.⁴⁹ Till socioekonomiska förklaringsfaktorer hör sedan ett lands förvärvsfrekvens och utbildningsnivå. Kulturella faktorer utgörs av de kulturella normer och föreställningar som råder i ett samhälle, så som religiositet och mer eller mindre traditionell syn på kön och könsstereotyper.⁵⁰ Olika typer av politiska *aktörer* har även lyfts fram som förklaringsfaktorer kring variationer i numerär kvinnorepresentation.⁵¹

I jämförande studier kring institutionella förklaringsfaktorer på ländernivå, har forskning kunnat peka på valsystemets betydelse för hur hög kvinnorepresentationen är i ett land. Här har det visat sig att länder med proportionellt valsystem generellt har en högre kvinnorepresentation än länder med majoritetsvals system.⁵² Förklaringen kan hänföras till att proportionella vals system innebär fler valkretsar med fler antal platser, tillskillnad från majoritetsvals system med endast en plats per valkrets. Den konkurrens som uppstår till följd av färre antal platser i ett majoritetsvals system har visat sig ha en missgynnande effekt på kvinnorepresentationen i stort.⁵³ Även partiernas karaktär har visat sig ha betydelse, där större partier med fler mandat per valkrets har visat sig ha

⁴⁸ Gustafsson 2008:9; Freidenvall 2006: 17; Öhrvall & Bäck 2003:28ff; Wängnerud 1999:21ff

⁴⁹ Wide 2006:34-35

⁵⁰ Gustafsson 2008:10; Freidenvall 2006: 19; Wide 2006:25

⁵¹ Wide 2006:316

⁵² Gustafsson 2008:9; Freidenvall 2006: 17, Wide 2006

⁵³ Gustafsson 2008:9; Freidenvall 2006: 17, Wide 2006

en högre andel kvinnor än mindre partier med färre mandat. Var ett parti befinner sig på en ideologisk vänster-högerskala har även det visat ha betydelse, där partier mer åt vänster på den ideologiska skalan tenderar att uppvisa en högre kvinnorepresentation än partier till höger på skalan. Vänsterorienterade partier har generellt visat en större öppenhet för frågor rörande kvinnors politiska deltagande, så som könskvotering vilket resulterat i en högre andel kvinnor.⁵⁴

De socioekonomiska förklaringsfaktorer som ofta hänvisas till i forskning kring kvinnorepresentation har pekat på att utbildningsnivån och förvärvsfrekvensen bland kvinnor har betydelse för hur hög kvinnorepresentationen är. I länder med en hög utbildningsnivå och hög förvärvsfrekvens är kvinnorepresentationen generellt sett högre vilket kopplas till att kvinnor i dessa länder har bättre villkor för att engagera sig politiskt.⁵⁵ Till de socioekonomiska faktorerna går det många gånger att härleda olika kulturella förklaringsfaktorerna där exempelvis kvinnors möjligheter till förvärvsarbete kan kopplas till om ett land har en mer eller mindre könsstereotyp kvinnosyn. Även andra kulturella särdrag såsom religiositet, påverkar den allmänna uppfattningen om kvinnans roll i ett samhälle och därmed även hennes möjligheter att arbeta och utbilda sig.⁵⁶

Statsvetaren Jessika Wide har i sin omfattande, jämförande studie av den numerära kvinnorepresentationen, studerat flertalet länder och bland annat undersökt kvinnorepresentationens variation i tid och rum, på nationell och lokal nivå. Vad hon bland annat fann var att det på nationell nivå går att se att så väl institutionella, kulturella och socioekonomiska strukturer behövs för att förklara kvinnorepresentationens variation.

2.1.2 STRUKTURELLA FAKTORER - GENERELL LOKAL NIVÅ

På generell, kommunal nivå kunde Wide peka på att samma faktorer som förklarar kvinnorepresentationen på nationell nivå även hade betydelse för att förklara variationen mellan kommuner. Särskilt de strukturella faktorerna var talande, där en stor kommunbefolkning och låg religiositet hade en positiv inverkan på

⁵⁴ Gustafsson 2008:10

⁵⁵ Gustafsson 2008:10; Freidenvall 2006:19

⁵⁶ Wide 2006:25

kvinnorepresentationen. Wides studie pekar även på att det på kommunal nivå finns institutionella faktorer som verkat gynnande, däribland partiernas styrkeförhållanden i kommunfullmäktige där en hög andel mandat för partier på vänster-skalan tycks ha påverkat kvinnorepresentationen positivt. Parti-interna, institutionella faktorer såsom bestämmelser kring kvotering visade sig spela viss roll men varierade stort mellan kommunerna i undersökningen, där en del kommuner inte använde sig av kvotering överhuvudtaget medan andra hade det som princip.⁵⁷

2.1.3 STRUKTURELLA FAKTORER - LOKAL NIVÅ I SVERIGE

I två kartläggningar från 2003 samt 2007, genomförd med syfte att undersöka de förtroendevalda i samtliga svenska kommuner och landsting⁵⁸, gick det att peka på att demografiska och socioekonomiska faktorer, men även parti-institutionella faktorer spelade roll för kvinnorepresentationen även på kommunal nivå. Valsystemet hade ingen inverkan då samtliga kommuner i Sverige har ett proportionellt valsystem. I kommuner med en större befolkning var andelen kvinnliga förtroendevalda högre än i mindre kommuner vilket förklaras genom att fler kvinnor i befolkningen innebär ett större utbud av potentiella kandidater för förtroendeuppdrag. Även utbildningsnivå visade sig påverka andelen kvinnliga politiker, där kommuner med fler högutbildade uppvisade en högre kvinnorepresentation bland kommunpolitikerna. Resultatet från kartläggningen pekade även på att ett stort antal förtroendeuppdrag och en utökad nämndorganisation med kommundelsnämnder hade en positiv inverkan vilket förklaras med att ett större antal förtroendeuppdrag minskar konkurrensen vilket gynnar kvinnlig, politiskt närvaro.⁵⁹

2.2 AKTÖRER

De politiska partierna har visat sig utgöra en viktig aktör vad gäller kvinnorepresentationen. Öhrvall och Bäck kunde i sin kartläggning peka på att kommuner med socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet i majoritet hade en positiv inverkan på kvinnorepresentationen. Rapporten kommer fram till att dessa

⁵⁷ Wide 2006:316

⁵⁸ Rapporterna som publicerats i samarbete med och med data inhämtat från SCB, kartlade de förtroendevalda i samtliga svenska kommuner och landsting, inom samtliga organ på de bägge nivåerna.

⁵⁹ Öhrvall & Bäck 2003:32, Öhrvall 2007

partier dels har en mer positiv kvinnoosyn, där kvotering varit avgörande men även det faktum att kvinnor röstar på dessa partier i större utsträckning vilket har en sporrande effekt där partierna har intresse av att då ha fler kvinnliga förtroendevalda.⁶⁰ Jessica Wide kom i sin studie fram till att politiska aktörer, i form av kvinnorörelser också har spelat en viktig roll för kvinnorepresentationens utveckling.⁶¹ Wide kunde även se att partierna tvingat eller smittat varandra gällande sin kvinnorepresentation, där rädslan för att tappa väljare till förmån för mer kvinnovänliga partier haft inflytande på tankar om könskvotering och kvinnorepresentation i mindre kvinnovänliga partier.⁶² Ett liknande resultat har även statsvetaren Lenita Freidenvall kunnat peka på i sin avhandling *Vägen till varannan damernas*. Genom att studera kvinnors politiska representation i Sveriges riksdag, med koncentration på partiernas hantering av kvinnorepresentation i bland annat nomineringsprocesser, under perioden 1970-2002 kommer Freidenvall bland annat fram till att vänsterpartiet, socialdemokraterna och folkpartiet är att betrakta som *trendsättare* vad gäller att införa rekommendationer om kvotering och varvade listor. Rekordvalet 1994, efter införandet av varannan damernas, blev en milstolpe för kvinnorepresentationen. Miljöpartiet beskrivs som *utmanaren*, som var första parti att införa kvotering, så även partiinternt. kristdemokraterna och centerpartiet kan sedan snarare beskrivas som *efterföljare* vad gäller rekommendationer kring ökad kvinnorepresentation men där kvotering inte var lika självklart, utan istället pratades det om allmänna målsättningar.⁶³ Därtill beskrivs kvinnoförbundens och partikvinnors roll i termer av *reella innovatörer* vad gäller att införa strategier inom partierna, för att öka kvinnorepresentationen.⁶⁴

2.3 KVALITATIV KVINNOREPRESENTATION

2.3.1 HORIZONTELLA OCH VERTIKALA MÖNSTER

Tidigare studier som gjorts av kvinnorepresentation på kommunal nivå har också inriktat sig på de kvalitativa aspekterna av representation och kvinnlig närvaro. Till den här typen av studier går det att koppla begrepp som makt och status där forskningen syftar till att åskådliggöra hierarkiska könsmonster i förhållande till dels

⁶⁰ Öhrvall & Bäck 2003:34

⁶¹ Wide 2006

⁶² Ibid. s. 314

⁶³ Freidenvall 2006:250ff

⁶⁴ Ibid s. 252

representation inom olika politikområden (horisontella mönster) och dels representation på olika hierarkiska positioner (vertikala mönster). Henry Bäck beskriver hur politikerkåren avspeglar befolkningen i termer av dels statusmönster och dels innehållsmönster. Bäck påvisar här att kvinnor, som det underrepresenterade könet, är representerade i mindre utsträckning i ”hög-status-organ”, så som kommunstyrelsen, och på ”hög-statuspositioner”, som t.ex. presidieposter.⁶⁵ Innehållsmönstret ligger i vad Bäck beskriver som ”mjuka” respektive ”hårda” politikområden, där kvinnor tenderar att vara mindre underrepresenterade inom mjuka områden så som skola, vård, omsorg och kultur och mer underrepresenterade inom hårda ämnen, t.ex. byggnadsfrågor och andra tekniska områden.⁶⁶

Lena Wängnerud har forskat kring horisontella mönster genom att undersöka hur fördelningen mellan kvinnor och män i riksdagens utskott ser ut. Studien visade på liknande mönster som Bäck's studie, att kvinnorepresentationen var högre i kultur- och socialutskott, medan män i större utsträckning återfanns i försvars-, närings-, finans-, skatte- och trafikutskott.⁶⁷

I Statistiska centralbyråns omfattande rapporter från 2003 och 2007 undersöktes såväl horisontell- som vertikal representation i kommuner och landsting. Rapporten bekräftar bland annat det som Wängnerud kommer fram till, att kvinnor är bättre representerade inom vissa politikområden och män inom andra. Öhrvall och Bäck slår även fast att ju högre upp vi kommer i de politiska makthierarkierna desto färre kvinnor återfinns vi. Flest kvinnor återfanns inom facknämnderna och i kommundelsnämnderna.⁶⁸ Även på betydelsefulla poster som ordförandeposter, lyste kvinnor med sin frånvaro. Istället återfanns fler som ordinarie ledamöter och ersättare. På kommunal nivå gick det därmed att slå fast att det fanns en hierarkisk marginalisering av kvinnor inom så väl olika politikområden, på olika positioner som inom olika organ.⁶⁹

⁶⁵ Bäck 2000:42

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Wängnerud 1999:68 ff

⁶⁸ Öhrvall & Bäck 2003:39

⁶⁹ Öhrvall & Bäck 2003:40

2.4 NOMINERINGSPROCESSEN

Partiernas aktörsroll har visat sig vara central vad gäller kvinnorepresentation, bland annat i Lenita Freidenvalls studie där bestämmelser kring kvotering, liksom *varannan damernas* visade sig ha haft en betydande effekt.⁷⁰ Även Öhrvall och Bäck att partiernas aktörsroll tycks betydande för att förklara variationen i kvinnorepresentation kommuner emellan, där de lyfter betydelsen av partiernas förfaranden vad gäller att rekrytera kandidater till olika poster.⁷¹ Forskning har här kunnat peka på att det i realiteten är partierna och inte väljarna som de facto avgör vem som blir vald.⁷² Den parti-interna nomineringsprocessen har så en avgörande effekt på kvinnorepresentationen, då det är partierna som bestämmer och påverkar vilka som hamnar på vallistorna. Övriga förklaringsfaktorer kan inte göra sig gällande om inte partierna från början rekryterar kvinnor.

2.4.1 PROCESSEN – FRÅN VALBAR TILL VALD

Nomineringsprocessen är en intern process som sällan blir åskådliggjord för allmänheten vilket gjort att den beskrivs som svår att få en inblick i.⁷³ Partiernas interna rekryteringsregler och bestämmelser vad gäller listsammansättningar har dock visat sig ha stor betydelse för kvinnorepresentationen då det är i själva nomineringsprocessen som det avgörs om kvinnor bereds en möjlighet eller inte. Forskning har även påvisat att kvinnor bli nominerade i mindre utsträckning än män.⁷⁴ Processen beskrivs ofta som en tratt där det handlar om dels tillgång på villiga kandidater men också efterfrågan från partiernas sida. Partier har alla olika tillvägagångssätt vad gäller sina nomineringsprocesser och det kan även skilja sig regionalt inom samma parti.⁷⁵ Processen har dock fyra utmärkande faser från *valbar till vald* som Lenita Freidenvall redogjort för. Inledningsvis i fas ett gallras de personer fram från hela medborgargruppen som kan sägas vara *valbara*. Under processens gång uppstår ett antal *läckage* som gör att kandidater faller bort, vilket redan sker i det inledande skedet där partierna ofta kräver partimedlemskap för att någon ska få kandidera. De återstående blir så de *aspiranter* som i nästa steg ska bli

⁷⁰ Freidenvall 2006

⁷¹ Öhrvall & Bäck 2003

⁷² Freidenvall 2006:169

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Bäck 2000:51, Freidenvall 2006:171

⁷⁵ Freidenvall 2006:174

utvalda till faktiska *kandidater*. Detta beskrivs som det mest kritiska skedet vad gäller kvinnorepresentation då det är nu som partiets interna regler om kvotering och representation omsätts i praktiken. Avgörande faktorer för kvinnorepresentation i processen blir så dels partiernas principer kring kvotering och även hur de så kallade *grindvakterna* omsätter dessa principer i praktiken. Väljarna har mindre inflytande över hur många kvinnor som slutligen blir förtroendevalda.⁷⁶ Grindvakterna består av det organ inom partiet som är beslutande vad gäller kandidaturvalet och som väljer ut partiets kandidater bland alla som aspirerar på en plats på partilistorna.⁷⁷ Dessa kan vara i form av en nomineringskommitté eller personer inom den interna valberedningsgruppen. När så grindvakterna valt ut sina kandidater på grundval av de kriterier som finns, och komponerat listan går processen in i det sista skedet där vilka som slutligen blir valda till den beslutsfattande församlingen avgörs av väljarna på valdagen.

2.4.2 PRINCIPER KRING KVOTERING

Öhrvall och Bäck sammanfattar partiernas rekryteringsförfaranden i möjligheten att rekrytera och *incitamenten* för att rekrytera.⁷⁸ Vilka principer partierna har kring representation och hur dessa genomsyrar nomineringsprocessen är en avgörande faktor för hur många kvinnor som tillslut blir valda till listor och slutligen olika uppdrag. Det mest kritiska skedet för vilka som ska listas uppstår då de valbara ska väljas som kandidater till listan. Det är i detta skede som även kvoteringsprinciper blir aktuella. Drude Dahlerup och Lenita Freidenvall beskriver två typer av synsätt som kvotering motiveras utifrån och som innefattar olika strategier för målinriktad rekrytering, baserade på olika uppfattningar kring orsaker till kvinnors underrepresentation. Utifrån detta går det att urskilja två modeller. Dels talar Dahlerup och Freidenvall om den så kallade *steg-för-steg-modellen*, vilken ser kvinnors underrepresentation som ett resultat av brist på resurser och kompetens. Åtgärder för ökad kvinnorepresentation inom politiska församlingar och bolagsstyrelsen innefattar enligt denna modell åtgärder för kompetenshöjning för att förbättra kvinnors resurser. På så vis kommer antalet kvinnor på sikt att öka. Alternativet är *snabbspårsmodellen*, där kvinnors underrepresentation ses som en

⁷⁶ Freidenvall 2006:171

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Öhrvall & Bäck 2003:28

konsekvens av institutionell praxis som leder till diskriminering och uteslutning av kvinnor. Strategin för att öka kvinnorepresentationen blir enligt denna modell att ändra praxis vad gäller exempelvis nomineringsprocesser och listsammansättningar, där *varannan damernas* är ett aktuellt exempel.⁷⁹ De två modellerna är att betrakta som idealtyper eller två ytterligheter på en skala, där modellerna står för olika perspektiv av kön, representation, kvoter och kompetens. Vilket också ger utslag i vilka som slutligen nomineras.

2.5 NÄRVARO OCH SOCIAL REPRESENTATION

2.5.1 VIKTEN AV NÄRVARO I POLITIKEN

Vikten av närvaro på den politiska arenan har i forskningen behandlats med olika utgångspunkter men där syftet varit att utröna huruvida kvinnors underrepresentation i politiska församlingar och på betydelsefulla poster i samhället spelar någon roll för politiken. Med begreppet *närvarons politik* har statsvetaren Anne Phillips velat etablera ett förhållningsätt till politisk representation. Ljuset riktas bort från *vad* som representeras till *vem* som representerar. Phillips driver tesen om att partiernas idépolitiska förhållningssätt bör se sig utmanad av en närvarons politik.⁸⁰ Då det förra misslyckas i att råda bot på politisk uteslutning, kan det senare utgöra ett komplement och en länk mellan jämställdhet, rättvisa och politik.⁸¹ Phillips utgår ifrån att närvaro är en nödvändighet för att en grupp ska kunna känna sig erkänd. Utan erkännande uteblir den offentliga bekräftelsen på lika värde. Något som Phillips anser motiverar att större vikt läggs vid närvaro inom politiken. Människor har olika erfarenheter som grundas i deras sociala grupptillhörighet. Om olika grupper då inte finns närvarande inom politiken är det enbart majoritetens erfarenheter och preferenser som kommer att tillgodoses. Genom att motivera till en representation som bygger på social grupptillhörighet, och de specifika intressen olika grupper bär med sig, istället för representation strikt baserat på åsikt, inkluderas även de grupper och intressen som annars riskerar att bli frånvarande i politiken. Människors idéer är inte frikopplade från deras preferenser och erfarenheter utan är knutna till deras person, bakgrund och sociala tillvaro. Politisk frånvaro blir genom Phillips resonemang, en diskriminering

⁷⁹ Dahlerup & Freidenvall 2008:21

⁸⁰ Phillips 2000:15

⁸¹ Ibid. s. 38

av olika gruppers intressen.⁸² Närvaro genom social representation är då lösningen för att minoriteter ska känna sig representerade och kunna bevaka sina intressen.

2.5.2 SOCIAL REPRESENTATION - ARGUMENT FÖR KVINNOREPRESENTATION

Statsvetaren Helga Hernes talar även hon om vikten av social representation där hon utgår från tre omtalade argument för varför kvinnor ska närvara i politiken. Dels menar Hernes att kvinnorepresentation kan motiveras utifrån ett *rättviseargument*, där en jämn könsrepresentation helt enkelt är demokratiskt mer rättvist.⁸³ Hernes framhåller även ett *resursargument* där hon menar att kvinnor i egenskap av att vara kvinnor kan tillföra politiken ett annat perspektiv. Att kvinnors erfarenheter av att just vara kvinnor blir en resurs i politiska sammanhang och att det kan leda till att andra frågor kommer upp på agendan. Vidare pekar hon även på en mer kontroversiell argumentation som går ut på att kvinnor behövs i politiken för att bevaka sina könsspecifika politiska *intressen*, då dessa när de kommer i konflikt med manliga intressen riskerar att ignoreras.⁸⁴ Här bör en tydlig distinktion göras, där det går att se på intressen, men även erfarenheter utifrån olika perspektiv. Dels går det att tala om intressen och erfarenheter i mer biologiska termer, där särskilda kvinnointressen och erfarenheter grundas i tanken om stereotypa föreställningar om särskilt kvinnliga egenskaper, som ligger i kvinnans natur. Att se på intresse och erfarenheter utifrån sådana essentialistiska föreställningar, kan enligt Anette Gustafsson vara kontraproduktivt ett könsmaktsperspektiv då detta snarare än att främja kvinnors politiska utrymme riskerar att förstärka traditionella patriarkala föreställningar om ”kvinnor plats”. Vilket kan försvåra möjligheterna till en positionering av kvinnors intresse.⁸⁵

Andra feministiska kritiker argumenterar för faran med att ens tala om könsspecifika intressen, att kvinnor skulle kunna tillföra något annat till politiken då detta i sig bidrar till att cementera könsroller och maktförhållanden än mer.⁸⁶ Det föreligger också kritiker som menar på att kvinnor inte kan betraktas som en enad grupp, med *ett* specifikt intresse. Postmoderna feminister menar att om vi väljer att se kvinnor som

⁸² Phillips 2000

⁸³ Ibid. s. 6

⁸⁴ Gustafsson 2008: 45

⁸⁵ Ibid s. 59

⁸⁶ Wendt Höjer & Åse 2003:55

en grupp, och inte som bestående av olika individer, är detta det samma som att förutsätta att det finns en stereotyp, kvinnlig natur. En sådan föreställning upprätthåller i sin tur de uppfattningar och maktstrukturer som råder mellan könen.⁸⁷ Anna Jónasdóttir, professor i genusvetenskap, framhåller att även om kvinnor inte kan ses som en enad grupp, går det ändå att tillskriva kvinnor ett *gemensamt* intresse av att närvara och delta i den politiska processen.⁸⁸ Därtill argumenterar statsvetaren och könsmaktsforskaren Maud Eduards för att kvinnor ska ha möjligheten att politiskt driva frågor utifrån sina intressen och erfarenheter av att vara en underordnad grupp i samhället.⁸⁹

Utifrån detta resonemang kommer föreliggande studie av kvinnorepresentation på sub-lokal nivå att utgå ifrån tanken om att det finns könsspecifika intressen⁹⁰, där det för kvinnor handlar om att kunna delta och närvara för att påverka sin situation och tillföra sina erfarenheter som underrepresenterad grupp i politiska församlingar.

2.5.3 STATSOPTIMISTER OCH STATSPESSIMISTER

Forskning kring kvinnorepresentation och kvinnlig, politisk närvaro har kunnat peka på att kvinnor har en inverkan på politikens innehåll och att deras närvaro spelar roll. Anette Gustafsson har i sin studie av könsbaserade intressen i kommunalpolitiken kunnat visa på hur kvinnors närvaro i kommunalpolitiken resulterat i att ljus riktats mot jämställdhetsfrågor och mjuka politikområden, som i stor utsträckning rör kvinnor. Kvinnors närvaro beskrivs som ”*avgörande för att ett uttalat kvinnopolitiskt agerande ska kunna komma till stånd*”.⁹¹ Samtidigt har kommunalpolitikerna i svårt att se att könsmaktsordningar och ojämställdhet sker i den egna vardagen. Istället uppfattas sådana förhållanden som existerande på andra, mer övergripande nivåer i samhället. Därmed bedömer Gustafsson att politiska åtgärder för att råda bot på rådande könsmaktsförhållanden kan få *begränsad effekt* så länge det inte kan identifieras av de som kan utfärda dylika åtgärder. För att nå en övergripande förändring måste förändring och tillika erkännande av problematiken ske på alla

⁸⁷ Wendt Höjer & Åse 2003:33-34; Eduards 1992

⁸⁸ Jónasdóttir 1985:20

⁸⁹ Eduards 1992:25

⁹⁰ Begreppet *intresse* ur en mer biologisk grundad mening, med hänvisning till traditioner och könsbundna egenskaper kommer att refereras till som essentialistiska intressen.

⁹¹ Gustafsson 2008:221-222

nivåer, både inom politiken men också på det privata planet.⁹² Gustafsson ser även problem i att kvinnor å ena sidan kan ses som en resurs för partierna i form av att tillföra könsspecifika perspektiv, men där studien å andra sidan visat att kön inte anses ha betydelse för politikens innehåll. Kvinnor betraktas inte som representanter för specifika kvinnointressen och därigenom begränsas deras politiska utrymme som kvinnor.⁹³ Lena Wängnerud kommer i sin studie av kvinnor och mäns positioner inom olika politikområden i riksdagens utskott, också fram till att kvinnors närvaro spelar roll. Dock vill Wängnerud inte gå så långt att hon ser närvaron som avgörande och vill heller inte se att könstillhörighet har total betydelse för politikens innehåll.⁹⁴ Att fler kvinnor återfinns inom mjuka politikområden resulterar visserligen i att frågor kring jämställdhet och omsorg får en starkare position om där finns fler kvinnor. Till skillnad från Gustafsson menar Wängnerud att genom sin positionering inom vissa områden har kvinnor fått tillräcklig makt för att göra skillnad.⁹⁵

De skilda bilderna kan hänföras till diskursen kring tyngden i kvinnors närvaro och deras möjligheter och utrymme att politiskt påverka sin verklighet. Kvinnor återfinns idag i större utsträckning än tidigare inom politiska församlingar, men är fortsatt en underrepresenterad grupp som många gånger är hierarkiskt degraderade. Kvinnor är således i viss mån närvarande, men frågan är på vilka villkor? Diskursen brukar delas upp i dels de som kan kallas *statsoptimister* och dels de som brukar benämnas *statspessimister*. Där statsoptimisterna står för ett perspektiv där kvinnors positionering inom i huvudsak mjuka politikområden blir ett sätt för kvinnor att bevaka sina intressen och strategiskt välja att engagera sig inom politikområden av stor betydelse för kvinnliga medborgare. Det finns enligt detta synsätt således en *medveten könspolitisk avsikt* hos kvinnor att välja att engagera sig i mjuka politikfrågor. Bland annat Wängneruds resonemang kan kopplas till detta perspektiv. Även Helga Hernes ser på kvinnors närvaro i politiken utifrån ett mer optimistiskt perspektiv, där hon menar att de skandinaviska länderna genom att inkorporera en slags statsfeminism, lyckats skapa ett ömsesidigt beroende mellan kvinnor och staten, vilket hon refererar till som den *kvinnovänliga staten*.⁹⁶

⁹² Gustafsson 2008:226

⁹³ Ibid. s. 224ff

⁹⁴ Wängnerud 1999:175

⁹⁵ Ibid. s.180

⁹⁶ Hernes 1987:10

Statspessimister, å andra sidan, anser att själva uppdelningen i sig, av mjuka och hårda frågor är ett resultat av könsmakrelationer och ännu ett tecken på de hierarkiska mönster som finns mellan kvinnor och män och deras inbördes intressen. Yvonne Hirdman brukar nämnas som ett exempel på en företrädare för detta synsätt. Hirdman menar att uppdelningen mellan kvinnor och män på olika politiska områden är en återspeglning av den generella samhällsliga könssegregeringen, vilket hon ser som ett utslag av genussystemets två ”lagar” *isärhållning* och *hierarki*.⁹⁷ Även statsvetaren Nina Raaum argumenterar för en marginalisering av kvinnor, till uppdrag fyllda med liten makt och status, vilka tenderar att ligga inom mjuka områden.⁹⁸

Maud Eduards, som också brukar kategoriseras som en statspessimist, menar att kvinnor används som en resurs hos de politiska partierna och tvingas förhålla sig till motstridiga politiska förväntningar. För att få tillträde till politiken måste kvinnor, enligt Eduards, rättfärdiga sin närvaro med att de bidrar med något könsspecifikt som kan vara till nytta i politiken. Väl invalda förväntas kvinnor däremot inte företräda könsspecifika intressen, utan måste rättfärdiga sin närvaro utifrån sin kompetens att kunna tillgodose allmänintresset hos medborgarna. Sådana motstridiga krav slipper enligt Eduards manliga politiker förhålla sig till. Män uppfattas som individer, vars politiska närvaro inte har med kön att göra.⁹⁹

Gustafsson refererar till diskussionen mellan statspessimister och statsoptimister som en skala med två ytterligheter, där det ena resonemanget inte nödvändigtvis måste utesluta det andra.¹⁰⁰ Men där det ändå rör sig om att utröna huruvida kvinnors politiska närvaro inom vissa områden kan sägas vara styrda av ett egenintresse, en egen *vilja*. Eller om kvinnlig närvaro ska ses i ljuset av en könsmaktsordning, där kvinnor återfinns där makt och status lyser med sin frånvaro. Huruvida det går att betrakta staten som kvinnovänlig eller inte. En koppling kan här göras till Anne Phillips resonemang kring *the attraction of the local*, Phillips diskuterar här kvinnors relation till det lokala och den typ av frågor som drivs på lokal nivå, som många gånger tenderar att ligga inom mer mjuka områden. Lokal politik har även, historiskt sett, varit en arena för kvinnligt politiskt engagemang och kvinnlig närvaro då

⁹⁷ Hirdman 1990:80

⁹⁸ Raaum 1995:90f

⁹⁹ Eduards 1992

¹⁰⁰ Gustafsson 2008:65

politiken har legat inom kvinnors egen sfär. Det var på lokal nivå som kvinnor kunde delta i politiken också långt innan de kunde delta på nationell nivå.¹⁰¹ Phillips resonerar fram och tillbaka kring den lokala arenans värde i relation till kvinnors intressen. Hon ställer sig dock tveksam till om den högre kvinnorepresentationen på den lokala nivån och lokalpolitikens historiska koppling till ”kvinnliga” angelägenheter ska tolkas som ett uttryck för att detta är en särskilt ”kvinnovänlig” arena som är viktigare för kvinnor att ta kontroll över jämfört med andra politiska arenor. Men hon menar också att det mycket väl skulle kunna vara så att den lokala nivån är en arena av underordnad betydelse jämfört med den nationella nivån där de övergripande besluten fattas. Kvinnor ”tillåts” ta större plats på den lokalpolitiska arenan därför att den är av underordnad betydelse, medan män kan dominera på andra ”viktigare” politiska nivåer och positioner. Detta resonemang landar i mitten på skalan av statspessimister och statsoptimister men där diskussionen rör sig i det lokala, istället för det statliga men där frågan fortsatt är densamma, huruvida nivåerna är att betrakta som kvinnovänliga eller inte eller i varje fall huruvida olika arenor är mer eller mindre kvinnovänliga och mer eller mindre relevanta för kvinnor att ta kontroll över.

2.6 SUMMERING AV UPPSATSENS TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Variationen av kvinnorepresentation på kommunal nivå kan förstås och förklaras av faktorer som både ser till kvinnors numerära närvaro, men även de mer substantiella aspekterna politisk närvaro. Tidigare forskning har kunnat slå fast att större kommuner, som därav har fler uppdrag och en större kvinnlig befolkning, tenderar att ha en högre andel kvinnliga förtroendevalda. Här har tillkomsten av stadsdelsnämnderna figurerat som en tänkbar förklaring till att ett ökat antal uppdrag bidrar till en ökad kvinnorepresentation. En stadsdelsnämndsorganisation skulle utifrån detta resonemang ha en positiv inverkan på kvinnlig, politisk närvaro.

Samtidigt är en numerär representation avhängig av vilken substans den faktiska närvaron har. Kvinnor tenderar att återfinnas inom de politiska organ och på de positioner i samhället som dels har mindre makt men också mindre status. Det talas här om ”mjuka” respektive ”hårda” politikområden, där kvinnor är dominerande

¹⁰¹ Phillips 1996:112

mjukare frågor vilka tenderar att vara mindre kopplade till makt och status. Detta blir en aktuell teoretisk utgångspunkt i förhållande till stadsdelsnämnderna som politisk nivå, då deras verksamhet ligger inom just de mjukare, politiska frågorna, som skola, vård och omsorg. Kopplat till diskussionen om *statsoptimister* och *statspessimister* blir detta än mer intressant, då de olika perspektiven på kvinnlig närvaro antingen kan se stadsdelsnämnder som grogrund för kvinnors politiska engagemang och en strategiskt fördelaktig nivå för kvinnor att befinna sig på. Här kan kvinnor bevaka sina könsspecifika intressen och påverka de verksamheter som är särskilt angelägna för kvinnliga medborgare. Samtidigt kvarstår frågan om kvinnor återfinns på denna nivå i större utsträckning just för att den har mindre reell makt och mindre status. Forskning har även pekat på att kvinnors möjligheter att utöva politik som kvinnor och för kvinnor, inom kommunalpolitiken, är begränsad.¹⁰² Kvinnors politiska närvaro är dock avgörande för att kvinnopolitiska frågor och agerande ska komma till stånd. Helga Hernes argumenterar för kvinnorepresentation och kvinnlig närvaro utifrån *rättvisa*, *resurs* och *intresseargument*. Där också vikten av *social representation*, som kontrast till *åsiktsrepresentation*, ses som en förutsättning för att kvinnors erfarenheter och intressen blir tillgodosedda.

Partierna som aktörer har visat sig betydande för kvinnorepresentationen där deras interna nomineringsprocesser visat sig utgöra en förutsättning för att kvinnor initialt ska ges en chans till att närvara i kommunalpolitiken. Särskilt avgörande blir partiernas principer kring kvotering, där de två modellerna *snabbspårsmodellen* respektive *steg-för-steg-modellen* kan ge en indikation på principernas påverkningsgrad. Nomineringsprocessens faser är också avgörande att studera i förhållande till stadsdelsnämnder då dessa är indirekt valda församlingar, tillskillnad från kommunfullmäktige. Partiernas interna bestämmelser gällande rekrytering och nominering, samt själva förfarandet i sig är därmed direkt avgörande för hur kvinnorepresentationen blir i stadsdelsnämnderna.

Utifrån de centrala teoretiska utgångspunkterna som presenterats följer härpå studiens mer precisa syfte samt tre, till teorin, anknutna frågeställningar. Teorierna kommer att användas som ett analytiskt ramverk för att möjliggöra att svara på den mer

¹⁰² Gustafsson 2008

övergripande frågeställningen. Därefter följer en illustration över studiens tänkta genomförande, tillika analytiska ramverk.

2.7 PRECISERAT SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Som tidigare nämnt är det övergripande syftet med den här uppsatsen att ge en bild av huruvida vi kan betrakta den lokalpolitiska arenan som en potentiellt kvinnovänlig politisk nivå eller inte. Detta sker utifrån en tudelad studie av kvinnorepresentationens kvantitativa men också kvalitativa aspekter på sub-lokal nivå, med avsikten att analysera och diskutera relationen mellan kvinnor och det lokala och slutligen svara på den övergripande frågan;

- *Kan stadsdelsnämnder betraktas som mer gynnsamma för kvinnors intressen och politiska inflytande i jämförelse med andra politiska nivåer?*

Det mer preciserade syftet för uppsatsen är dels att kartlägga kvinnors numerära representation och söka förklaringar till variationer i kvinnorepresentation på stadsdelsnämnds nivå i Sverige och relatera detta till kvinnorepresentationen på andra politiska nivåer och inom andra politiska församlingar. Denna kvantitativa kartläggning leder sedan fram till nästa steg i uppsatsen som syftar till att analysera och diskutera den mer substantiella kvinnorepresentationen på stadsdelsnämnds nivå. Detta görs i form av en kvalitativ fallstudie av politikernas uppfattningar och föreställningar kring kvinnlig närvaro i stadsdelsnämnderna i Göteborg. Detta mot bakgrund av teorier rörande partiernas interna nomineringsprocesser för vallistor och uppdrag och för studien central feministisk teori. Detta preciserade syfte kan konkretiseras i följande tre frågeställningar:

Del 1 Kvantitativ kartläggning av kvinnorepresentationen på stadsdelsnämnds nivå i Sverige.

1. Hur skiljer sig kvinnors politiska representation i stadsdels/kommundelsnämnder från kvinnorepresentationen på andra politiska nivåer och inom andra typer av kommunala nämnder? Vilka faktorer kan ha betydelse för variationer i kvinnorepresentation på stadsdelsnämnds nivå?

Del 2. Kvalitativ fallstudie av politikernas uppfattningar och föreställningar kring kvinnors närvaro i stadsdelsnämnder i Göteborg.

2. I vilken utsträckning kan kvinnors närvaro och positioner i stadsdelsnämnder i Göteborg kopplas till partiernas nomineringsprocesser och principer kring kvotering?

3. I vilken utsträckning kan kvinnors närvaro och positioner i stadsdelsnämnder i Göteborg kopplas till könsspecifika strategiska val och intressen respektive könsmaktsrelationer?

STUDIENS ANALYTISKA RAMVERK

3. STUDIENS UPPLÄGG & GENOMFÖRANDE

Då uppsatsen är uppdelad i två delar, med en kartläggande, kvantitativ del och en kvalitativ fallstudie, baserad på intervjuer, har studien genomförts i två steg. Resultaten i den inledande kartläggningen har varit en förutsättning för hur studien sedan kunnat fortskrida i form av urval av fall och intervjupersoner för del två. Nedan följer en beskrivning av hur dessa två processer genomförts.

3.1 DEL I - KVANTITATIV KARTLÄGGNING AV KVINNOREPRESENTATIONEN PÅ STADSDELSNÄMNDSNIVÅ

Den inledande delen av studien är en kvantitativ, deskriptiv kartläggning av samtliga kommuner i Sverige som i sin kommunorganisation är uppdelad i ett antal stadsdelar eller kommundelar, med tillhörande förvaltning och politiskt nämnd. Tanken med kartläggningen är att åskådliggöra hur den numerära kvinnorepresentationen ser ut på stadsdelsnämnds nivå, vilket är något som är mycket knapphändigt belyst i tidigare forskning. Tidigare studier har ofta fokuserat på kvinnorepresentation i kommunala bolagsstyrelser, kommunfullmäktige och facknämnder.¹⁰³ I Öhrvall och Bäckes omfattande studie från 2003, av förtroendevalda i de svenska kommunerna omnämns stadsdels- och kommundelsnämnder som en förklarande faktor till kvinnorepresentation. Men enbart stadsdelsnämnder är sällan omtalade i relation till kvinnorepresentation. Därav ser jag studien som ett viktigt inlägg i diskursen kring kvinnorepresentation på lokal nivå.

Inom feministisk forskning har kvantitativ metod fått kritik då den tycks osynliggöra det faktiska förtrycket mellan könen då statistik blundar för könets betydelse och kvinnors särställning.¹⁰⁴ Jessica Wide, vars avhandling är både uttalat feministisk och kvantitativ, vill dock hävda styrkan i hur statistik kan användas för att belysa ojämlikheter och skillnader mellan könen.¹⁰⁵ Även jag väljer att se det som att statistik i detta fall kan användas för att belysa, för att i nästa steg förklaras mer kvalitativt.

¹⁰³ Thomsen 2010; Bengtsson 2003; Gustafsson 2008; Wide 2006

¹⁰⁴ Jmf. Bryman 2008:396; Wide 2006:11

¹⁰⁵ Wide 2006:11

3.1.1 URVAL STADSDELSNÄMNDER

Den kvantitativa delen av studien är en *totalundersökning*, vilket gör att urvalet av kommuner motiverar sig självt utifrån om de har stadsdels- och kommunalnämnder eller inte. Uppgifter om vilka kommuner som har denna typ av organisation har hämtats från Statistiska centralbyråns. Där uppges att det år 2008 fanns tretton kommuner i Sverige med stads- eller kommunalorganisation. Efter besök på respektive kommuns hemsida gick det att slå fast att det idag är elva kommuner som fortfarande har stadsdels – eller kommunalnämnd. Av dessa har fyra kommuner en så kallad heltäckande stadsdelorganisation och övriga sju en delvis täckande organisation. Urvalet ser sammanfattningsvis ut som följer:

Kommuner med hel- eller delvis täckande stadsdels – eller kommunalorganisation, 2012

Heltäckande stadsdelsnämnder

Stockholm
Göteborg
Malmö
Borås

Delvis täckande stadsdelsnämnder

Umeå
Södertälje
Västerås
Köping
Kalmar
Hudiksvall
Eskilstuna

Källa: Statistiska centralbyrån, samt kommunernas hemsidor. Information hämtad 2012-05-12

3.1.2 URVAL OBEROENDE VARIABLER

Kvinnorepresentation kan förklaras utifrån olika variabler, där det går att finna så väl kvantitativa som kvalitativa faktorer som kan ge en bild av och hjälpa till att förklara kvinnors numerära och substantiella närvaro. Kvinnorepresentationen i de elva kommunerna är min beroende variabel. Om det föreligger en över- eller underrepresentation av kvinnliga förtroendevalda kommer att bestämmas utifrån tanken om en den jämna könsfördelningen, det vill säga 50/50. All representation som underskrider denna fördelning kommer att betraktas som underrepresentation och vice versa.

För att få en bredare bild av kvinnorepresentationen på sub-lokal nivå, har ytterligare oberoende variabler valts ut för att hierarkiska mönster och orsaker till eventuella variationer mellan kommunerna ska göras synliga. Detta urval har baserats på den

teori som presenterats tidigare, där variationer i den numerära kvinnorepresentationen på kommunal nivå delvis kan förklaras utifrån olika strukturella faktorer. Aktörer, i form av de politiska partierna utgör även de en förklarande faktor i tidigare studier. Baserat på teori utvecklat från tidigare forskning kring kvinnorepresentation, som går att applicera på politiskt representation på kommunal nivå och utifrån den information som sedan varit *möjlig* att finna om de förtroendevalda i stadsdelsnämnderna, på kommunernas hemsidor, har följande oberoende variabler valts ut;

- kön
- partitillhörighet
- presidieuppdrag (ordförande, vice ordförande)
- ordinarie ledamöter respektive ersättare
- demografi (storstad eller småstad)
- heltäckande eller delvis täckande stadsdelsorganisation

Genom variabeln kön får vi den uppenbara könsfördelningen av ledamöterna i stadsdelsnämnderna. Partitillhörighet kan visa på om det finns en skillnad mellan partierna vad gäller kön. Ledamöterna är även indelade efter dels vilken typ av post de har, det vill säga ordinarie eller ersättare. Detta med tanken att ge en bild av hierarkiska mönster mellan könen i stadsdelsnämnderna. Detta är också tanken bakom den oberoende variabeln presidieuppdrag, vilken fångar andelar män och kvinnor med ordförandeuppdrag eller inte. För att få en bild av kommunstorlek som förklaringsfaktor till kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder, har kommunerna delats in i storstad respektive småstad. Detta efter Sveriges kommuner och landstings kommunindelingsdefinition.¹⁰⁶ Nämndorganisationens täckningsgrad, som redogjorts för tidigare syftar till att åskådliggöra att antalet politiska uppdrag kan påverka kvinnorepresentationen, där fler uppdrag tenderar att vara gynnande. Variablerna har även brutits ner i mindre grupper för att göra materialet mer lätthanterligt. Där partierna har delats in i block; partier vänster på den ideologiska skalan och partier till höger på den ideologiska skalan. Vänster-gruppen innefattar socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet. Miljöpartiet är egentligen ett parti som ligger mer i mitten på en tänkt skala, men då forskning visat på att kommuner där miljöpartiet tillsammans med övriga två partier, tenderar att få en hög andel kvinnliga förtroendevalda, motiverar detta till att miljöpartiet får ingå i gruppen ”vänster-

¹⁰⁶ https://www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning, avläst: 2012-05-14, kl 10.15

skalan”. På ”höger-skalan” finner vi moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna, centerpartiet och sverigedemokraterna. Indelningen följer så dels en typ av ideologisk kategorisering. Men framförallt har indelningen att göra med vilka partisammansättningar som tidigare forskning pekat på som gynnande respektive missgynnande för en hög kvinnorepresentationen. Indelningen har således ingenting att göra med faktiska, eventuella samarbeten partierna emellan, på riksdags eller kommunal nivå. Partier som inte har plats i riksdagen refereras till som ”övriga partier”.

3.1.3 BEHANDLING AV MATERIALET

All data har inhämtats från kommunernas respektive hemsidor där de förtroendevalda har räknats och tidigare omnämnda oberoende variabler inhämtats. Senaste avläsningen för den aktuella datan gjordes 2012-02-17, därav reserverar jag mig för att eventuella avhopp från förtroendeuppdragen kan ha skett sedan dess. Totalt utgjordes den totala populationen av 1107 förtroendevalda stadsdelsnämndspolitiker i elva kommuner. All data har sedan kodats och först in i ett statistiskt datorprogram; SPSS. Alla tabeller och diagram som presenteras bygger så på primärdata, om inget annat anges. För att jämförelser mellan olika nivåer skulle vara möjligt har sekundärdata inhämtats från Statistiska centralbyrån.

Några av kommunerna avvek ifråga om de oberoende variablerna, däribland Hudiksvall som har en opolitisk stadsdelsnämnd. Därav redovisas partivariabeln som ”missing value” i Hudiksvall. Några kommuner har två presidieposter (ordförande och vice ordförande). Medan andra har tre (ordförande, förste vice ordförande och andre vice ordförande.) I kommuner med endast två ledamöter i presidiet redovisas även här som ”missing value” istället för en tredje presidiepost. Alla partier finns heller inte representerade i alla kommuner.

3.2 DEL II - KVALITATIV FALLSTUDIE – EXEMPLET GÖTEBORG

Urvalet för den kvalitativa delen av studien är baserat på resultat från kartläggningen. Resultatet indikerade att Göteborg hade högst andel kvinnor i sina stadsdelsnämnder bland de kommuner som har heltäckande stadsdelsnämnder. Deras fördelning är även relativt jämställd. Resultatet från kartläggningen visade också att Göteborg hade en jämförelsevis god representation av kvinnor på hög-statuspositioner, så som ordförandeposterna. Göteborg utgör även ett intressant studieobjekt utifrån partivariabeln, då staden har en socialdemokratisk tradition vilket enligt tidigare forskning har varit en främjande faktor för en hög kvinnorepresentation.¹⁰⁷

Valet att studera en stad med en god numerär och hierarkisk kvinnorepresentation kommer dels av viljan att utforska och belysa det till synes ”goda exemplet”. Där utgår jag från ett most-likely-case, det vill säga, jag väljer ett fall där förutsättningen för kvinnors politiska villkor förefaller extra gynnsamma. Ett sådant urval kan även refereras till som det *kritiska fallet* eller det *gynnsamma fallet*, där urvalet sker utifrån att det finns en god teoretisk grund och där fallet ska ge en ökad förståelse för det som studeras och huruvida teoretiska resonemang håller eller inte.¹⁰⁸ I den mån det finns brister och problem förknippade med kvinnors politiska villkor i detta ”goda exempel” så finns det också skäl att anta att problemen i alla fall inte är *mindre* inom andra kommuner där förutsättningarna förefaller vara sämre.¹⁰⁹ Av den tidigare refererade diskussionen om stadspessimister och stadsoptimister framgår att det bland forskare finns delade meningar om varför kvinnor återfinns inom en del områden och vikten av deras närvaro. Mot bakgrund av denna diskussion är tanken med studien att få en bild av vad kvinnor i stadsdelsnämnder tycker om sitt uppdrag, om de kan sägas ha gjort ett kvinnostrategiskt val att befinna sig på just denna nivå och hur och om deras närvaro kan påverka politiken. Då ser jag en fördel i att studera en stad där det finns en tydlig, kvinnlig närvaro, och i en större stad som Göteborg finns det ett större antal politiska uppdrag och följaktligen jämförelsevis många politiskt aktiva kvinnor. Av de 11 kommuner i urvalsgruppen framstod därför sammanfattningsvis Göteborg som det mest optimala valet att gå vidare med i den kvalitativa delen av studien.

¹⁰⁷ Öhrvall & Bäck 2003

¹⁰⁸ Bryman 2008:55

¹⁰⁹ Esaiasson et al. 2007:183

3.2.1 VAL AV INTERVJUOBJEKT

För intervjuerna valdes representanter från tre partier ut; socialdemokraterna, miljöpartiet och moderaterna. Socialdemokraterna valdes på grund av att det är det största partiet i Göteborg och för att socialdemokratiska partier i tidigare forskning visat sig gynnsamt för kvinnorepresentation, bland annat på grund av regler som ”varannan damernas” på sina vallistor. Miljöpartiet, som också visat en jämförelsevis hög kvinnorepresentation då de är ett parti som i Göteborg gått framåt sedan det senaste valet, vilket resulterade i fler mandat än de tidigare haft, vilket gör de intressanta att studera utifrån kvinnors möjligheter att nomineras till uppdrag i kommunen. De är även ett ”ungt” parti i sammanhanget men som var tidiga med att införa kvotering till sina vallistor och till partiinterna poster. Moderaterna är andra största partiet i Göteborg och står för en motsatt ideologisk position på vänster-höger-skalan i relation till Socialdemokraterna. De har även beskrivit som en ”efterföljare” vad gäller kvotering, och har heller inga fastlagda principer kring detta.¹¹⁰ Som ett parti till höger på den ideologiska skalan blir Moderaterna även aktuellt då högerpartier visat sig ha en negativ inverkan på kvinnorepresentation. De tre partierna bedömdes på dessa grunder kunna ge en nyanserad bild av kvinnlig närvaro i stadsdelsnämnderna i Göteborg och urvalet tillät även att jämförelser gjordes mellan partierna. Det blir så en jämförande fallstudie, där intervjuobjekten valts efter en mest-olika-design.¹¹¹ En jämförelse kan visa på variationer i partiernas förhållningssätt till stadsdelsnämnderna och processer vid nominering kan visa varför det förekommer variationer i kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna.

Inom vart och ett av partierna valdes sedan två personer ut som representanter för partiet. En som representant för partiets nomineringskommitté eller motsvarande och den andra som representant för både partiet kvinnliga presidieledamöter i stadsdelsnämnderna. Intervjupersonerna kan i viss mån ses som informanter till partiernas respektive nomineringsprocesser, men framförallt har de betraktats som respondenter där tanken är att fånga deras tankar och överväganden i

¹¹⁰ Freidenvall 2006:85

¹¹¹ Esaiasson et al. 2007:116

nomineringsprocessen. Samt de kvinnliga stadsdelsnämndspolitikernas personliga uppfattningar kring sitt uppdrag.¹¹²

Politikerna med insikt i nomineringsprocessen valdes ut efter att mail skickats ut till kansliet för respektive parti, där de ombads hänvisa mig till en person med god insikt i nomineringsprocessen för valet 2010. De personer som kansliet rekommenderade kontaktades sedan via telefon och e-mejl. Dessa blev så för Socialdemokraterna en kvinna som sitter med i valberedningen, för miljöpartiet en kvinna som sitter med i deras valberedning och för Moderaterna, en man som sitter som ordföranden för nomineringskommittén i Göteborg.

De kvinnliga stadsdelsnämndspolitikerna valdes ut efter sina poster, där syftet var att intervjua kvinnor med en ledande post, det vill säga en plats i presidiet i någon av stadsdelarna, där prioriteringen låg på kvinnor med ordförandepost, samt kvinnor med lång erfarenhet inom kommunpolitiken. Miljöpartiet har endast en kvinnlig ordförande i stadsdelsnämnderna, vilket gjorde att valet automatiskt föll på henne. Socialdemokraterna har flera kvinnor på ordförandeposter, så valet föll då på någon med lång erfarenhet, med rekommendation från partikansliet. Moderaterna har ingen kvinnlig ordförande i någon av stadsdelsnämnderna varpå representanten som valdes är andre vice ordförande. Hon visade sig även ha insikt i nomineringsarbetet kring tillsättningen av nämnduppdrag, vilket var något som den andra intervjupersonen från moderaterna inte hade, vilket gjorde henne till en fördelaktig person att intervjua.

Något som sedan framkom under intervjuerna var att de kvinnor som valdes ut som representanter för nomineringskommittén även sitter eller har suttit som ledamot i en stadsdelsnämnd. Detta gjorde att dessa personer som var tänka att fungera som respondenter angående nomineringsprocessen även fick en respondentroll vad gäller att uttala sig om stadsdelsnämnder som politiskt uppdrag.

¹¹² Ibid s.296-297

Urval av respondenter/informanter efter parti och befattning i nomineringsarbetet och i stadsdelsnämnd (SDN)

Parti	Kön	befattning nomineringsprocessen	Kön	befattning stadsdelsnämnd
Socialdemokraterna	Kv.	tjänsteman valberedningen	Kv.	ordförande SDN, Lundby
Miljöpartiet	Kv.	tjänsteman valberedningen	Kv.	ordförande SDN, Centrum
Moderaterna	M.	ordf. nomineringskommittén	Kv.	andre vice ordförande, SDN, Centrum

Urvalet resulterade i sammanlagt sex intervjupersoner, fem kvinnor och en man. Könsfördelningen hos intervjuobjekten kan ses som både fördelaktigt och negativt. Att de tre stadsdelsnämndspolitikerna var kvinnor var ett medvetet val, vilket tidigare motiverats. Ett alternativ hade varit att även intervjua manliga stadsdelspolitiker. Detta hade gjort en jämförelse mellan könen möjlig och olika uppfattningar kopplade till kön hade möjligen kunnat identifieras. Tanken för studien är dock att fånga kvinnors bild av och förutsättningar på lokal nivå och därav intervjuas enbart kvinnor i det avseendet. Könsfördelningen hos nomineringsrepresentanterna blev slumpartat två kvinnor och en man. En intressant observation här att mannen är den enda som är ordförande och som heller inte haft ett stadsdelsnämndsuppdrag.

3.2.2 INTERVJUERNAS GENOMFÖRANDE

Samtliga intervjuer har genomförts ansikte mot ansikte, där tiden för i intervjuerna pendlat mellan att vara i 40 minuter i upp till 1 timme och 25 minuter. Innan samtalen redogjordes det kort för vad studien handlar om, dock i stora drag utan att ge för mycket förhandsinformation för att förhindra att påverka respondenterna och informanterna i deras svar. Ju mindre information och förförståelse desto friare och mer objektiva svar tänker jag att de ger. Under intervjuerna har även resultat från den kvantitativa kartläggningen av kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna presenterats för intervjuobjekten, för de att resonera och ta ställning till.

Alla respondenter erbjöds anonymitet men först efter intervjun för att undvika att hämma respondenten och påverka dem i deras resonemang. Samtliga avböjde dock vilket kan indikera att de kunnat resonera förhållandevis fritt. Intervjupersonerna kommer trots detta inte benämnas vid namn, utan beskrivas efter partitillhörighet och roll i nomineringsprocessen, respektive position i stadsdelsnämnden. Att ha i åtanke är politikernas förmåga att reflektera över sitt eget uppdrag och stadsdelsnämnder som

politisk nivå. Det går att tänka sig att politiker i allmänhet inte vill förringa sina åtaganden och sitt uppdrag och därav förskönar bilden av hur det verkligen förhåller sig. Kanske särskilt då det gäller undersökningar beträffande ojämställdhet och könsmaktsförhållanden, som kan betraktas som ett minerat ämne inom politiken där partierna inte kan tänkas vilja framstå som kvinnofientliga. Här har den kvantitativa kartläggningen varit till hjälp, då den kunnat presenteras under intervjuerna och således kunnat peka på olika förhållanden på stadsdelsnämnds nivå. Respondenterna har då tvingats ta ställning till sådant de annars kanske haft svårt att resonera kring.

3.2.3 INTERVJUGUIDE & BEHANDLING AV MATERIALET

Under intervjuerna användes en intervjuguide som stöd för samtalen. Somliga frågor har konstruerats på egen hand med stöd från teoriavsnittet.¹¹³ Andra frågor har också hämtats från tidigare, liknande studier. En fördel med detta är att frågorna då redan prövats och så genererat kärnfulla resultat i tidigare, vetenskapliga sammanhang.¹¹⁴ Detta ger mig även möjlighet att jämföra mina resultat med tidigare forskning på ett teoretiskt grundat sätt. Eftersom hälften av intervjuobjekten var tänkta att ge en bild av nomineringsprocessen och den andra hälften beskriva stadsdelsnämndsuppdraget, konstruerades två olika intervjuguider. Dock kunde samtliga frågor ställas till samtliga respondenter och informanter, då det snart framgick att samtliga kvinnor suttit i stadsdelsnämnder och samtliga hade insyn i nomineringsprocessen. Även en manliga nomineringsrespondenten fick ge sin bild av stadsdelsnämnder som uppdrag då detta kan bidra till att fånga en allmän uppfattning. Samtliga intervjuer har spelats in och sedan transkriberats, ordagrant. Citat som är talande för studien utifrån de teoretiska utgångspunkterna har sedan valts ut för analys.

Frågorna kategoriserades under tre huvudsakliga teman härledda från de teoretiska utgångspunkterna. Under de tematiska kategorierna ställdes sedan frågor, samtliga med anknytning till tidigare forskning, vilka också kan sägas kategoriseras till ett antal huvudsakliga teoretiska utgångspunkter. Utifrån följande huvudteman med tillhörande teoretiska utgångspunkter har respondenternas resonemang och

¹¹³ Se bilaga 1 för intervjuguide samt referenser för frågor.

¹¹⁴ Esaiasson et. al 2007:272

redogörelser för nomineringsprocessen och stadsdelsnämndsuppdraget och representation sedan analyserats:

- **Nomineringsprocessen**

Från valbar till vald

Genom att be respondenterna att redogöra för nomineringsprocessens olika faser; *från valbar till vald*, går det att identifiera vart olika kritiska punkter för kvinnorepresentationen uppstår. Här vet vi utifrån teorin att en sådan kritisk punkt exempelvis uppkommer då de ansvariga för nomineringsarbetet sammanställer vallistorna.¹¹⁵ En redogörelse av processen kan även avslöja när så kallade *läckage* eller bortfall av kandidater uppstår, samt vilka personer som har den huvudsakliga makten då kandidater ska väljas ut, så kallade *grindvakter*. Kan sådana kritiska punkter och nyckelpersoner identifieras utifrån respondenternas redogörelser går det också att få en bild av och förståelse för kvinnors närvaro och positioner i stadsdelsnämnderna. Detta med anledning av hur viktig nomineringsprocessen visat sig vara för att en hög kvinnorepresentation ska bli möjlig¹¹⁶, samt för att stadsdelsnämnder är en indirekt vald politisk församling.

Principer kring kvotering

För att kunna förstå kvinnors positioner och närvaro inom stadsdelsnämnderna måste även partiernas principer kring kvotering redogöras för. Respondenterna har således fått redogöra för partiets inställning och sina principer kring kvotering och hur de i så fall används. Här har forskning pekat på två idealmodeller, *snabbspårsmodellen* och *steg-för-steg-modellen*, där ”varannan damernas” är ett exempel på kvotering enligt snabbspårs-modellen.¹¹⁷ Respondenternas redogörelser för sina målsättningar och fastlagda principer kring könskvotering har således kopplats till någon av de två modellerna för att kunna analysera eventuella skillnader i partiernas könsfördelning, men också hur de ställer sig till kvinnlig närvaro i politiken.

¹¹⁵ Freidenvall; Dahlerup, Bäck

¹¹⁶ Freidenvall 2006; Freidenvall & Dahlerup 2008, Bäck 2000

¹¹⁷ Ibid.

- **Stadsdelsnämnderna som uppdrag**

Statspessimism/statsoptimism

Respondenternas resonemang kring stadsdelsnämndsuppdraget har härletts till analyserats utifrån de två kontrasterande perspektiven gällande kvinnlig närvaro, könsmaktsordning och könsspecifika intressen; *statspessimism* kontra *statsoptimism*¹¹⁸. Resonemang gällande mjuka respektive hårda frågor, hierarkiska mönster mellan olika politikområden och kvinnors val kan knytas till de två perspektiven. Här kan exempelvis ett resonemang kring att mjuka frågor har lägre status och kopplas till statspessimism, medan resonemang gällande kvinnors könsspecifika val och intressen som en orsak till politiskt engagemang, kopplas till ett statsoptimistiskt perspektiv. De båda perspektiven kan ge en bild av hur stadsdelsnämndsuppdraget ska betraktas i förhållande till andra uppdrag, om det går att identifiera könshierarkiska mönster och en medvetenhet bland politikerna kring jämställdhet och könsmaktsrelationer. Det kan även ge en fingervisning om kvinnors möjligheter att driva frågor av ett könsspecifikt intresse, för kvinnor, av kvinnor. På så sätt går det också att resonera kring stadsdelsnämnds nivåns potential som mer eller mindre gynnsam för kvinnor att befinna sig på.

- **Argument för representation**

Rättvise-, resurs-, intresseargument

Helga Hernes argument för kvinnorepresentation utgör en grund för analysen. Här har svaren på frågor gällande varför det är viktigt med kvinnor i politiken, inom olika områden, på olika poster, sedan kunnat knytas till något av de tre argumenten; *rättviseargumentet*, *resursargumentet*, *intresseargumentet*.¹¹⁹ På så sätt går det att identifiera hur partirepresentanterna ställer sig till kvinnlig närvaro i stadsdelsnämnderna och på vilka grunder den görs legitim. Representation utifrån ett rättviseargument kan exempelvis identifieras genom resonemang kring att det är allas rättighet att vara representerad, medan resursargumentet kan kopplas till resonemang kring kvinnors erfarenheter som kvinnor.

¹¹⁸ Wide 2006, Gustafsson 2008, Freidenvall 2006, Eduards, Hirdman, Wängnerud 1999

¹¹⁹ Hernes 1987

Intresseargumentet härleds till resonemang kring kvinnors könsspecifika intressen och rätten att bevaka dessa.

Social representation/åsiktsrepresentation

Kategorierna *social representation* kontra *åsiktsrepresentation* gör det möjligt att identifiera partiernas och respondenternas vidare förhållningssätt till representation. Förespråkas *social representation* går detta att se som ett tecken på att kvinnors närvaro är viktigt för partiet och kvinnor ska finnas som representanter för andra kvinnor. Om respondenterna förespråkar *social representation* borde kvinnors möjligheter och utrymme att driva frågor och agera för kvinnor som grupp ses som legitimt. *Åsiktsrepresentation* kan då betraktas som ett tecken på att kvinnors utrymme är mer begränsat i fråga om att driva könsspecifika frågor efter som de enligt detta perspektiv inte står som representanter för kvinnor i sig, utan som representanter för allmänheten. Kvinnors närvaro och positioner i stadsdelsnämnderna går på så sätt att analysera.

3.3 UNDERSÖKNINGENS GENERALISERBARHET

Eftersom den kvantitativa kartläggningen är en totalundersökning kommer jag med säkerhet kunna uttala mig om hur kvinnorepresentationen ser ut på stadsdelsnämnds nivå i Sverige. Detta gör kartläggningen till ett viktigt inlägg vad gäller kvinnors politiska underrepresentation. Vad gäller förklaringar kring variationer, kommer jag inte göra några korrelationsanalyser för att statistiskt säkerställa eventuella förhållanden. Korstabeller och diagram kommer att användas för att illustrera och diskutera olika förhållanden med utgångspunkt i de teoretiska utgångspunkterna.

För att förstå det kvantitativa måste dock även kvalitativa aspekter av kvinnors politiska närvaro åskådliggöras. Genom exemplet Göteborg kommer jag inte kunna säga exakt hur det ser ut i resten av kommunerna med en stadsdelsnämndsorganisation. Vad jag kan uttala mig kring är hur det förhåller sig i Göteborg, med den politiska kontext och de förutsättningar som finns där. Men genom att illustrera det gynnsamma fallet går det att tänka sig att de förhållanden som råder i Göteborg inte bör vara mindre förekommande i andra mindre gynnsamma

exempel. Vad studiens kvalitativa del även kan bidra med är ett inlägg i diskussionen kring kvinnorepresentation på sub-lokal nivå. Om vi vet hur det förhåller sig i Göteborg kan frågeställningar kring förhållanden i andra städer också väckas och åskådliggöras. Avsikten är inte att i första hand generalisera, utan att ge en bild av och försöka förstå kvinnlig närvaro och variationer i könsfördelning på en nivå som tidigare är dåligt belyst.

4. KVANTITATIV KARTLÄGGNING AV KVINNOREPRESENTATION PÅ STADSDELSNÄMNDSNIVÅ I SVERIGE

I elva av Sveriges 290 kommuner finns en stadsdels- eller kommundelorganisation med tillhörande förvaltning och nämnd. I detta kapitel ska den numerära andelen kvinnor redogöras för i samtliga kommuner med stadsdels- eller kommundelsnämnder, utifrån de faktorer som redogjorts för i teoriavsnittet, som anses gynnande för en hög kvinnorepresentation. Kvinnorepresentationen på denna nivå kommer att jämföras med den generella könsfördelningen på andra politiska nivåer i Sverige. Inomkommunala förhållanden kommer även redogöras för. Därtill jämförs även de elva kommunerna med stadsdelsnämnder med varandra, samt de olika partierna. Detta redovisas både i text och grafiskt i form av korstabeller och stapeldiagram. Kapitlet avslutas med en summering av de förhållanden kartläggningen huvudsakligen kunnat visa på som bidragande till variationer i kvinnorepresentationen på stadsdelsnämndsnivå.

4.1 STADSDELSNÄMNDER I FÖRHÅLLANDE TILL ANDRA NIVÅER OCH ORGAN

4.1.1 NATIONELL NIVÅ

Då olika politiska nivåer utgör en grund för denna studie bör den generella, politiska representationen i stadsdelsnämnder i Sverige ställas i förhållande till den generella representationen i politiska församlingar på andra nivåer. Detta för att initialt ge en bild om det föreligger några variationer vad gäller kvinnorepresentation på olika politiska nivåer i Sverige. Och för att placera in stadsdelsnämnderna i det flernivådemokratiska systemet. Tidigare forskning har kunnat peka på hur andelen kvinnor blir högre ju lägre ner vi kommer i den politiska makthierarkin, inom kommuner.¹²⁰ Tittar vi på riksnivå ser vi inte ett lika tydligt mönster.

¹²⁰ Öhrvall & Bäck 2003:39

Tabell 1. Genomsnittlig¹²¹ könsfördelning, förtroendevalda ordinarie ledamöter, efter nivå & kön efter valet 2010. Andel %

Nivåer	Kvinnor andel	Män andel	Totalt
Riksdag ¹	45 %	55 %	100 %
Landstingsfullmäktige ¹	47,5 %	52,5 %	100 %
Kommunfullmäktige ¹	43 %	57 %	100 %
Stadsdelsnämnder ²	47,8 %	52,2 %	100 %

Källa: 1. statistikdatabasen, Statistiska centralbyrån, ww.scb.se, 2. egen kartläggning av stadsdelsnämnderna. Siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, se referenslista

Tabell 1 redovisar antal och andelar manliga och kvinnliga ordinarie ledamöter från riksdagsnivå ner till stadsdelsnämnds nivå. Här går det först och främst att konstatera följande; efter valet 2010 är kvinnor fortsatt det underrepresenterad i samtliga folkvalda församlingar i Sverige. Män utgör en majoritet i samtliga dessa församlingar trots att kvinnor utgör lite mer än hälften av befolkningen i Sverige.¹²² Här utgör stadsdelsnämnderna i de elva kommunerna i kartläggningen inget undantag. Från riksdagsnivå ner till stadsdelsnämnds nivå ligger kvinnorepresentationen mellan 45 till cirka 48 %. Stadsdelsnämnderna har så den högsta kvinnorepresentationen jämfört med andra nivåer, men där landstingen redovisar en kvinnorepresentation som ligger väldigt nära. Kommunfullmäktige utmärker sig som den politiska nivå som har lägst andel kvinnliga ledamöter.¹²³ Detta bekräftar resultatet i Jessica Wides studie där lokal nivå i västvärlden tenderar att ha en lägre andel kvinnor.¹²⁴ Kommunfullmäktige som utgör vår lokala, politiska församling som är folkvald, har en lägre andel kvinnor än stadsdelsnämnderna vilket pekar på att det är den sub-lokala nivån i Sverige som har en mer utbredd numerär kvinnlig närvaro.

4.1.2 KOMMUNAL NIVÅ

Tittar vi på den inomkommunala fördelningen av förtroendevalda kvinnor och män inom olika organ i tabell 2, ser vi att fördelningen följer ett mönster där andelen kvinnor är lägst i den politiska församling med mest makt och inflytande.

¹²¹ Gäller samtliga nivåer, förutom riksdagen.

¹²² Statistik hämtat från SCB:s senaste mätning, 31 december 2011, www.scb.se

¹²³ Forskning har pekat på att kvinnorepresentationen i kommunfullmäktige skiljer sig markant kommuner emellan. De aktuella siffrorna gäller för den sammalagda kvinnorepresentation i samtliga Kommunfullmäktige i Sveriges 290 kommuner.

¹²⁴ Wide 2006:315

Kommunstyrelsen har 39 % kvinnliga förtroendevalda, följt av kommunfullmäktige med 43 % kvinnor. Utan att uttala sig kring stadsdelsnämndernas positionering i denna makthierarki, kan åtminstone könsfördelningen i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige ses som en tendens till makthierarkiskt mönster mellan könen. Högst andel kvinnor finner vi återigen i stadsdelsnämnderna. Ett resultat som ger en intressant dimension till Anne Phillips resonemang kring lokalpolitikens potentiella attraktionskraft för kvinnor, huruvida stadsdelsnämndsnivån är att betrakta som kvinnovänlig eller inte.¹²⁵ Något som är för tidigt att dra slutsatser kring men där det åtminstone går att konstatera att stadsdelsnämnderna utgör den politiska nivån i Sverige där vi återfinner flest andelar kvinnor, också jämfört med andra inomkommunala organ.

Tabell 2. Genomsnittlig könsfördelning förtroendevalda kvinnor & män inomkommunala organ efter valet 2010. Andel %

Organ	Kvinnor	Män	Totalt
Kommunstyrelsen	39 %	61 %	100 %
Kommunfullmäktige	43 %	57 %	100 %
Facknämnder (2007) ¹²⁶	44 %	56 %	100 %
Stadsdelsnämnder ord + ers	46 %	54 %	100 %
Stadsdelsnämnder ordinarie ledamöter	48 %	52 %	100 %

Källa: statistikdatabasen, Statistiska centralbyrån, www.scb.se, avläst: 2012 maj 23, samt egen kartläggning av stadsdelsnämnderna, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista.

Då stadsdelsnämnder är en indirekt vald, politisk församling, bör dock resultatet även ställas i relation till andra typer av nämnder på kommunal nivå. Uppdragen i nämnderna tillsätts i proportion till mandatet i kommunfullmäktige, men detta sker först efter valet, då partierna vet hur många mandat och vilka uppdrag de tilldelats. Kommunala facknämnder utgör således en nödvändig referenspunkt då kvinnorepresentationen här kan ge en fingervisning huruvida den höga andelen

¹²⁵ Phillips 1996

¹²⁶ Aktuella siffror för den generella könsfördelningen i facknämnder i samtliga kommuner i Sverige, finns ej tillgängliga hos statistiska centralbyrån, dags datum 2012-05-23. Eftersom övriga siffror gällande könsfördelningen inte ändrats markant inom andra organ går det att förvänta sig att det inte gjort så i facknämnderna heller. Därav väljer jag att ta med den statistik som finns tillgänglig. Dock ska siffrornas potential som referenspunkt ses med viss försiktighet.

kvinnor i stadsdelsnämnderna är ett uttryck för könsfördelningen i nämnder, i allmänhet. Att finna aktuella, generella siffror för förtroendevalda inom facknämnder är svårt, då Statistiska centralbyrån inte uppdaterat dessa uppgifter sedan 2007. Om vi ändå väljer att utgå från dessa siffror, som är från den föregående mandatperioden och jämför dem med siffrorna för stadsdelsnämnder under mandatperioden 2010-2014, kan vi se att kvinnor i stadsdelsnämnder är högre än andelen kvinnor i facknämnder. Därmed kan vi se att andelen kvinnor på stadsdelsnämnds nivå inte bör vara ett uttryck för förhållandena i nämnder i allmänhet, utan denna nivå särskiljer sig ifråga om kvinnorepresentation. Eftersom det inte går att jämföra med könsfördelningen i facknämnderna efter valet 2010 är dock detta en slutsats som görs med viss reservation.

Siffrorna är satta i relation till den totala kvinnorepresentationen i Sveriges samtliga kommunfullmäktigeförsamlingar. Stadsdelsnämnder finns som organisationsform i elva av Sveriges 290 kommuner. Resultat från tidigare studier har visat att det kan skilja sig avsevärt från kommun till kommun hur kvinnorepresentationen ser ut i fullmäktige. Öhrvall och Bäck konstaterar att variationen har att göra med antal förtroendeuppdrag och hur kommunorganisationen ser ut, med facknämnder och stadsdelsnämnder. De menar att kommuner med stadsdelsnämnder tenderar att få en högre andel kvinnor, totalt i kommunen, vilket förklarades med att antalet uppdrag blir fler i och med en sådan organisation.¹²⁷ De kunde i sin undersökning dock inte statistiskt säkerställa ett sådant förhållande.¹²⁸ För att kunna avgöra stadsdelsnämndernas eventuella påverkan på kvinnorepresentationen inom andra organ, måste vi se till fördelningen i förhållande till andra organ i enbart de elva kommunerna.

Tabell 3 visar att i de elva kommuner som har stadsdels- eller kommundelsnämnder är andelen kvinnor högre i kommunfullmäktige än vad den generella representationen är i Sveriges kommunfullmäktige. Kvinnorepresentationen är med andra ord högre i kommunfullmäktige i de kommuner med stadsdelsnämnder eller kommundelsnämnder. Förklaringen till detta skulle kunna ligga i att det så finns fler antal uppdrag i dessa kommuner vilket gynnar kvinnorepresentationen då

¹²⁷ Öhrvall & Bäck 2003:33;2007

¹²⁸ Ibid s. 34

konkurrensen om platserna minskar. Detta resultat är i så fall i enlighet med vad Öhrvall och Bäck tidigare kunnat konstatera. Samtidigt har de inte kunnat säkerställa detta förhållande statistiskt vilket gör att det inte går att utesluta att stadsdelsnämnder som politisk nivå i sig skulle kunna ha en positiv inverkan på kvinnligt politiskt engagemang inom kommunen. Kartläggningen i sig kan här inte ge ett svar men det går heller inte att utesluta.

Tabell 3. Genomsnittlig könsfördelning förtroendevalda kvinnor & män i samtliga kommuner med stadsdelsnämndsorganisation, efter organ, efter valet 2010, andel %

Organ	Kvinnor	Män	Totalt
Kommunfullmäktige	45 %	55 %	100 %
Stadsdelsnämnder ord + ers	46 %	54 %	100 %
Stadsdelsnämnder ordinarie ledamöter	48 %	52 %	100 %

Källa: egen kartläggning baserat på uppgifter från respektive kommuns hemsidor, se referenslista; statistikdatabasen, Statistiska centralbyrån, www.scb.se, mandatperioden 2010-2014, avläst senast 2012-05-23

4.1.3 KVINNOREPRESENTATION I STADSDELSNÄMNDERNA

Om vi så mer explicit ser hur kvinnorepresentationen ser ut på stadsdelsnämnds nivå i de elva kommunerna i tabell 4, går här att se att det varierar mellan kommunerna. Av samtliga kommuner har Hudiksvall högst andel kvinnor i sin stadsdelsnämnd (72,7 %). Hudiksvall och Eskilstuna (59,1 %) är de enda kommunerna i kartläggningen som har en högre andel kvinnor än män i sina stadsdelsnämnder. Anmärkningsvärt här är att Hudiksvalls stadsdelsnämnd är en opolitisk tillsatt nämnd och den enda i sitt slag i kartläggningen. Den enda kommun som uppvisar en helt jämlik fördelning mellan kvinnor och män är Köping. Kalmar och Södertälje har båda en fördelning kring 44-45 % kvinnor i sina stadsdelsnämnder. Västerås är den kommun i kartläggningen som har lägst andel kvinnor (35,7 %). Av de tre storstäderna, Stockholm, Göteborg och Malmö, vars stadsdelsnämndsorganisation är mest utbredd, har Göteborg högst andel kvinnor (47,9 %), följt av Stockholm (46,2%). Lägst andel kvinnor har Malmö med 44 % vilket är näst lägst av alla kommuner. Borås (47,5 %) och Umeå (46,2 %) har sedan en fördelning som påminner om den i Göteborg och Stockholm, som också ligger nära den generella fördelningen på respektive stadsdelsnämnds nivå, 46,4%.

Tabell 4. Könsfördelning förtroendevalda i stadsdelsnämnderna i Sverige, antal & andel %

STAD	Kv.	(%)	M	(%)	Totalt	(%)
Stockholm	162	(46,2)	189	(53,8)		100 %
Göteborg	105	(47,9)	114	(52,1)		100 %
Malmö	113	(44,0)	144	(56,0)		100 %
Borås	29	(47,5)	32	(52,5)		100 %
Umeå	25	(46,3)	29	(53,7)		100 %
Södertälje	33	(44,6)	41	(55,4)		100 %
Västerås	5	(35,7)	9	(64,3)		100 %
Köping	11	(50,0)	11	(50,0)		100 %
Kalmar	8	(44,4)	10	(55,6)		100 %
Hudiksvall	8	(72,7)	3	(27,3)		100 %
Eskilstuna	13	(59,1)	9	(40,9)		100 %
Totalt	512	(46,4)	591	(53,6)	1103	100 %

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17

Sammanfattningsvis kan vi se att kvinnorepresentationen varierar mellan kommunerna och sträcker sig från cirka 73 % ner till cirka 36 %. Kommunerna har en stor spridning i både storlek, geografiskt läge och politisk sammansättning vilket gör att faktorer inom kommunerna måste tas med i analysen för att kunna förklara variationen.

4.1.4 STRUKTURELLA FAKTORER SOM FÖRKLARING TILL VARIATIONER

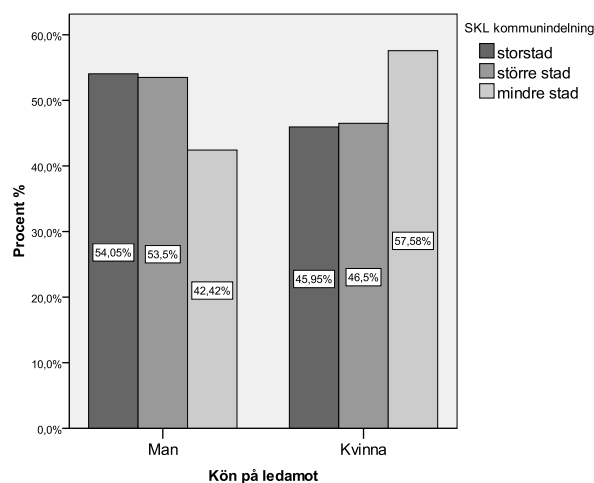
Kommunstorlek & täckningsgrad

Tidigare studier gjorda av kvinnors numerära representation på kommunal nivå har visat att det kan skilja sig markant kommuner emellan, i fråga om andelen förtroendevalda kvinnor.¹²⁹ Befolkningsstorlek har visat sig utgöra en förklaringsfaktor för kvinnorepresentation, där storleken på befolkningen också beror på kommunens storlek. Därav är kommuners storlek av betydelse för kvinnorepresentationen, där större städer tenderar att ha en högre andel

¹²⁹ Öhrvall och Bäck 2003,2007; Wide 2006

förtroendevalda kvinnor.¹³⁰ Totalt är det elva kommuner i Sverige som har en organisation där en uppdelning av stadsdelar eller kommundelar med tillhörande förvaltning och beslutande nämnd ingår. Dock ser omfattningen av stadsdelarnas täckningsgrad olika ut, där Stockholm, Göteborg, Malmö och Borås har så kallade heltäckande stadsdelar medan övriga har en delvis täckande stadsdelsorganisation. Denna uppdelning följer även storleken på städerna, där de kommuner med en heltäckande stadsdelsorganisation kan betraktas som större städer enligt Sveriges kommuner och landstings (SKL) definition av Stockholm, Göteborg och Malmö.¹³¹

Diagram 1. Andelar % kvinnor och män i stadsdelsnämnder, efter stad, efter valet 2010 enligt SKL:s kommunindelning.

Källa: https://www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning, avläst: 2012-05-14, kl 10.15, egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014

Enligt SKL:s kommunindelning ingår dessa tre i gruppen ”storstad”.¹³² Diagram 1 visar andelen kvinnliga och manliga förtroendevalda i stadsdelsnämnder indelade efter SKL:s definitioner av olika kommungrupper.¹³³ Kvinnor är fortsatt det underrepresenterade könet inom gruppen ”storstad” och likaså inom gruppen ”större stad”, vilken inkluderar Eskilstuna, Borås, Umeå, Kalmar, Södertälje och Västerås. Anmärkningsvärt är att andelen kvinnor är högst inom gruppen ”mindre stad”, vilken inkluderar Köping och Hudiksvall.¹³⁴ Detta talar för att större städer inte automatiskt

¹³⁰ Öhrvall & Bäck 2003:32

¹³¹ Sveriges Kommuner & Landsting www.skl.se

¹³² SKL definierar *storstad* som en stad med en befolkning som överstiger 200 000 invånare, större stad har ett invånarantal på 50000-200 000 invånare.

¹³³ Sveriges Kommuner & Landsting, www.skl.se

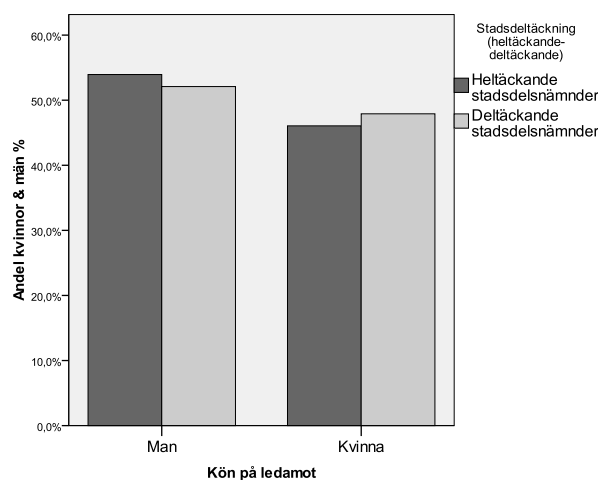
¹³⁴ Hudiksvall går enligt SKL under betäckningen glesbygd och Köping under betäckningen varuproducerande kommun. Dessa har sammanförts till en egen kategori som jag valt att kalla ”mindre kommun”, då de enskilt skulle utgöra för små enheter för en jämförelse.

har en positiv inverkan på kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder. Istället går det att konstatera att mindre städer istället har en större andel kvinnor i stadsdelsnämnderna. Resultatet måste dock ses utifrån att gruppen ”mindre stad” består av endast två städer vilket gör att små skillnader kan få stora utslag. Likväl utgör det ändå ett intressant inlägg i analysen av kvinnors närvaro i lokalpolitiken.

Som tidigare påvisat är antalet uppdrag i en kommun intressant att studera i förhållande till kvinnorepresentationen, där vi kunnat konstatera att kommuner med stadsdelsnämnder har en högre andel kvinnor i kommunfullmäktige än den genomsnittliga representationen. Förhållandet har dock i tidigare studier inte kunnat säkerställas, rent statistiskt. Genom att se till stadsdelsorganisationens täckningsgrad kan vi dra slutsatsen att kommunerna med en heltäckande stadsdelsorganisation har fler stadsdelsnämndsuppdrag än de med en delvis täckande organisation, där exempelvis Kalmar enbart har en enda stadsdel med tillhörande nämnd. Det går även att räkna med att Stockholm, Göteborg, Malmö och Borås har fler uppdrag generellt, än de andra städerna. Diagram 2¹³⁵ visar att det här finns en skillnad som talar emot att antalet stadsdelsnämndsuppdrag har en inverkan på andelen kvinnor, då vi ser att gruppen ”heltäckande” stadsdelar uppvisar en lägre andel kvinnor än kommunerna med delvis täckande stadsdelar. Varken kommunernas storlek eller antalet uppdrag verkar således påverka kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna i positiv bemärkelse. Samtidigt har kartläggningen visat att stadsdelsnämnderna eventuellt har en positiv inverkan på kvinnorepresentationen i kommunfullmäktige i de elva kommunerna vilket gör att nivån i sig skulle kunna vara en grogrund på kvinnligt politiskt engagemang.

¹³⁵ Se även diagram 6 i bilaga 2.

Diagram 2. Andelar % kvinnor & män i stadsdelsnämnder efter stadsdelsnämndsorganisationens täckningsgrad, efter valet 2010

Källa: egen kartläggning, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, närmare beskrivning av indelningen heltäckande och delvis täckande stadsdelsnämnder redogörs för i kapitel 3.1.1

Sammanfattningsvis går det att konstatera att de elva kommunerna uppvisar en variation i kvinnorepresentation på stadsdelsnämndnivå. Eftersom vi sett att storleken på kommunerna och antalet uppdrag inte tycks ha en positiv inverkan på andelen kvinnor måste så förklaringen ligga i något annat, varpå de politiska partierna blir intressanta att föra in i analysen.

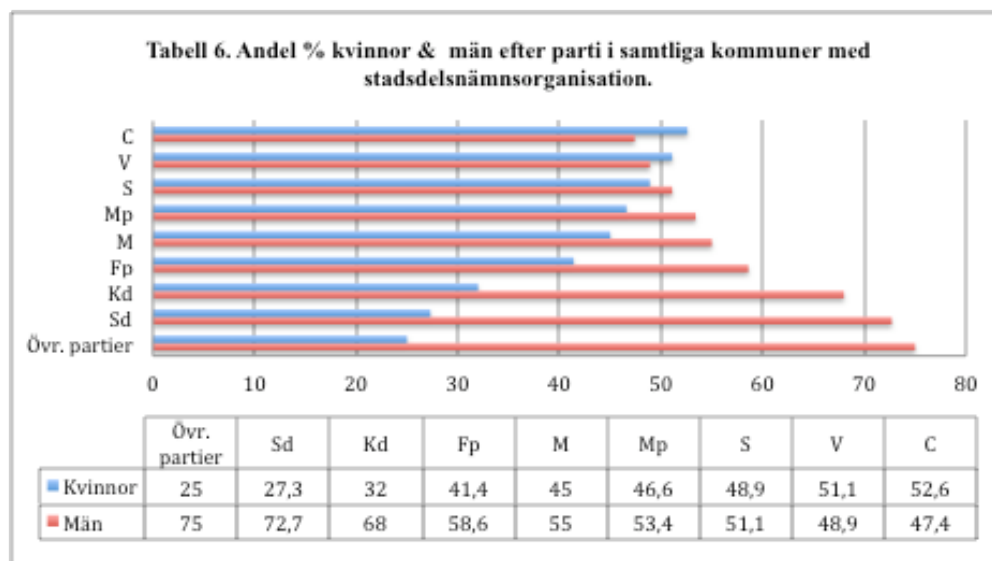
4.1.5 AKTÖRER - PARTIerna SOM FÖRKLARINGSFAKTOR

Vilket eller vilka partier som har flest mandat har i tidigare forskning visat sig påverka kvinnorepresentationen. Där en hög andel mandat bland Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tycks leda till en hög andel kvinnor på lokal nivå.¹³⁶ Mandatfördelning tycks även kunna förklara variationen i kvinnorepresentation på stadsdelsnämndnivå då kvinnorepresentationen skiljer sig markant åt mellan partierna. Ser vi först till den sammanlagda kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna i tabell 5 kan vi se att det främst är partierna på den ideologiska vänster-skalan som uppvisar en högre kvinnorepresentation, där vänsterpartiet (51,1 %) har högst andel kvinnor i stadsdelsnämnderna, följt av Socialdemokraterna (48,9 %) Centerpartiet har högst andel kvinnor av alla partier, (52,6 %). Bland partierna på höger-skalan har moderaterna högst andel kvinnor, (45 %), följt av Folkpartiet, (41,4 %). Lägst andel kvinnor finner vi hos Sverigedemokraterna

¹³⁶ Öhrvall & Bäck 2003:30; Wide 2006:316

(27,3 %), följt av Kristdemokraterna (32 %) och gruppen övriga partier (25 %). Detta bekräftar teorin om att en mer traditionell syn på könsroller har betydelse för kvinnorepresentation.¹³⁷ Ställer vi partiblocken mot varandra, så som de sitter i riksdagen, ser vi att alliansen uppvisar en lägre andel kvinnor än de röd-gröna. Gemensamt för de båda blocken är att kvinnor är det underrepresenterade könet. Orsaken till att de vänster-orienterade partierna har en högre andel kvinnor har tidigare kunnat hänföras till att dessa partier använder sig av kvotering på sina vallistor. Och att de har tydligare målsättningar vad gäller social representation och jämställdhet.¹³⁸ Resultatet kan även koppla till det som Lenita Freidenvall tidigare redogjort för, där hon beskriver just Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som trendsättare vad gäller kvoteringsprinciper, och där övriga partier beskrivs som efterföljare.¹³⁹ En mer progressiv tanke kring representation och jämställdhet kan således tänkas få ett utslag i hur representationen blir i partierna, men bevisligen också på olika nivåer.

Tabell 5. Genomsnittlig könsfördelning förtroendevalda i stadsdelsnämnder i Sverige, efter parti, efter valet 2010. Andel %

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, avläst senast: 2012-02-17 siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014,

Det har tidigare gått att se att den sammanlagda kvinnorepresentationen inte skiljer sig nämnvärt åt mellan kommuner med heltäckande respektive delvis täckande stadsdelsnämnder. För vi dock in ytterligare en variabel i analysen, partitillhörighet,

¹³⁷ Wide 2006:35

¹³⁸ Öhrvall & Bäck 2003:30

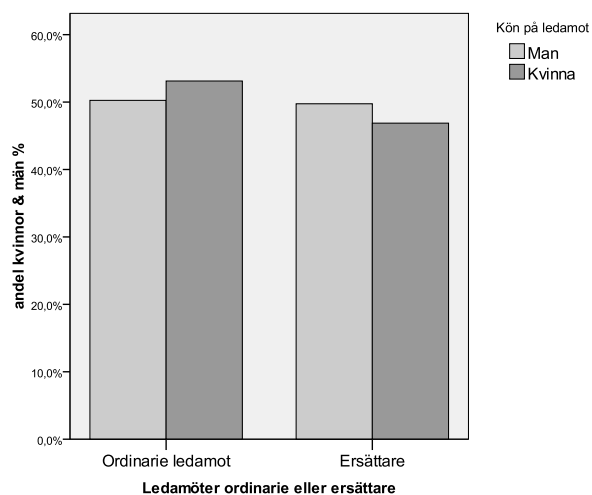
¹³⁹ Freidenvall 2006

blir med ens resultatet mer varierande mellan de olika kommuntyperna.¹⁴⁰ Här går det att se en skillnad mellan kommunerna med en heltäckande stadsdelsorganisation och de kommuner med en delvis täckande stadsdelsstruktur.¹⁴¹ Främsta skillnaden står att finna hos de röd-gröna partierna, där kvinnorepresentationen är högre i de heltäckande stadsdelsnämnderna. Partierna utgör så en förklarande faktor till variationen i kvinnorepresentation mellan kommuner med stadsdelsnämnder.¹⁴²

4.1.6 KÖNSHIERARKISKA MÖNSTER – VERTIKALT

Hierarkiska mönster bland förtroendevalda på kommunal nivå har belyst av flertalet forskare bland annat genom att se till könsfördelningen bland ordinarie ledamöter och ersättare, där ordinarie poster har ansetts mer eftertraktade och så mer förknippade med status.¹⁴³ Män har också återfunnits på dessa poster i större utsträckning. Sett i förhållande till stadsdelsnämnderna visar diagram 3 att könsfördelningen bland de ordinarie ledamöterna är jämnare än mellan ersättarna. Kvinnor är underrepresenterade, totalt sett, men ställt mot det totala antalet kvinnliga förtroendevalda, är andelen kvinnor störst bland de ordinarie ledamöterna.¹⁴⁴

Diagram 3. Andel % förtroendevalda kvinnor & män i stadsdelsnämnder, efter post ordinarie eller ersättare, efter valet 2010

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, avläst senast: 2012-02-17 siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014,

¹⁴⁰ Här har variabeln ”ingen partitillhörighet” plockats bort för att en korrekt bild av den totala fördelningen mellan kvinnor och män, baserat på partitillhörighet ska ges. Således är Hudiksvalls kommun inte med i analysen.

¹⁴¹ Se bilaga 2. Jmf. Tabell. 11 & Diagram 7, 8

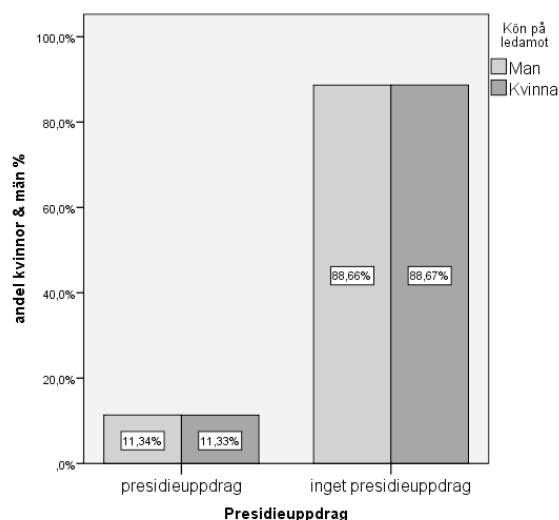
¹⁴² Se även tabell 6, bilaga 2

¹⁴³ Bäck;Wängnerud; Hirdman; Öhrvall & Bäck;Raum

¹⁴⁴ Här har de förtroendevalda med en presidiepost tagits bort från kartläggningen. Kvar är övriga ordinarie ledamöter och ersättare.

För att kunna få ytterligare en bild av kvinnors hierarkiska positionering, för vi nu in fördelningen av presidieuppdrag i kartläggningen, det vill säga den oberoende variabeln som beskriver hur ordförandeposterna är fördelade mellan kvinnor och män på stadsdelsnämnds nivå. Diagram 4 visar andelen kvinnor respektive män som tilldelats presidieuppdrag eller inte. Antalet kvinnor respektive män med presidieuppdrag har här ställts mot det totala antalet kvinnor respektive män i stadsdelsnämnder. Sett i procenttal ingår 11 % av den totala andelen kvinnor respektive män i presidiet, på någon utav posterna. Kvinnor utgör en mindre grupp av de förtroendevalda i stadsdelsnämnderna men har presidieuppdrag i lika stor utsträckning som de manliga ledamöterna. Dock är män överrepresenterade i stort, i stadsdelsnämnderna, vilket även återspeglas på presidienivå, där de totalt tilldelats fler uppdrag än de kvinnliga ledamöterna.

Diagram 4. Andelar % kvinnor & män som tilldelats presidiepost i stadsdelsnämnder, efter 2010

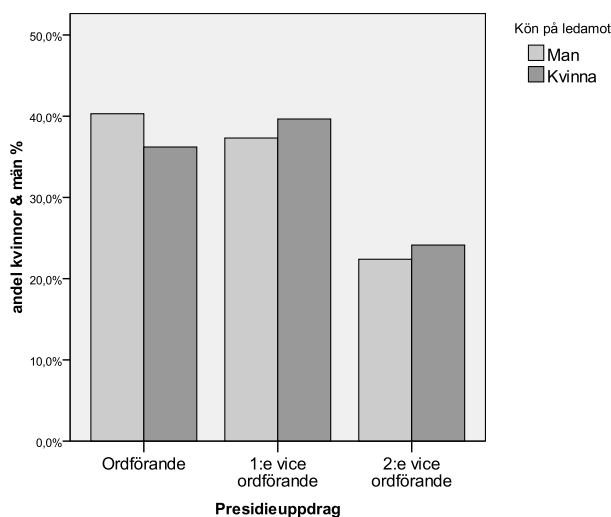

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, avläst senast: 2012-02-17 siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014

Detta blir tydligt i diagram 5, där vi ser att kvinnor innehar presidieuppdrag i mindre utsträckning än män på stadsdelsnämnds nivå. Procentuellt sett återfinns kvinnor på den presidiepost med ”lägst” status/makt, andra vice ordförandeposten. Störst andel kvinnor återfinns på förste vice ordförandeposten. Det är även en större andel kvinnliga än manliga politiker på förste- och andre vice ordförande posterna. Andelen män är störst på ordförandeposten. Kvinnor tilldelas således i mindre utsträckning ordförandeposten, men även uppdrag i stort. Vi ser därmed en vertikal, hierarkisk

ordning mellan kvinnor och män i presidierna i stadsdelsnämnderna. Vilket följer samma mönster som vi återfinner på andra politiska nivåer.¹⁴⁵

Diagram 5. Andelar kvinnor & män med presidieuppdrag i stadsdelsnämnder i Sverige, efter valet 2010.

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, avläst senast: 2012-02-17 siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014

Män är det överrepresenterade könet totalt sett och de innehar i större utsträckning ordförandeposten generellt i stadsdelsnämnderna. Det finns således både en numerär och en hierarkisk ordning, där kvinnor utgör det underrepresenterade könet i båda hänseenden i stadsdelsnämnder i Sverige. Det går därmed att konstatera att kvinnor på stadsdelsnämnds nivå, rent numerärt och ur ett könshierarkiskt perspektiv, kan ses som marginaliserade, utifrån Nina Raum och Yvonne Hirdmans argument. Detta följer samma hierarkiska mönster som för kommuner i stort, samt till viss del det hierarkiska mönster som även finns på riksnivå. Stadsdelsnämnder är ur detta hänseende inget undantag.

4.1.7 SUMMERING

Sammanfattningsvis går det att konstatera att av de undersökta, politiska nivåerna och organen, är kvinnorepresentationen högst på stadsdelsnämnds nivå. Det har även framkommit att kvinnorepresentationen generellt är högre i kommunfullmäktige i de kommuner med stadsdelsnämnder. Resultatet är i enlighet med tidigare studier, men där en förklaring då har legat i ett antagande om att kommuner med stadsdelsnämnder

¹⁴⁵ Jmf. Fanny Thomsen 2010

har fler uppdrag vilket gynnar kvinnorepresentationen positivt.¹⁴⁶ Kartläggningen av stadsdelsnämnderna pekar dock på att kommunstorlek inte verkar påverka kvinnorepresentationen på stadsdelsnämnds nivå, nämnvärt. Variationen mellan kommunerna varierar inte markant efter storlek eller stadsdelsnämndsorganisationens täckningsgrad. Istället verkar det vara partivariabeln som i störst utsträckning orsakar variationer i andelen kvinnor i stadsdelsnämnder i Sverige, av de undersökta oberoende variablerna.

Det går även att konstatera att kvinnor fortsatt är det underrepresenterade könet inom samtliga organ som studerats, och på samtliga politiska nivåer. Kartläggningen kunde även peka på att det tycks finnas en hierarkisk, vertikal ordning, där kvinnor i mindre utsträckning än män tilldelas ordförandeposten i stadsdelsnämnderna. Likt tidigare forskning kunnat understryka, pekar kvinnors underrepresentation på politiska positioner knutna till makt och status, på en systematisk marginalisering av kvinnor i kommunpolitiken¹⁴⁷, men också på stadsdelsnämnds nivå.

Resultatet från kartläggningen åskådliggör kvinnors numerära underordning inom politiken, både nationellt och lokalt. Kartläggningen visar även att stadsdelsnämnderna har högst andel kvinnor av de undersökta nivåerna. Kvinnor är bevisligen underrepresenterade även här men det faktum att kvinnor återfinns på denna nivå i störst utsträckning gör att diskussionen kring kvinnors mer substantiella närvaro blir aktuell. Kartläggningen behöver således kompletteras med resultat från del 2 innan vi kan resonera mer kring stadsdelsnämnds nivåns potential som en mer ”kvinnovänlig” politisk arena.

¹⁴⁶ Öhrvall & Bäck 2003

¹⁴⁷ Wängnerud 1999; Bäck 2000

5. KVALITATIV FALLSTUDIE AV KVINNOREPRESENTATIONEN I STADSDELSNÄMNDER I GÖTEBORG

- POLITIKERS UPPFATTNINGAR & REDOGÖRELSE AV NOMINERINGSPROCESSER OCH STADSDELSNÄMNDER SOM POLITISKT UPPDRAG

I detta avsnitt redovisad resultaten från den kvalitativa fallstudien av stadsdelsnämnder i Göteborg. Inledningsvis följer en kort beskrivning av fallet Göteborg. Därefter görs en redogörelse av den kvantitativa kvinnorepresentationen i Göteborgs stadsdelsnämnder, som i sig är ett resultat av kartläggningen i kapitel 4. Därpå följer en redovisning av resultatet från intervjuerna med politiska representanter från socialdemokraterna, miljöpartiet och moderaterna. Här är nomineringsprocessen först i fokus, följt av stadsdelspolitikernas egen uppfattningar och tankar om stadsdelsnämnduppdraget, representation och kvinnlig, politisk närvaro.

5.1 BAKGRUND - STADSDELSNÄMNDORGANISATIONEN I GÖTEBORG

Göteborg var först av storstäderna i Sverige att dela upp staden i geografiskt indelade stadsdelar med tillhörande nämnd och förvaltning.¹⁴⁸ Stadsdelsreformen hade föregåtts av en rad provperioder med olika lokala organ, däribland kommunfullmäktige, institutionsstyrelse, distriktsnämnder och kommunfullmäktige.¹⁴⁹ År 1987 beslutade dock kommunfullmäktige i Göteborg att staden skulle ta del av den reform som var i ropet, varpå kommunen delades upp i 21 stadsdelsnämnder år 1989. Tre fjärdedelar av verksamheten i kommunen fördes över till stadsdelsnämnderna, däribland primärsjukvård, barnomsorg, grundskola, äldreomsorg och viss teknisk verksamhet. Det är med andra ord inom den mjuka sektorn som stadsdelsnämnderna dominerar. Med reformen ville politikerna stärka det demokratiska inflytandet över stadens verksamheter öka medborgarnas inflytande över den kommunala verksamheten.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Jönsson 1997:57

¹⁴⁹ Ibid. s. 33

¹⁵⁰ Jönsson et al. 1997:33

Nämndernas närhet till befolkningen skulle även innebära en mer lokalanpassad politik med möjlighet att bli mer effektiv och serviceinriktad.¹⁵¹ Ytterligare mål med reformen var att stärka förtroendet mellan medborgare och förtroendevalda i kommunen.

Jönsson et al. genomförde 1997 en större utvärdering av stadsdelsreformen i Göteborg och kom där fram till blandade resultat. Utvärderingen visade på att kontakten med medborgarna inte ökat i den grad politikerna hade hoppats. Medborgarna visade inget större intresse för stadsdelsnämndernas arbete och kunskapen kring nämndernas arbete var inte stor. Dock kunde Jönsson et al. visa på en ökad kostnadseffektivitet samt att politikernas ökade lokalkännedom lett fram till att de fått större inflytande över verksamheten.¹⁵² Politikerna själva upplevde även att kontakten med medborgarna ökat.

Men reformen fick inte ett slut i och med detta. Stadsdelsnämnderna i Göteborg är fortsatt starkt etablerade. Vid årsskiftet 2010/2011 genomgick nämndstrukturen ännu en reform, där 21 nämnder reducerades ner till 10 och där varje nämnd har elva ordinarie ledamöter och elva ersättare. Reformen motiverades med att färre, mer jämnstora och socioekonomiskt balanserade stadsdelar, med cirka 50 000-60 000 invånare i varje, skulle kunna öka effektiviteten, underlätta samverkan, generera lägre kostnader, ge stabilare ekonomiska förutsättningar samt underlätta för likabehandling av kommunmedborgarna. I reglementet för Göteborgs stadsdelsnämnder står att;

4 § Nämnderna skall verka för att utifrån respekten för alla människors lika värde och rättigheter stärka medborgarnas delaktighet och engagemang som verkar främjande och förebyggande för en lokalt positiv samhällsutveckling. Detta skall på sikt bidra till ett mer demokratiskt och hållbart Göteborgssamhälle.¹⁵³

Det fanns även fortsatta incitament för att stärka deltagardemokratin.¹⁵⁴ De nya stadsdelarna¹⁵⁵ innebär dock att antalet förtroendevalda i Göteborg har minskat. Färre

¹⁵¹ Jönsson et al. 1997:34

¹⁵² SOU 1998:155 Montin 1998:24

¹⁵³ Författningssamlingen: Reglemente för Göteborgs stadsdelsnämnder.

¹⁵⁴ Tjänsteutlåtande, kommunstyrelsen, 2009-12-09, Dnr. 0776/09

¹⁵⁵ De nuvarande stadsdelsnämnderna 2011-01-01: Angered, Askim-Frölunda-Högsbo, Centrum, Lundby, Majorna-Linné, Norra Hisingen, Västra Göteborg, Västra Hisingen, Örgryte-Härlanda, Östra Göteborg

uppdrag innebär en ökad konkurrens om uppdragen, vilket forskning visat tenderar att missgynna kvinnor.¹⁵⁶

Nämnderna ansvarar idag för verksamhet rörande förskola, grundskola, individ- och familjeomsorg, social omsorg för funktionshindrade och äldre, fritidsverksamhet och bibliotek. Utöver detta har utökade uppgifter fallit på somliga av stadsdelarna, vilket är verksamhet som även det ligger inom vårs- och omsorg.

3§ Nämnd skall inom de riktlinjer som fullmäktige bestämmer avseende resurser, mål, inriktning, omfattning och kvalitet ange mer detaljerade mål och ekonomiska förutsättningar för förvaltning och verkställighet beträffande de verksamheter som enligt detta reglemente tillagts nämnden.¹⁵⁷

Reglementet slår fast att nämnderna ska ha utrymme att själva fördela den budget de tilldelas av kommunfullmäktige, utefter stadsdelens behov. Stadsdelsnämndernas verksamhet utgör idag 80 procent av Göteborgsstads budget.

5.1.1 KVANTITATIV REDOGÖRELSE KVINNOREPRESENTATIONEN I GÖTEBORGS STADSDELSNÄMNDER

För att bättre placera in Göteborg i ett sammanhang och få en bild av stadsdelsnämndsorganisationen och kvinnorepresentationen följer här en kort kvantitativ redogörelse. I tabell 7 ser vi könsfördelningen i respektive stadsdelsnämnd i Göteborg. Högst andel finner vi i Västra Göteborg, lägst andel i Angereds stadsdelsnämnd. Respondenterna, tillika stadsdelspolitiker, sitter i stadsdelsnämnden Centrum, respektive Lundby. Lundby har en lägre andel kvinnor (45,5 %) än Centrum (54,5 %), och ligger således nära genomsnittet för stadsdelsnämnderna i Göteborg, vilket är 46,4 % kvinnor. Vi ser att det således finns en spridning mellan nämnderna men att män, generellt sett är överrepresenterade i stadsdelsnämnderna i Göteborg.

¹⁵⁶ Öhrvall & Bäck 2003:29; Wide 2006:42; Norris 1985:90-101; Freidenvall 2006:18

¹⁵⁷ Författningssamlingen: Reglemente för Göteborgs stadsdelsnämnder.

Tabell 7. Könsfördelning ordinarie ledamöter stadsdelsnämnder Göteborg, efter valet 2010. Antal & andel %

Stadsdelsnämnd	Kvinnor		Män		Totalt
	antal & andel %		antal & andel %		
Angered	7	63,6	4	36,4	11 (100%)
Askim	5	45,5	6	54,5	11 (100%)
Centrum	6	54,5	5	45,5	11 (100%)
Lundby	5	45,5	6	54,5	11 (100%)
Majorna-Linné	5	45,5	6	54,5	11 (100%)
Norra Hisingen	5	45,5	6	54,5	11 (100%)
Västra Göteborg	8	72,7	3	27,3	11 (100%)
Västra Hisingen	3	30,0	7	70,0	10 (100%)
Örgryte-Härlanda	5	45,5	6	54,5	11 (100%)
Östra Göteborg	5	45,5	6	54,5	11 (100%)
Totalt:	54	49,5	55	50,5	109 (100%)

Källa: egen kartläggning, uppgifter hämtade från www.goteborg.se, senast avläst 2012-02-17

5.1.2 HIERARKISKA MÖNSTER-VERTIKALT

Ser vi till fördelningen av ordförandeposter, och således uppmärksammar tänkbara hierarkiska mönster, ser vi att fördelningen mellan könen i tabell 8¹⁵⁸ är helt jämn på ordförande- och 1:e vice ordförandeposterna. Kvinnor är överrepresenterade på 2:e vice ordförandeposten och har således en större andel platser i presidiet än män. Göteborg uppvisar således inte samma mönster som den generella fördelningen av presidieuppdragen i stadsdelsnämnder gör.¹⁵⁹

5.1.3 NIVÅER OCH ORGAN I KOMMUNEN

Jämfört med andra nivåer och organ i kommunen (tabell 9) har stadsdelsnämnderna högst andel kvinnor, 49,5 % eller 48 % om vi även inkluderar ersättarposterna. Stadsdelsnämnderna har således en nästintill jämn könsfördelning, vilket är utmärkande. Lägst andel finner vi i facknämnderna, 39 %, följt av kommunfullmäktige, 44 %.

¹⁵⁸ Se bilaga 2 för tabell.

¹⁵⁹ Se kartläggning kapitel 4.

Tabell 9. Genomsnittlig könsfördelning förtroendeuppdrag i Göteborg efter organ, efter valet 2010, andel %

Göteborg 2010 - 2014	Kvinnor andel	Män andel	Totalt
Kommunfullmäktige¹	44 %	56 %	100 %
Kommunstyrelsen¹	46 %	54 %	100 %
Facknämnder ord. Ledamöter²	39 %	61 %	100 %
Stadsdelsnämnder ord. Ledamöter²	49,5 %	50,5%	100 %
Stadsdelsnämnder Ord. + ersättare²	48 %	52 %	100 %

(fördelningen gäller ordinarie ledamöter, där inget annat anges)Källa: 1. statistiska centralbyrån, statistikdatabasen, www.scb.se; 2. egen kartläggning uppgifter hämtade från www.goteborg.se, avläst 2012-02-17

5.1.4 KÖNSFÖRDELNING INOM PARTIerna I STADSDELSNÄMNDERNA

Vi har i tidigare kapitel kunnat konstatera att partierna tycks ha en inverkan på hur kvinnorepresentationen varierar i stadsdelsnämnder i Sverige. I Göteborg är socialdemokraterna största partiet, med flest mandat, följt av moderaterna och miljöpartiet. Ser vi till andelen kvinnor i stadsdelsnämnderna, indelat i respektive parti ser vi att högst andel kvinnor finns hos vänsterpartiet, 65 %. Lägst andel finner vi hos centerpartiet men med bara en plats i stadsdelsnämnderna, blir utslaget på 100 % manlig representation stort. Moderaterna har högst kvinnorepresentation av partierna på till höger på den ideologiska skalan. Följt av kristdemokraterna, 42, 9 % och folkpartiet, 41, 4 %. Socialdemokraterna är det parti som är mest jämställt, med 48,7 % kvinnor.

Tabell 10. Genomsnittlig könsfördelning stadsdelsnämnder i Göteborg efter parti, efter valet 2010, andel %

Parti-Göteborg	Kön ledamot	
	Kvinnor	Män
Vänsterpartiet	65,0 %	35,0 %
Socialdemokraterna	48,7 %	51,3 %
Miljöpartiet	45,0 %	55,0 %
Centerpartiet	0,0 %	100,0 %
Folkpartiet	41,4 %	58,6 %
Kristdemokraterna	42,9 %	57,1 %
Moderaterna	46,8 %	53,2 %

Källa: egen kartläggning, uppgifter hämtade från www.goteborg.se, senast avläst 2012-02-17

Miljöpartiet har den lägsta kvinnorepresentationen (45 %) av de tre partierna till vänster på den ideologiska skalan. De tre partier som ligger i fokus i föreliggande fallstudie är socialdemokraterna, miljöpartiet och moderaterna. Samtliga redovisar en spridning vad gäller andelar kvinnor. Bilden av Göteborgs stadsdelsnämnder så här långt är också att könsfördelningen, både hierarkiskt och numerärt, generellt är relativt jämställt, om än till fördel för männen, vilket ger nästa steg i analysen en intressant ingång.

5.2 REDOGÖRELSE AV NOMINERINGSPROCESSEN FÖR SOCIALDEMOKRATERNA, MILJÖPARTIET & MODERATERNA I GÖTEBORG

Vi har sett att den generella kvinnorepresentationen i Göteborg är hög i stadsdelsnämnderna. Men det finns en spridning mellan nämnderna, men också mellan partierna. Partiernas interna nomineringsprocesser beskrivs ofta som avgörande för vem som står som kandidat på vallistor och slutligen tilldelas politiska uppdrag. Det kan sägas vara första anhalten för förtroendevalda, där dina förutsättningar för att överhuvudtaget kunna bli en kandidat helt är beroende av att du av partiet blir utvald. Avgörande för vilka som blir kandidater blir också på vilka grunder ett sådant urval går till. Genom att åskådliggöra på vilka grunder kandidater väljs kan vi även få en bättre förståelse för varför kvinnliga politiker i Göteborgs till störst del återfinns i stadsdelsnämnder. Härpå följer en redogörelse för hur nomineringsprocessen går till i socialdemokraterna, miljöpartiet och moderaternas distrikt i Göteborg.

5.2.1 URVALSPROCESSENS OLIKA STEG

Från valbar till aspirant

Processen inleds hos samtliga av de intervjuade partierna med att en valberedningsgrupp eller nomineringskommitté börjar sondera för att få fram namn på kandidater som så småningom formellt kan nomineras till listor och förtroendeuppdrag. Denna så kallade förnomineringsfas sker i god tid före valet och handlar om att få fram ett så stort urval av namn som möjligt. Detta kan likställas med

fas ett av fyra, som tidigare forskning kring nomineringsprocesser brukar beskriva.¹⁶⁰ Det är i denna fas som befolkningen ska kokas ner till att bli ett antal *valbara*.

Hur de valbara tas fram skiljer sig en aning partierna emellan, där det både finns inslag av att partiorganisationen väljer ut kandidater de anser lämpliga eller att medlemmarna i partiet uppmanas att själva gör en intresseanmälan. Miljöpartiet är det parti vars process kan beskrivas som mest öppen inför sina medlemmar och bedömning av lämplighet sker initialt utifrån kandidatens uppfattning om sin egen lämplighet. Moderaterna har en process där andra får föreslå kandidater men frivilliganmälan förekommer också. Processen har även inslag av ”headhunting” bland icke-medlemmar. Socialdemokraterna förankrar tidigt sina kandidater hos sina föreningar och det är också de som anmäler kandidater och således avgör vilka som är lämpliga. Här sker det första *läckaget*¹⁶¹ då socialdemokraterna enbart ser att medlemmar av partiet kandiderar. Även miljöpartiet har ett läckage då de ser att medlemmar är de som kandiderar.

Alla medlemmar kan kandidera, vi har ingen process att man måste vara föreslagen av en annan medlem. Utan man uppmanas att kandidera själv om man tror man skulle passa och är intresserad.

Politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Vi skriver en nomineringsanmodan till alla våra föreningar, och då har vi nästan 100 föreningar (...) Till alla dom skriver vi ett brev, att nu är det snart dags för ett val och då kommer vi att ha ett antal platser där vi vill ha socialdemokratiska medlemmar som sitter på dom platserna.

Politisk tjänsteman, valberedningen, Socialdemokraterna

Om vi ska kunna lägga fram ett bra förslag så måste vi se till att det finns väldigt många som är intresserade av att vara kandidater. Så nu jobbar vi väldigt mycket med att se att organisationen, föreningar och förbund, är duktiga på att rekrytera och hitta nya medlemmar men också som man kan handplocka de som verkar vara duktiga i Göteborg. Sen är det naturligtvis även de som anmäler sig frivilligt. Det är en formell nomineringstid och det är öppet för alla och de kan föreslås namn som inte är medlemmar i moderaterna.

Ordföranden nomineringskommittén, Moderaterna

Moderaternas läckage av valbara bör inte bli lika stort eftersom att de inte kräver medlemskap från de som vill göra en intresseanmälan. Läckaget tycks således uppstå utifrån vilka som bedöms av rekryterarna som duktiga nog att aspirera till olika uppdrag. Medlemskap och bedömningar om bristande kompetens orsakar således det första stora bortfallet av aspiranter, hos partierna.

¹⁶⁰ jmf. Freidenvall 2006; Freidenvall & Dahlerup 2008, Bäck 2000

¹⁶¹ Ibid.

Från kandidat till vald

Nästa fas i processen blir att avgöra vilka av alla de föreslagna namnen, eller aspiranterna, som sedan ska bli kandidater och slutligen hamna på listorna till kommunfullmäktige, regionfullmäktige och riksdagen. Nomineringskommittén eller valberedningen, dvs. den grupp inom partiet som ansvarar för listsammansättningen, sammanställer ett förslag till vallistorna. Dessa går att identifiera som partiernas *grindvakter*. Hur urvalet till listorna går till ser olika ut hos partierna, där moderaterna och miljöpartiet har interna provval vars resultat sedan blir rådgivande till hur listorna slutligen ska se ut. Provvälen beskrivs som ett sätt att motivera den slutliga listan och förankra den hos medlemmarna. Partierna genomför även intervjuer eller begär skriftligt underlag om kandidaterna för att få ytterligare uppfattning om deras kompetens, erfarenheter och intresseområden. På så vis kan *grindvakterna* få en bred bild av kandidaterna och de kvalifikationer som faller inom ramen för bedömningen av deras kompetens. Här uppstår så det som i tidigare forskning beskrivs som den mest kritiska punkten för kvinnorepresentationen, där själva valet av kandidater ska ske. Tidigare forskning har pekat på att det är i denna fas som interna bestämmelser kring kvotering och varvade listor fått en betydande effekt på kvinnors möjlighet att bli valda till politiska förtroendeuppdrag.¹⁶² Det slutgiltiga beslutet om listornas sammansättning sker sedan centralt eller/och tillsammans med medlemmarna.

Jag kan tycka att det här med provval varit ett stort stöd för oss i valberedningen för man kan alltid hänvisa till provvalsresultatet. Så vi kunde förhålla oss i princip hur vi ville till resultatet. Sen var det ju ändå medlemmarna som röstade och då låg det ganska nära slutresultatet.

Politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Men sen har vi vårt uppdrag så det är aldrig så att man tar ett provvalsresultat och gör en valsedel. Utan man tittar, så här tycker medlemmarna (...) Vi tar till oss det sen så gör man valsedlarna då men det är aldrig samma. Så småningom har vi ett slutförslag och det är det som går till nomineringsstämman. Och normalt så köps det rakt av eller det har varit så.

Ordföranden nomineringskommittén, Moderaterna

Även om namnen förankras hos medlemmarna så ligger den avgörande beslutsmakten hos en central styrelse eller stämma. Medlemmarnas förmåga att avgöra vilka som är bäst lämpade för uppdrag och att få den bredd av kompetens som partierna strävar efter bedöms inte som given. Det är slutligen en nomineringsstämma i moderaternas

¹⁶² jmf. Freidenvall 2006; Freidenvall & Dahlerup 2008, Bäck 2000

fall eller en valberedning som hos miljöpartiet, som avgör listans slutgiltiga utförande. För miljöpartiets del ligger det slutgiltiga förslaget nära medlemmarnas förslag, vilket gör att medlemmarna går att betrakta som medbestämmande grindvakter. Moderaterna lyssnar till sina medlemmar men här ligger det slutgiltiga förslaget sällan nära medlemmarnas åsikt. Nomineringskommitténs förslag väger även tungt då stämman beskrivs rösta igenom den lista som föreslås. För moderaternas del har så nomineringskommittén en betydande makt över listornas komposition och går så att identifiera som grindvakter för vilka som blir partiets kandidater.

Socialdemokraterna använder sig inte av provval utan förlitar sig till sin valkommitté. Sen fattas det beslut om listorna på partiets årsmöte. Socialdemokraterna beskriver grindvakternas roll i form av strategier och menar på att utan dem skulle listorna inte få den breda representation som de strävar efter. Förtroendet för grindvakternas förmåga att göra ett bra urval tycks vara högt inom partiet. De har också en betydande roll vad gäller att välja ut kandidater och medlemmarnas förmåga bedöms inte som tillräcklig. Detta följer samma mönster som hos moderaterna och miljöpartiet, som visserligen rådgör med sina medlemmar i provval, men som slutligen ändå låter grindvakterna utgöra det goda omdömet.

Skulle man bara gå på det som föreningarna nominerar så skulle inte listorna se ut som de gör just nu, där vi faktiskt nästan når upp till alla dom ambitioner vi har med unga, äldre, invandrare, kvinnor, män, HBTQ personer osv. Utan det måste vara någon som lägger det här pusslet och har lite strategiskt tänk. Så det läggs fram som ett förslag i vår styrelse och sen blir det styrelsens förslag till vårt årsmöte. Det är vårt årsmöte som bestämmer hur det ska se ut. Så det är liksom en demokratisk process som är ganska lång.

Ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Grindvakterna har i alla de tre partierna en avgörande roll för listsammansättningen. Miljöpartiet är de som i störst utsträckning bedöms väga in medlemmarnas åsikter kring kandidaturvalet, då valberedningens lista uppgavs ligga nära resultatet i provvalet. I övrigt bedöms medlemmarnas kompetens att göra ett bra och representativt urval, inte tillräckligt. Det är så enbart ett fåtal personer inom varje parti som har den bestämmande makten över hur vallistorna tillslut kommer att se ut. För att kvinnor ska bli valda som kandidater krävs det då att grindvakterna möjliggör detta. Vägen från valbar till vald beskrivs som ganska lång och läckage uppstår på vägen, på olika grunder. Det krävs även att det finns partiinterna bestämmelser kring

hur listsammansättningen ser ut. Det leder oss vidare till hur partierna förhåller sig till principer om kvotering.

5.2.2 PRINCIPER KRING KVOTERING

När vi nu identifierat att den mest kritiska punkten för kvinnorepresentation uppstår då partiernas respektive organ för listsammansättning gör sitt urval dels utifrån rådgivning från medlemmarna, i miljöpartiets och moderaternas fall genom provval. För socialdemokraternas del då föreningarna rekommenderat kandidater. Nästa steg blir så att redogöra för hur partiernas interna regler för hur listorna ska komponeras ser ut. Det vill säga på vilka grunder de valbara utses till kandidater.

Samtliga av de undersökta partierna har principer vad gäller könsfördelning på sina listor. Dock är dessa principer mer eller mindre fastlagda. Miljöpartiet och socialdemokraterna har båda fastställda bestämmelser om varvade listor eller varannan damernas, i sina respektive stadgar. Relaterat till Freidenvall och Dahlerups resonemang kring de två alternativa modellerna för att råda bot på kvinnors underrepresentation, visar både socialdemokraterna och miljöpartiet tecken på att gå efter *snabbspårsmodellen*.¹⁶³ Partierna ser att kvinnors underrepresentation bäst åtgärdas genom varvade listor. Här har de också bestämmelser och tankar kring könet på den person som står överst på listan. Miljöpartiet provade här under senaste valet att kvotera parvis, som medel för att tredje namnet på listan inte ska avgöras av könet på plats nummer ett. Socialdemokraterna har löst detta genom att hälften av de översta namnen är män och andra hälften kvinnor.

Vår viktigaste princip är den om könskvotering som vi haft sen vi bildades och där har det alltid varit varannan man, varannan kvinna. Senaste valet nu provade vi parvis kvotering, som vi haft till lista till EU-parlamentet. Så plats tre ska inte avgöras om första namnet är en man eller kvinna. Att kvoteringen liksom sker per två platser. Men det fick vi gå ifrån när vi gjort det på en lista för att då tog det så oerhört lång tid på mötet då vi fastställde listan.
Politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Vi hade någon kongress för många, många år sen, där vi beslutade att det skulle vara varannan och det har vi ju gjort men om det alltid är en man som står som första namn och vi säger att vi har fem platser, då blir det automatiskt tre killar och två tjejer. Så vad vi har jobbat med, eller vad jag har jobbat med och fått vår styrelses stöd då, det är ju att vi ska öka att vi ska ha hälften även som med kvinnor som står som första namn.
Politisk tjänsteman, valberedningen, Socialdemokraterna

¹⁶³ Freidenvall & Dahlerup 2008:21ff

Tankar om kvotering är därmed något som genomsyrar arbete då listorna komponeras. Här finns även en progressiv tanke vad gäller kvotering då de även har med i beräkningen könet på den person som hamnar överst på listan

Moderaterna visar i motsats tendenser till att tillämpa *steg-för-steg-modellen*¹⁶⁴, där utbildning erbjuds till nya medlemmar, män som kvinnor, för att skapa en bredare kompetens och en mix inom olika politikområden. Samtidigt vill de se till varje individ och dennes kompetens och ta tillvara den kunskap de enskilda kandidaterna redan har och utveckla dem inom det området. Således ser de först och främst till den kompetens och det engagemang som finns initialt. Kvinnlig underrepresentation kan åtgärdas genom utbildning, genom att kvinnor får en bredare kompetens, men samtidigt ska detta inte vara tvingande. Att få en jämn könsfördelning inom olika politikområden förefaller därmed inte vara det som är det mest centrala, utan det handlar först och främst om att den med bäst kompetens ska hamna på ”rätt” uppdrag.

Vad vi gör är att nya, vi har då något som heter kandidatskolan för alla nya medlemmar som vill göra politisk karriär. De får en jättebred utbildning så att männen inte bara sitter och diskuterar teknikfrågor och kvinnor de mjuka frågorna. Utan det är mixat, så att vi ska kunna få bredden så att vi ska kunna bli bättre på sikt. Däremot är det svårt att, säg att det är en kvinna som är duktig sjukvårdspolitiker, då ska vi inte göra om henne till att bli duktig på hur man ska lägga spårvägsräls. Det handlar ändå att ta tillvara den kompetens och det engagemang som finns.

Ordförande nomineringskommittén, Moderaterna

Men kön är viktigt även då moderaterna gör sina listor. De har här som mål att deras listor åtminstone ska ha en fördelning som är 40-60 mellan könen. Det vill säga inget av könen ska vara representerat med mer än 60 %. En jämn könsfördelning är däremot inget måste för partiet. Det finns andra faktorer som väger in då moderaterna sammanställer sina listor. Bakgrund, personliga egenskaper och kontakter samt vilken position en kandidat har i samhället, är även detta faktorer som vägs in. Ställs det i relation till fördelningen mellan kvinnor och män i stadsdelsnämnderna går det från kartläggningen att se att en högre andel män blivit utvalda till det uppdraget, vilket betyder att män i högre utsträckning än kvinnor tycks besitta dessa gynnande faktorer. Partiet ser dock själva att det har med urval att göra att fördelningen mellan män och kvinnor ser ut som den gör. Det finns tillräckligt med män och kvinnor för att få

¹⁶⁴ Freidenvall & Dahlerup 2008:21ff

kvoten 40-60 uppfylld. I åldersgruppen 30-35 är det dock svårare att finna kvinnor som vill ta uppdrag. I moderaternas urvalsgrupp skulle det därav finnas färre kvinnor än män vilket de menar avspeglas i hur representationen ser ut på de olika uppdragen. Kvinnor, särskilt i åldern 30-35, har således det egna ansvaret vad gäller att göra sig tillgängliga för att anta politiska förtroendeuppdrag.

Man tänker på sådant som kön naturligtvis, det är ju väldigt viktigt (...) Där har vi ingen regel, det finns inget som vi måste nå, men vi vill att det ska vara minst 40 %. Det innebär att inget kön kan ha mer än 60 %. Och det är inte så svårt att nå. För så många kvinnor och män finns det. Man tittar på ålder, man tittar på etnisk bakgrund, den typen av parametrar. Men man tittar ju också väldigt mycket på vad de har för personliga kvalifikationer. Vad har man för utbildning, vad man jobbat med, vilka nätverk har man, vart finns man i samhället (...) Men det är t.ex. lättare att hitta en man i 30-35års åldern än en kvinna i 30-35 års åldern som vill ta ett kommunalt förtroendeuppdrag.
Ordförande nomineringskommittén, Moderaterna

Även miljöpartiet uppger svårigheten med att rekrytera just yngre kvinnor och kvinnor med invandrarbakgrund. Miljöpartiet som gick framåt i valet 2010 fick fler mandat än de tidigare haft och därmed blev det också lättare att ge kandidaterna de uppdrag de helst ville ha. Ett större antal mandat har i tidigare studier visat sig gynnande för kvinnorepresentationen men för att kvinnor ska bli valda som kandidater, och hamna på en lista krävs det dock att det finns ett stort urval. Ju fler det finns att välja bland desto fler kvinnor kan också hamna på listorna.

Sen om man är i åldern att man har småbarn så är det tufft nog att hinna med sitt vanliga arbete i den åldern. Det gör att många kvinnor väntar några år. Jag tror att det hänger samman med att det är svårare för kvinnor under en viss del av sitt liv att prioritera någonting annat än jobb och familj. Att hinna med politiska uppdrag är tufft.
politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Jag tror att kvinnor gör aktiva val och väljer bort för att man måste lägga så mycket tid. Jag tror att kvinnor vill styra mer över sin tid. Man vill ha barn, fritid, bra arbetsliv, egen tid. Jag tror aldrig att vi kommer till 50-50 på den högsta nivån för kvinnor är inte beredda att offra så mycket.
andre vice ordf. stadsdelsnämnd, Moderaterna

Bilden som ges är att kvinnor inte har tid att engagera sig politiskt under ett visst skede i livet. Ansvaret för att det finns färre kvinnor i de politiska församlingarna generellt sett, läggs på kvinnorna själva. De gör ett val, där de prioriterar familjelivet framför en politisk karriär. De bägge kvinnliga partiföreträdarna resonerar utifrån att det är en självklarhet att kvinnan här är den som prioriterar familjelivet och problematiserar inte kring att män tycks ha andra prioriteringar som då går ut över

kvinnors möjligheter att hinna med en politisk karriär. Det tycks finnas en omedvetenhet eller ovilja kring att se detta som ett uttryck för de könsstrukturer som råder i samhället. Frågan om kvotering blir i detta sammanhang intressant. I miljöpartiets fall finns det en önskan om jämlikhet mellan kvinnor och män men samtidigt görs inte kopplingen att kvinnors möjligheter att ta sig in i politiken skulle kunna vara ett uttryck för könshierarkiska strukturer i samhället. Likt Anette Gustafsson kunnat peka på i sin studie får politiska åtgärder svårt att råda bot på rådande könsmaktsförhållanden, så länge ett sådant förhållande inte kan identifieras av de som kan utfärda dylika åtgärder.¹⁶⁵ Att ansvaret för kvinnors frånvaro läggs över på kvinnorna själva kan därmed få konsekvenser för hur kvinnor bedöms och således rekryteras i nomineringsprocesserna.

Anmärkningsvärt är att kartläggningen visar att Miljöpartiet har en lägre andel kvinnor i stadsdelsnämnderna, dels i jämförelse med Socialdemokraterna men även jämfört med Moderaterna som till skillnad från Miljöpartiet inte har fastlagda principer vad gäller varvade listor. Vid de rådgivande provval som miljöpartiet använder sig av för att bestämma listornas utförande, behöver de röstande medlemmarna inte ta hänsyn till könssammansättningen på listorna. Detta är valberedningens jobb. Därmed har de en viktig roll att spela tillsammans med principen om varvade listor. Att de ändå inte har en fördelning som är helt jämn förklaras dels utifrån att valberedningen ibland tycker att det uppstår en konflikt mellan kön och kompetens.

När det gäller könskvotering, och på listorna är det som sagt helt fastställt, men sen när det gäller olika nämnder då sa vi att det inte kan vara en absolut princip att det måste vara en man och en kvinna i varje nämnd. Utan det viktiga måste vara att du har förutsättningar att klara uppdraget, att personkemin mellan dom personerna fungerar. Könskvotering ner på detaljnivån tyckte vi blev svårt i valberedningen. Men helheten då har vi räknat hur många män som fick uppdrag och hur många kvinnor. Och det låg ganska bra till men sen vid fyllnadsval så finns det en tendens att fler kvinnor avsäger sig sina uppdrag.
politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Genom att inte tillämpa könskvotering för de enskilda uppdragen, vilket Socialdemokraterna gör, får miljöpartiet trots klara bestämmelser om varvade listor, en lägre andel kvinnor än män i stadsdelsnämnderna. Även om ordförandeposterna har en jämn fördelning, och partiet har ungefär lika många kvinnor som män på alla

¹⁶⁵ Gustafsson 2008:226

sina förtroendeuppdrag totalt i kommunen, så kan vi se att det i stadsdelsnämnderna finns en överrepresentation av män i miljöpartiet. Förklaringen menar partiet ligger i att fler kvinnor avsäger sig sina uppdrag, och kopplingen till att det kan ha att göra med att de inte tillämpar kvotering på detaljnivå är inte uppenbar för partiet. Det råder en kluven bild kring i vilken grad kvotering ska tillämpas och vilken hänsyn partiet ska ta till kompetens.

5.2.3 TILLSÄTTNING AV FÖRTROENDEUPPDRAG

När partierna tagit beslut kring listorna fortsätter sedan processen efter valet. Då vet partierna hur många mandat och vilka uppdrag som är aktuella att tillsätta. Det är i denna fas uppdragen ska fördelas. Här har socialdemokraterna och miljöpartiet hjälp av en databas, där alla kandidater registrerats efter bakgrund, intressen etcetera. Här har kandidaterna även fyllt i vilket eller vilka uppdrag de föredrar att tilldelas. Moderaterna begär skriftligt underlag där kandidaterna får önska vilka uppdrag de vill ha. Processen ser sedan annorlunda ut jämfört med processen för vallistorna. De som arbetar i beredningsgrupperna eller kommittéerna kan nu söka efter kandidater, i databaserna eller det skriftliga underlaget, som har de egenskaper som beredningen ser passande för olika uppdrag. Sammanställare för valberedningsgruppen i moderaterna uppger även att personliga kontakter och relationer är viktigt när uppdragen ska fördelas. Samtliga partirepresentanterna uppger även att de i den mån det går, försöker lyssna på kandidaternas önskemål. Trots bestämmelser om kvotering visar dock kartläggningen att varken socialdemokraterna eller miljöpartiet har en helt jämn könsfördelning i stadsdelsnämnderna utan kvinnor är det underrepresenterade i båda partierna. Även moderaterna har en överrepresentation av män. Dock har socialdemokraterna som mål att 50 % av ordförandeposterna ska tilldelas kvinnor. Kartläggningen visar att de når upp till detta mål i Göteborgs stadsdelsnämnder. Vi ser så att kvotering, även på detaljnivå genast får konsekvenser för könsfördelningen.

Och sen samlar vi in namnen då och då gör man det via internet så att namnen samlas i en databas. Och då nominerar man en person, eller ja från hela den föreningen, personer med alla de här egenskaperna och bakgrund och alltihopa vad det är, till en databas. Och då kan man skriva att antingen vill man att personen ska vara i en stadsdelsnämnd, eller ett ämnesområde; miljö, kultur, skola, utbildning, stadsbyggnad. politisk tjänsteman, valberedningen, Socialdemokraterna

Man skriver i vilka intressen man har och vilka nämnder man kan tänka sig. Och det tar vi hänsyn till. Vi känner ju varandra ganska väl när man jobba några år tillsammans. Och vem som är lämplig beror ju väldigt mycket på personliga kontakter och relationer.
andre vice ordf. stadsdelsnämnd, Moderaterna

I förra perioden skapade vi en databas där man fick anmäla sitt intresse. Och den fungerade som ett underlag i förhandlingarna på hur många vi hade som var intresserade av vissa typer av nämnder, av ordförandeplatser. Vi hade även haft ett medlemsmöte där medlemmarna sa att vi skulle prioritera tunga facknämnder framför stadsdelsnämnder i förhandlingarna. Resultatet blev att vi nöjde oss med en ordförandepost i de nya stadsdelsnämnderna. Eftersom vi gick framåt i valet hade vi större möjligheter att göra medlemmarna nöjda och fler kunde få sitt drömmuppdrag.

politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Det går återigen att identifiera en kritisk punkt för hur könsfördelningen blir på de olika uppdragen. Fördelningen av uppdragen tycks avgöras dels av önskemålen från kandidaterna, vilka personliga kontakter kandidaterna har inom partiet, men kanske framförallt vilka kandidater valberedningsgrupperna anser passande. Men partierna uppger även att de tänker på att de ska få en spridning på uppdragen vad gäller kön, ålder, etnicitet bland annat. Men inget av partierna når upp till en jämn könsfördelning i stadsdelsnämnderna. Kartläggningen av Göteborg har även visat att inte heller fördelningen i facknämnder eller kommunfullmäktige är helt jämn. Strikt kvotering även på detaljnivå som kan ses som en förutsättning för att kvinnor inte ska bli underrepresenterade. Miljöpartiet motiverar sitt urval med ”rätt person på rätt plats”.

Men det blev ju lite omdebatterat för jag som valberedare, alla uppdrag vi tillsätter är rätt person på rätt plats. Då är det i första hand vilket intresse man har för uppdraget, vad man har för kunskaper med sig. Vi vill ha största möjlighet till påverkan i vårt parti och då vill vi ha de som passar bäst till varje uppdrag.

Politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Eftersom miljöpartiet gick framåt i valet 2010 fick de även fler uppdrag vilket möjliggjorde för fler att få de uppdrag de ville ha. Fler uppdrag har tidigare visat sig gynnsamt för kvinnorepresentationen. Miljöpartiet valde dock att inte prioritera stadsdelsnämnderna i valet 2010, eftersom de valde att prioritera miljöfrågor vilket de menar är en fråga som drivs mer i facknämnderna. Resultatet blev att de fick en ordförandepost, och den tilldelades en kvinna. Miljöpartiets kvinnliga ordförande resonerar själv kring hur hon tilldelades stadsdelsnämndsuppdraget;

Det var ett uttalat önskemål från valberedningen att folk skulle önska sig eftersom vi tror att om man har ett starkt intresse för en viss fråga eller ett område så gör man ett bättre jobb.
ordförande, stadsdelsnämnd, Miljöpartiet

Intresse och kompetens går här hand i hand då uppdragen ska fördelas och det är ett viktigare kriterium än en jämn könsfördelning på alla poster. Miljöpartiets förhållning till kvotering och kompetens tycks så stå i konflikt med varandra. Till vallistorna har de en klar uppfattning kring kön och representation men vad gäller uppdragen är det inte lika självklart med en jämn könsfördelning. Vilket kan förklara hur könsfördelningen ser ut för Miljöpartiet i stadsdelsnämnderna. Sett på alla uppdrag generellt, har dock Miljöpartiet strävat mot att fördela uppdragen jämnt mellan män och kvinnor, men inte inom de enskilda uppdragen.

Socialdemokraterna har enligt kartläggningen den högsta kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna, av de tre partierna i Göteborg. Partiet har en fördelning som är mest nära en jämlik fördelning. De har även en helt jämn fördelning vad gäller ordförandeposten. Här har partiet mer tänkt i detaljnivå när de fördelat platserna. Men ändå når partiet inte upp till en helt jämn könsfördelning i stadsdelsnämnderna. Detta förklaras med att de aldrig vet hur mandatfördelningen ska bli.

Det har att göra med mandat. För Anneli har stått först på alla listorna. Två av valkretsarna har sen haft en kvinna som första namn och två har haft en man, och sen beror det på hur många mandat man får om det slutar på en kvinna eller om det slutar på en man. Och så noga har vi inte räknat. Man vet ungefär, men så taktiska har vi inte varit. Så det har att göra med valresultat. Annars hade det varit 50-50.

Ordförande stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Moderaterna förklarar sin könsfördelning med att kön inte kan gå före kompetens. Och rätt kompetens är en förutsättning för att leverera ett bra resultat till medborgarna i Göteborg. Detta går således före en jämn könsfördelning.

Det går inte. Om man ska göra det då får man t.ex. bortse från kompetensen. Det är ju ändå det som är det viktiga, att Göteborg eller stadsdelen är välkött och att den levererar det den ska leverera till kommuninvånarna på ett effektivt, bra sätt.

ordförande, nomineringskommittén, Moderaterna

Samtliga partier har olika förklaringar till varför de inte har en jämn könsfördelning i stadsdelsnämnderna. Socialdemokraterna menar på att det har med mandatfördelningen att göra, moderaterna hävdar att kompetenskrav förklarar fördelningen, plus att de även ser till personliga relationer. Miljöpartiet har också en kluvenhet till kön och kompetens. Utifrån moderaternas och miljöpartiets resonemang skulle så män ha en bättre kompetens. Inget av partierna reflekterar över att kvinnor

återigen är det underrepresenterade könet, utan pekar istället på andra faktorer än att det skulle råda någon systematik bakom fördelningen. Det går ändå att slå fast att kvotering även vad gäller uppdragen genast resulterar i fler kvinnor, vilket går att se hos socialdemokraterna, framförallt i fördelningen av presidieposterna. Miljöpartiet och moderaterna som båda förespråkar kompetens får så en lägre andel kvinnor. Den enda ordförandeposten i stadsdelsnämnderna för miljöpartiets del gick dock till en kvinna. Och de har valt att satsa på en jämn könsfördelning av uppdragen i stort. Vilket kan vara en förklaring till att de har lägst andel kvinnor av de tre partierna. Moderaterna har en högre andel kvinnor än miljöpartiet, men lägre än socialdemokraterna. I presidiet har de ingen kvinna på ordförandeposten.

5.2.4 SAMMANFATTANDE ANALYS

Nomineringsprocesserna hos de tre partierna skiljer sig något åt, både vad gäller listsammansättningen och processen i att tillsätta uppdrag. Dock går det i samtliga partiers interna processer att identifiera dels de olika faser som bland andra Lenita Freidenvall redogör för. Det går även att identifiera tillfällena då så kallade *läckage* av valbara uppstår. I Socialdemokraternas och Miljöpartiets fall uppstår det första stora läckaget då partierna kräver medlemskap av de som ska stå på listorna och kandidera till uppdrag. Moderaterna kräver inget medlemskap då intresseanmälan görs. Läckaget uppstår istället då de som sonderar och rekryterar personer gör sin bedömning av de valbaras kompetens. *Grindvakternas* roll framstår sedan som betydande vad gäller makten att bestämma listornas komposition. Detta gäller för samtliga av partierna, även om det i miljöpartiet och moderaternas fall sker med visst samtycke från medlemmarna. Den mest kritiska punkten för kvinnorepresentation kunde även identifieras som det skede då själva listan sätts ihop. Här kan bestämmelser om kvotering påverka utkomsten. *Snabbspårmodellen* med även principer kring kvotering vad gäller uppdragen verkar särskilt gynnande för kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna. En slutsats som går att dra från socialdemokraternas könsfördelning i stadsdelsnämnderna och på ordförandeposterna. Det går även att slå fast att synen på kvinnors underrepresentation uppfattas i praktiska termer och partirepresentanterna inte drar slutsatsen att det kan handla om könsmaktstrukturer. Att kvinnor har svårare att etablera sig i politiken på grund av att de förväntas prioritera familjelivet, ses som kvinnans eget val enligt Moderaterna och

miljöpartiet. Som Anette Gustafsson påpekat i sin studie, måste könshierarkiska mönster åskådliggöras på alla nivåer för att eventuella åtgärder ska få någon effekt.¹⁶⁶ Det går även att se att så snart kvinnor ska tävla mot principer om kompetens så går ”manlig” kompetens före vilket ger ett negativt utslag på kvinnorepresentationen. Så länge grindvakterna inte uppmärksammar att kvinnors frånvaro är ett resultat av könsmaktsordningar blir också kandidaturvalet därefter, eftersom ”kompetensen” då får avgöra och bedömning av kompetens tycks utgå ifrån manliga normer. Detta kan således påverka kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna.

5.3 UPPFATTNINGAR KRING STADSDELSNÄMNDSUPPDRAGET, KÖNSSPECIFIKA INTRESSEN OCH KVINNLIK NÄRVARO

Kartläggningen visar att efter genomförd nomineringsprocess och efter val, återfinns de kvinnor som tagit sig från att vara valbara till att slutligen bli valda, i störst utsträckning på stadsdelsnämndnivå i Göteborgs kommun. Redogörelsen för hur nomineringsprocesserna går till hos Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Moderaterna i Göteborg pekar på att de interna processerna ser något olika ut men att de följer ungefär samma faser, från valbar till vald. Det gick även att identifiera att partierna förhåller sig olika kring principer om kvotering, där tydliga principer och mål är särskilt gynnande för kvinnorepresentationen. Vi vet nu hur könsfördelningen ser ut på stadsdelsnämndnivå och hur det går till när partierna nominerar och tillsätter sina förtroendeuppdrag. Kvinnliga politikers egen inställning till stadsdelsnämndsuppdraget och deras tankar kring politisk representation och kvinnlig närvaro, kan så ge en nyanserad bild av varför kvinnor återfinns just här och innebörden av deras närvaro.

5.3.1 SOM POLITISKT UPPDRAG

Bilden som framkommit är att det både finns möjligheter att önska uppdrag. Men som kandidat blir du även bedömd efter din kompetens och dina intresseområden.

Stadsdelsnämnduppdraget verkar i allmänhet vara uppskattat och de förtroendevalda har velat sitta kvar efter en mandatperiod med motivation att det är spännande frågor och ett roligt uppdrag.

¹⁶⁶ Gustafsson 2008

Men jag hade ju suttit i stadsdelsnämnd i fyra år och tyckte det var spännande med skola och omsorg. Så det var ett medvetet val. Annars har jag bara blivit tillfrågad, för de andra uppdragen.

andre vice ordförande, stadsdelsnämnd, Moderaterna

Jag sökte mig aktivt dit. Dels hade jag suttit i stadsdelsnämnd innan och sen eftersom jag läst till hälsovetare så är det ett område där man kan påverka hälsofrågor. Sen intresserar tekniska nämnder inte mig.

Politisk tjänsteman valberedningen, Miljöpartiet

Det är ju närheten till invånarna och bredden i uppdraget. Hade vi haft som det var tidigare; en socialnämnd, en skolnämnd osv, så är jag inte säker på om jag blivit lika sugen på det här området. För det är just bredden och möjligheterna till att få verksamheter till att jobba tillsammans.

ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Vad som lockar med lokalpolitiken uppger kvinnorna vara närheten till medborgaren och att det är på denna nivå du kan göra en synbar skillnad. Samtliga intervjuade politiker beskriver även stadsdelsnämnden som ett lokalt fullmäktige där stadsdelen är som en liten, svensk kommun. I skenet av detta beskrivs stadsdelsnämnderna återkommande som ett uppdrag som är givande men också krävande på olika sätt. Dels för att du som stadsdelspolitiker behöver sätta dig in i många olika typer av frågor och ha en bred kompetens. Detta beskrivs som ett tidsödande arbete. Som stadsdelspolitiker är du även utsatt på ett annat sätt än i andra nämnder, upplever somliga, dels på grund utav att medborgarna främst vänder sig till nämnden när det finns ett stort missnöje. Men också för att stadsdelspolitiker bor och lever där de verkar vilket kan bli besvärande. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Moderaterna har samtliga regler eller önskemål om att du som politiker ska vara bosatt i den stadsdel du verkar i. Två av de intervjuade kvinnorna upplever även en frustration över stadsdelsnämndernas begränsade makt och befogenheter. Trots att nämnden själv ska styra över den budget de tilldelas, upplever representanter för samtliga partier att pengarna aldrig räcker till. Det finns också en uppfattning om att nämnden har egna befogenheter men att den reella makten ligger i kommunfullmäktige.

Jag har varit med att lägga ner skolor och äldreomsorg och då går ju folk man ur huse. Man är så arg och man skäller på politiker och där får man sitta och ta emot rätt mycket.

andre vice ordförande, stadsdelsnämnd, Moderaterna

Alltså kommunfullmäktige ger varje stadsdel pengar utifrån befolkningsmängd och ja, hur den ser ut. Och sen är det ju nämnden själv där som bestämmer vilka satsningar vi vill ha. Vilka påsar ska vara lite större än de andra? Det blir ju när demokrati väldigt tydligt. Jag tycker att det är det roligaste uppdraget som jag haft. Fast det är ju där man egentligen kanske är mest utsatt.

Politisk tjänsteman, valberedningen, Socialdemokraterna

Man har makt inom sin egen nämnd, men sen är man väldigt beroende av vad kommunfullmäktige bestämmer. Så egentligen är vi en utförarnämnd gentemot kommunfullmäktige. Det är KF som tar fram budgeten och bestämmer ramarna för oss och anger ett antal prioriterade mål.

ordförande, stadsdelsnämnd, Miljöpartiet

Stadsdelsnämndsuppdraget framstår så som ett mångfacetterat uppdrag, där det finns tillfälle att som politiker visa prov på en bred kunskap i både sakfrågor och medborgardialog. Detta medför också att stadsdelspolitiker har höga krav på sig att vara mer insatta och uppdaterade och kunna möta allmänheten, även då de visar sitt missnöje. Trots att stadsdelsnämnderna ska fungera som ett lokalt fullmäktige upplevs makten utgå från kommunfullmäktige. Nämnderna har dock makten själv att fördela resurserna de blir tilldelade. Uppdraget tycks så vara fyllt med stort ansvar och krav på kompetens, men där den reella makten utgår kommunfullmäktige.

5.3.2 HIERARKISKA MÖNSTER MELLAN OLIKA UPPDRAG

Varför kvinnor återfinns inom särskilda politikområden har det som tidigare påvisats, funnits olika teorier kring där de så kallade *stadspessimisterna* vill mena att kvinnor finns där makt och status lyser med sin frånvaro. Medan *stadsoptimister* menar att kvinnor återfinns inom områden där de kan bevaka sina könsspecifika intressen. En positionering inom mjuka politikområden kan så vara ett sätt för kvinnor att tillgodose och driva könsspecifika frågor, för kvinnor, av kvinnor.¹⁶⁷ Därav blir synen på stadsdelsnämndsuppdraget i förhållande till andra typer av uppdrag intressant och nödvändigt för att analysera om det finns hierarkiska mönster mellan uppdragen och för att förstå varför kvinnor återfinns på denna nivå. Om det har med könshierarkiska mönster att göra eller att det ligger i kvinnornas intresse och därmed är ett eget val.

Kartläggningen av stadsdelsnämnderna i Göteborg visade att i jämförelse med facknämnderna, var kvinnorepresentationen högre i stadsdelsnämnderna. I en nyligen gjord studie av kommunala bolag går det att se ett mönster, där kvinnor lyste med sin

¹⁶⁷ Gustafsson 2008:61ff

frånvaro i kommunala bolagsstyrelser.¹⁶⁸ Kartläggningen av stadsdelsnämnderna visade även att kvinnor, generellt sett, är underrepresenterade inom presidiet i stadsdelsnämnderna, även om fördelningen ser annorlunda ut i Göteborg.

Intervjuerna kastar ljus över att det tycks finnas en typ av hierarki mellan olika nämnder och styrelseuppdrag i Göteborg, där olika uppdrag uppges vara mer eller mindre förknippade med status. Arvoden eller andra typer av förmåner tycks här utgöra faktorer som avgör ett uppdrags status. Men även arbetsbördan, där hur mycket tid ett uppdrag kräver tycks ligga till grund för hur uppdraget värderas.

Det är klart att det är status att sitta i byggnadsnämnden och fastighetsnämnden, det är de stora grabbarna som tar för sig där. Sen finns det andra som tycker att det är mysigt att sitta i kulturnämnden. Sen är det ju häftigt att sitta i Lisebergs styrelse och Got Event, där i Scandinavium vet du (...) Det är lågstatus att sitta i stadsdelsnämnd jämfört med kulturnämnden. Kulturnämnden är fint. Man får gå på teaterpremiärer. Annars är det ju mera status att sitta i bolagsstyrelser och dom sammanträder nog inte så ofta. Kanske lite bättre betalt och mindre jobb.

andre vice ordf. stadsdelsnämnd, Moderaterna

Men som sagt det är lite mer populärt med facknämnder och bolag. Men det är många som tycker att det är viktigt med stadsdelsnämnder också. Men det är svårare att bli bra på tio olika områden så vi är ännu mer beroende av att vi har tjänstemän som gör ett bra jobb.

politisk tjänsteman, valberedningen, Miljöpartiet

Det har blivit mer exklusivt eftersom nu är stadsdelsnämnderna tio stycken. Och då blir det ju också mer attraktivt. Exklusiviteten drar.

ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Stadsdelsnämnderna beskrivs som låg-statusuppdrag, men att exklusiviteten ökat nu när de blivit färre, vilket gör att uppdraget kan förväntas bli mer eftertraktat. Bredden i uppdraget gör även det att det upplevs som populärt. I jämförelse med bolagsstyrelser och de olika kultur- och nöjesstyrelserna i Göteborg framstår dock stadsdelsnämnderna stå i skuggan. Dessutom beskrivs alltså stadsdelsnämndsuppdraget som ett mer krävande. Ansvar är stort men samtidigt är stadsdelsnämnder inget exklusivt uppdrag. Historikern Yvonne Hirdman är en av de som velat understryka att kvinnor återfinns på just de platser i samhället som är förknippade med lägre status men stort ansvar.¹⁶⁹ Även statsvetaren Nina Raam menar på att kvinnor genom historien blivit hierarkiskt marginaliserade.¹⁷⁰ Hirdman

¹⁶⁸ Thomsen 2010:40

¹⁶⁹ Hirdman 1990:95

¹⁷⁰ Raam 1995:90

menar på att rådande *genussystem* håller isär könen och upprätthåller könshierarkiska mönster i samhället.¹⁷¹ Sett till den bild som målas upp av stadsdelsnämnderna och det faktum att flest kvinnor återfinns här, går Hirdmans argument om ett genussystem att applicera på kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna.

Efter att stadsdelsnämnderna blev färre i antal höjdes dock arvudet för uppdraget vilket också underlättat för ordförandena att kombinera uppdraget med sin yrkeskarriär. Ett högre arvode möjliggör för kvinnor att lägga mer tid till sin politiska karriär, varpå stadsdelsuppdraget skulle kunna innebära en möjlighet för kvinnor att i större utsträckning livnära sig på politiken. Det uppges även ge en högre exklusivitet till ett uppdrag när arvudet är högre.

Så det finns ju dom som kanske tittar där och säger; ja där får jag liksom pengar. Så då kan det antingen va att man får något fint uppdrag eller att det kan vara att det är pengarna som styr eller ett intresse.

politisk tjänsteman, valberedningen, Socialdemokraterna

Eftersom stadsdelsnämnderna omorganiserades, vi gick från 20 till 10, så ökade tiden. Innan hade vi 24 % vilket innebär lite mer än en dag i veckan. Nu har vi 36 % och det innebär för mig när jag räknar om det i min kommunalrådslön, att jag kan vara ledig på halvtid. Så jag jobbar 50 % och så ägnar jag den andra halvan åt politiken. Och det är en väldigt mycket lugnare tillvaro för mig för nu kan jag göra saker på dagtid som jag tidigare fick göra på kvällar och helger.

ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Vad som återstår att se är om det efter valet 2014 fortfarande finns en lika hög andel kvinnor i stadsdelsnämnderna eller om den ökade exklusiviteten attraherar fler män vilket ökar konkurrensen. Detta har tidigare gått att se som missgynnande för kvinnorepresentationen. Än så länge föreligger dock en hierarkisk ordning, där stadsdelsnämndsuppdraget trots ökat arvode, ses som mindre kopplat till status och mer belagt med arbete. Könsfördelningen och synen på de olika uppdragen visar på en hierarkisk marginalisering av kvinnliga förtroendevalda i stadsdelsnämnderna Göteborg.

¹⁷¹ Hirdman 1990

5.3.3 MJUKA OCH HÅRDA POLITIKOMRÅDEN

Under processen där uppdragen fördelas i kommunen, ombuds kandidaterna för både Socialdemokraterna, Moderaterna och Miljöpartiet att önska uppdrag efter intresseområden. Intresse visade sig vara ett viktigt kriterium i bedömningen av kandidaternas lämplighet, särskilt uttalat i moderaterna och miljöpartiet. Eftersom vi enligt kartläggningen återfinner en större andel kvinnor i stadsdelsnämnderna i Göteborg, än på andra uppdrag i kommunen, skulle detta tyda på att kvinnors intresse i störst utsträckning ligger inom stadsdelsnämndernas ansvarsområde, dvs. skola, vård och omsorg, vilka beskrivs som *mjuka* frågor. En bild som kan jämföras med tidigare genomförd studie av Lena Wängnerud, som kunnat peka på en liknande fördelning i riksdagens utskott. Wängnerud menar att det är just kvinnors intresse och det egna valet som gör att kvinnor i större utsträckning återfinns inom mjuka frågor.¹⁷²

Intresset för den här typen av frågor förklaras av de intervjuade stadsdelspolitikerna i termer av att ligga inom ett *traditionellt* kvinnligt intresseområde och nära kvinnors vardag. Det vill säga, de hänvisar till en form av historisk förankring. Det uppges även ligga i kvinnans natur, hennes gener att tycka om den typen av frågor som stadsdelsnämnden ansvarar för. Här skiljer sig inte partirepresentanterna nämnvärt åt. En av kvinnorna redogör även för vad hon uppfattar som en osäkerhet hos kvinnor i att sätta sig in i mer tekniska, hårda frågor. Kvinnor är mer bekväma med mjuka frågor då de mer känner en närhet här. Bilden som framkommer är således att kvinnor trivs bättre i sammanhang där de kan bejaka sina ”medfödda”, ”kvinnliga” egenskaper som traditionellt ligger inom vård och omsorg.

Men jag tror för att stadsdelsnämnderna har hand om förskola, skola, äldreomsorg, typiska områden som ligger väldigt nära familjelivet. Som är lättare kanske att ta till sig... det kan vara så att kvinnor, vissa kan tro, att det är svårt att sätta sig in i tekniska frågor.
ordförande, stadsdelsnämnd, Miljöpartiet

Det hänger ihop med det här med barn. Man är engagerad redan från förskoleåldern sen så är det hela skolan. Jag tror att det är det sociala engagemanget. Så är det ju även inom tjänstemannasektorn, både inom vårdsektorn och läraryrket är det övervägande kvinnor. Men jag tror att kvinnor väljer de mjuka frågorna. Det är gener.
andre vice ordf. stadsdelsnämnd, Moderaterna

¹⁷² Wängnerud 1999

Dels tror jag att det är så att man önskar att få sitta i den verksamheten där man känner närhet. Därför att det är den vardag som kvinnor traditionellt befinner sig i och då vill man vara med och påverka den.

Ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Diskursen kring *könsspecifika intressen*, och kvinnors möjlighet att bevaka dessa, har redogjorts för tidigare.¹⁷³ Där *statsoptimister*, däribland Lena Wängnerud, hävdar att kvinnor finns inom mjuka områden då det är här den kan göra en skillnad och föra en politik i egenskap av kvinnor, för kvinnor.¹⁷⁴ Samtidigt har forskning visat på att kvinnors möjlighet att bedriva politik i egenskap av kvinnor, är begränsad inom kommunalpolitiken.¹⁷⁵ *Statspessimister*, likt Yvonne Hirdman menar även att uppdelningen av mjuka och hårda frågor är ännu ett uttryck för en hierarki mellan könen.¹⁷⁶ Redogörelsen från intervjuerna visar att stadsdelsnämnderna och därmed mjuka frågor ses som mindre belagda med hög status. Tillskillnad från vad Wängnerud menar, gör kvinnorna heller ingen direkt koppling mellan frågorna som bedrivs på stadsdelsnämnds nivå som att utgöra ett mer könsspecifikt intresse i feministisk mening. Socialdemokraten utmärker sig med uppfattningen att det finns en mening för kvinnor att kunna påverka de frågor som rör dem, på grund av att de är kvinnor och att det är därför det finns en högre andel kvinnor i stadsdelsnämnderna. Samtidigt är det ingen av kvinnorna som relaterar till sig själv, och utgår ifrån sina egna val, då de redogör för varför kvinnor återfinns på stadsdelsnämnds nivå. Å andra sidan har de tillfrågade kvinnorna redogjort för att de tycker om den här typen av frågor och att detta är en orsak till varför de tycker om stadsdelsuppdraget. Men relaterat till sina egna val, talar de inte i termer av tradition, gener och kvinnors vardag utan talar mer om bredden och utmaningarna med frågorna och möjligheten till medborgardialog och samverka. Det är således lättare att tala om ”kvinnliga intressen” och ”mjuka frågor” som något som inte gäller en själv och som påverkat ens egna val.

De tekniska nämnderna, med mer hårda frågor, uppger representanter från samtliga partier som frågor som de tror att kvinnor känner sig skrämda och osäkra inför. Det finns således en bild över hur kvinnor och män ”är” hos samtliga partiföreträdare och

¹⁷³ Se teoriavsnitt kap 2.

¹⁷⁴ Wängnerud 1999

¹⁷⁵ Gustafsson 2008

¹⁷⁶ Hirdman 1990

stadsdelspolitiker. Kvinnor är försiktigare och vill vara där de trivs, medan män tar fler risker och tar också för sig mer. Av moderaten beskrivs även män inom politiken som mer högtbildade och villiga att ta statusfyllda uppdrag. Det medför att kvinnor återfinns inom mjuka områden och män återfinns på uppdrag med mer hårda frågor. Trots att kartläggningen visar att kvinnor är underrepresenterade generellt och framförallt återfinns på de områden som har minst status kopplar de intervjuade inte samman dessa mönster med könshierarkiska strukturer, utan hänvisar istället till att kvinnor väljer att befinna sig på lägre nivåer eller att de helt enkelt inte vågar ta andra uppdrag. Varför kvinnor i så fall skulle ha sådana brister ifråga om mod i jämförelse med män problematiseras inte i detta sammanhang.

Män är mer risktagande; jag kommer att lära mig, liksom. Jag hoppar på så får vi se. Men kvinnor är mer så; jag måste kunna någonting för att våga ta på mig det uppdraget. Plus att det är frågor som ligger nära kvinnors liv fortfarande. Jag menar vilka är det som jobbar i vård och omsorg och skola, det är överväldigande kvinnor. Så man känner till de här frågorna mer, man känner sig hemma mer.

Ordförande, stadsdelsnämnd, Miljöpartiet

Kvinnor talar verkligen om vad de kan och vad som är ens brister. Och det är för att man vill vara säker på att inte bli satt på pottan. Jag tror att det påverkar men jag tror att intresset för tekniska frågor finns där. Det är jag övertygad om. För det handlar om vårt gemensamma samhälle och det är man intresserad av, Och kvinnor är mer politiskt intresserade än vad män är vanligtvis.

ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Men det är fler högtbildade män som är engagerade i politiken, så det är lättare att göra urval och hitta rätt om jag ska vara ärlig. Det är färre tjejer som aspirerar på de högsta positionerna.

andre vice ordf., stadsdelsnämnd, Moderaterna

Anette Gustafsson har i sin studie av kommunalpolitikerns könsspecifika intressen, visat på hur politiker tenderar att se på ojämställdhet som något som sker på andra nivåer, som något mer abstrakt och inte kopplat till den egna situationen.¹⁷⁷ Att kvinnor återfinns på uppdrag med mjuka frågor, kopplade till lägre status ses mer som ett uttryck för kvinnors och mäns olika intresseområden och olika lämplighet än som ett resultat av ett *genussystem* och en *könsmaktsordning*. Intervjusvaren i denna studie studier pekar på likartade mönster; kvinnorna anses själva ha önskat att finnas på stadsdelsnämnds nivå, för här har de sina intressen medan män har ett starkare intresse för hårda frågor, om inte så vågar de ta fler risker. Nomineringsprocessens roll går

¹⁷⁷ Gustafsson 2008

inte heller att bortse ifrån. Här utgår *grindvakterna* ifrån kandidaternas önsknings, intresse, men också deras uppfattade kompetenser, då de fördelar uppdragen. Grindvakterna förefaller anse att kvinnors kompetens ligger inom mjuka områden. Denna typ av uppfattning om kvinnlig och manlig kompetens, finns inom samtliga studerade partier, men får utslag på kvinnorepresentationen för miljöpartiet och moderaternas de, då Socialdemokraterna har tydliga mål och kriterier vad gäller könsfördelning.

Men, de förtroendevalda kvinnorna har inte bara ett politiskt uppdrag i kommunen, tvärtom har eller har samtliga haft andra uppdrag parallellt, på olika politiska nivåer. Deras intresse för stadsdelsfrågor är därmed inte deras enda politiska intresse vilket är något som ska understrykas. Många har till och med startat sin politiska karriär i stadsdelsnämnderna och sen blivit tilldelade andra uppdrag efter hand. Uppdraget skulle i skenet av detta ändå kunna ses som en möjlighet för kvinnliga politiker att ta sig vidare inom politiken, rent karriärmässigt. På så sätt skulle uppdraget kunna ses som en språngbräda för att lyckas inom politiken eftersom uppdraget kräver en bred kunskap och därmed kan ses som meriterande. Men att uppdraget skulle uppfattas som mer strategiskt könspolitiskt, så som exempelvis Lena Wägnerud framhåller, förefaller inte sannolik utifrån denna studie, då de intervjuade kvinnorna själva inte tycks relatera till sin roll till en strategi som går ut på att driva könsspecifika frågor och intressen eller att råda bot på rådande könsmaktsförhållanden. Det verkar överhuvudtaget finnas en ovilja eller omedvetenhet till att göra kopplingar kring de mönster som föreligger mellan könen till ett resultat av en ojämsställd, könshierarkisk, fördelning.

5.3.4 REPRESENTATIVITET – INTRESSE-, RESURS-, RÄTTVISEARGUMENT

Argument för kvinnlig närvaro och social representation

I förhållande till representation omnämns det inom feministisk forskning argument kring varför det är av vikt att tala om kvinnorepresentation och *social representation*. Sett till Helga Hernes tre argument kan kvinnlig närvaro motiveras utifrån *rättvisa*, ses som en *resurs* eller motiveras utifrån ett *intresseargument*.¹⁷⁸ Intresseargumentet är det som uppfattas som mest kontroversiellt, då Hernes hävdar att kvinnor har

¹⁷⁸ Hernes 1987

könsspecifika intressen som de genom sin närvaro söker främja. Detta resonemang går även att koppla till diskussionen kring statsoptimism. Redogörelser från intervjuerna talar för att kopplingen till intresseargumentet är svår att göra. Politikerna har svårt att både se på, utifrån sin egen position men även på kvinnors intressen i allmänhet, som något som skall bedrivas på lokal nivå. Frågor kring kvinnors intresse tolkar de mer ligga som traditioner och de ger uttryck för tydliga föreställningar om kvinnliga och manliga egenskaper.

På frågan om varför det är viktigt med kvinnlig närvaro går både miljöpartiet och socialdemokraternas argument för kvinnlig närvaro i politiken att koppla till Helga Hernes övriga två argument för social representation.¹⁷⁹ I miljöpartiet är det en fråga om *rättvisa*, att kvinnor behövs för att andra kvinnor ska känna sig representerade och att det finns en rättvisa i att olika grupper känner sig representerade. Socialdemokraterna talar mer utifrån ett *resursargument*, där kvinnors erfarenheter av att vara just kvinnor innebär ett viktigt inslag i politiken. Vikten av *varannan damernas* understryks även i detta sammanhang som en avgörande faktor för kvinnors möjlighet att ta sig in i politiken och påverka hur den förs.

Det handlar om representation, att man ska känna igen sig och att man släpper in representanter från olika grupper i samhället. Och att vi på så sätt får andra kanaler ut, att nå andra grupper.

ordförande, stadsdelsnämnd, Miljöpartiet

Man har olika erfarenheter i livet utifrån sitt kön. För livet är ju inte könsneutralt. Du blir ju utsatt och speciellt som kvinna för att du föder barn (...) Man kan tillföra olika perspektiv. Därför tror jag att det är viktigt med varannan damernas för det har påverkat hur politiken har utvecklats.

ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

De båda stadsdelspolitikerna uppfattar social representation som något som måste tas i beaktande. Socialdemokraten menar att kvinnor kan bidra med ett perspektiv och erfarenheter som en man inte kan ge. Miljöpartisten ser att kvinnlig närvaro är mer rättvist. Men då frågan om en man kan representera en kvinna och vice versa, kommer upp under intervjun är miljöpartisten säker på att detta är möjligt medan socialdemokratens svar framstår som mer kluvet. Hon menar här att det finns en distinktion mellan huruvida du upplever att du är representerad och att en person

¹⁷⁹ Hernes 1987

säger sig vara din representant. En man kan representera en kvinna, men det är inte säkert att kvinnan känner sig representerad.

Ja, det tror jag, Det handlar ju om att ha dialog och försöka sätta sig in i den personen man ska representera, dennes perspektiv. Så det tror jag absolut. Sen om det uppfattas som att man representerar det är en annan sak. Men jag tror att man kan det.

Ordförande, stadsdelsnämnd, Socialdemokraterna

Ja det tycker jag. Vi är representanter för invånarna här i stan, i stadsdelen, så att nej, jag tycker inte att det spelar någon roll.

Ordförande, stadsdelsnämnd, Miljöpartiet

Kvinnor kan med andra ord bidra med könsspecifika erfarenheter och de har rätt att delta politiskt för att andra kvinnor ska kunna känna sig representerade, men i slutändan uppfattas män vara lika fullgoda representanter för kvinnors intressen och perspektiv. Samtidigt menar socialdemokraten att kvinnor kanske ändå har svårt att känna sig representerade av en man. Kluvenheten pekar på en ambivalens som även finns kring diskussionen om *åsiktsrepresentation* kontra *social representation*. Partierna står för att social representation ska var gällande, vilket deras syn på kvotering och argument för kvinnlig närvaro bevisar. Miljöpartisten är dock säker på att män kan representera kvinnor, vilket mer tyder på representation utifrån åsikt. Hon relaterar inte till sig själv som en potentiell representant för kvinnor, utan ser sig som en representant för allmänheten, för medborgarna i sin stadsdel. Således legitimeras kvinnorepresentation i termer av rättvisa, men de anser samtidigt att kvinnliga politiker inte ska stå som representanter för kvinnor som grupp eller för kvinnliga intressen. Likt Anette Gustafssons studie av könsbaserade intressen inom kommunalpolitiken visat så är det även i denna studie ovanligt att tala om sig själv som en representant för könsspecifika intressen.¹⁸⁰ Gustafsson kommer även fram till att kvinnors utrymme i politiken i egenskap av kvinnor är begränsat.

Socialdemokraten vacklar dock mer i sitt resonemang och redogör vidare för att hon tycker kvinnor kan bidra med andra perspektiv även i andra nämnder. Hon har själv varit ordförande i en teknisk nämnd och upplevde att hon såg saker som männen i nämnden inte gjorde.

¹⁸⁰ Gustafsson 2008:225

Jag var på en seminarieeftermiddag om snabbtåg och vi var väldigt få kvinnor som var där. Och så var det när jag blev ordförande för Göteborgs spårvägar. Jag var första kvinnan som har blivit ordförande i det hundraåriga bolaget. Och så tänkte jag; vilka är det som åker tåg egentligen? (...) vad jag vill veta är om det är bra vagnar för resenärerna. Mer generellt, hur många säten det kan få plats, hur många blir stående. Jag tror att vi måste flytta från teknikintresset och över till funktionsintresset och då kommer fler kvinnor komma med även i tekniska nämnder.

ordförande, stadsdelsnämnd, socialdemokraterna

Kvinnlig närvaro i andra, tekniska nämnder kan därmed få som resultat att andra perspektiv blir åskådliggjorda. En kvinna på en maktposition i en ”hård” nämnd med ett engagemang för resenärens bekvämlighet, där hon menar att kvinnor åker mer kommunalt, måste ses som talande för att kvinnlig närvaro inom olika områden är viktigt och bidrar till att andra perspektiv blir tillgodosedda. Kvinnor kan så utgöra en resurs, men också agera för mer könsspecifika intressen. För att detta ska bli möjligt menar dock socialdemokraten att perspektivet på de hårda frågorna måste ändras och blir mer utifrån kvinnors kompetens- och intresseområden, från teknik till funktion. Återigen tillskrivs män och kvinnor olika *essentiella intressen* och olika typ av kompetens.

Moderaterna, som inte har några fastlagda principer kring kvotering eller varannan damernas ser att det är kompetens som är avgörande för vem som ska sitta på ett politiskt uppdrag.

Men utåt ska det bli en leverans till kommunens medborgare. Och den leveransen, det resultatet är viktigare än det andra. Sen kan man ju göra så att man försöker få in olika perspektiv på frågorna men har man fyra platser i en nämnd så går det inte att två ska vara män och två ska vara kvinnor, och med spridda åldrar. Det går inte. Om man ska göra det då får man t.ex. bortse från kompetensen. Men det kan ju också vara så att har du jobbat inom offentlig verksamhet så har du kanske ett perspektiv, kommer du från näringslivet har du ett annat perspektiv. Så man får vara öppen med att världen har mer än två dimensioner, mer än kvinnligt oh manligt.

ordförande nomineringskommittén, Moderaterna

Även den kvinnliga företrädaren för Moderaterna, tillika stadsdelsnämndpolitiker är inne på samma spår;

Jag tror inte att det är bra att kvinnor ska kvoterats för det blir inte samma värde i den utnämningen som en man har. Så kan man undvika det, ska man nog göra det. Man vill bli utnämnd för sin kompetens. Och kompetens det finns det ju.

Andre vice ordf., stadsdelsnämnd, Moderaterna

Det är kompetensen och inte könet som ska avgöra. Till viss del kan kvinnor utgöra en resurs och föra fram andra perspektiv men samtidigt vill kvinnor inte bli bedömda efter sitt kön utan för sin kompetens och kompetenta kvinnor finns det i moderaternas kandidaturval, menar både den manliga och kvinnliga representanten från moderaterna. Här tycks det så finnas en enighet i hur partiet förhåller sig i frågan. Vi har tidigare sett att moderaterna har som mål att åtminstone nå en könsfördelning på 40- respektive 60 %. Med hänvisning till kartläggningen går det att se att denna fördelning sker till förmån för män. Antingen kan detta tolkas som att kön kan gå före principen om kompetens, till dess att Moderaterna når upp till 40 %. Något mer krasst skulle resonemanget kunna tolkas som att fördelningen 40-60 ses som en återspeglning av en syn på kvinnor och mäns kompetens, där 40 % av de kvinnliga kandidaterna bedöms som kompetenta, jämfört med 60 % av männen. Kompetens är därmed inte ett könsneutralt begrepp i detta sammanhang. Då 50 % av befolkningen utgörs av kvinnor borde det gå att finna lika många kompetenta kvinnor som män. En överrepresentation av män skulle i detta sammanhang kunna ses som ett resultat av att mäns kompetens värderas högre än kvinnors kompetens i fråga om att ta sig an ett politiskt förtroendeuppdrag. I förhållande till sina principer om kvotering har vi tidigare sett att moderaterna i sin nomineringsprocess ser mycket till vad du som person kan bidra med till partiet i form av personliga nätverk och att din position i samhället är något som tas med i bedömningen av kandidaterna. Sådana kvalifikationer får ses som gynnande för män då män är de som i störst utsträckning har de ledande positionerna i samhället, både inom politiken (vilket kartläggningen även kunnat peka på) och näringslivet.¹⁸¹ Det är även inom dessa sfärer som nätverksbyggande sker. Att det sedan beskrivs, inte bara av moderaterna, som svårt att finna kvinnor i 30-årsåldern som vill ta politiska uppdrag, då de har svårt att finna tiden under detta skede i livet, pekar så på att kvinnors möjlighet att bygga upp ett stort nätverk här kan bedömas som mer begränsat. Kvinnors möjligheter att så närvara och ta sig fram till moderaternas vallistor kan i ljuset av detta ses som problematisk. Detta skulle så kunna vara en bidragande orsak till att partiet har en lägre kvinnorepresentation än socialdemokraterna, som använder andra argument för kvinnlig närvaro och tillämpar varannan damernas. Den kanske mest intressanta referenspunkten blir miljöpartiet som trots strikta bestämmelser om kvotering, och

¹⁸¹ Jmf. Thomsen 2010

klara rättviseargument för kvinnlig närvaro i politiken, ändå har en lägre kvinnorepresentation i stadsdelsnämnderna, än både moderaterna och socialdemokraterna. Dock har de valt en kvoteringsstrategi där de fördelar *samtliga* uppdrag i kommunen jämnt mellan könen. Därav en ojämn könsfördelning i stadsdelsnämnderna. Miljöpartiet har även valt att lägga fokus på facknämnderna då det är här de kan driva miljöfrågan. Detta skulle även kunna ses som ett uttryck för stadsdelsnämndernas låga status. Men för att dra större slutsatser kring detta hade en närmare jämförelse med facknämnderna och de frågor som drivs där behövts göras.

5.3.5 SAMMANFATTANDE ANALYS

Den sammanfattade bilden som framkommer är att stadsdelsnämndsuppdraget är ett uppskattat uppdrag dels på grund utav sakfrågorna som bedrivs och dels på grund utav bredden i uppdraget och den nära kontakten till medborgarna. Samtidigt är det ett uppdrag som ställer relativt höga krav på de förtroendevalda. Trots en stor budget upplever kvinnorna att makten ibland tycks ligga på andra nivåer och att det är svårt att få resurserna att räcka. Stadsdelsnämnderna beskrivs även som ett *låg-status-uppdrag*, både av kvinnorna i nämnderna och de som har hand om nomineringen för samtliga partier. Det tycks så vara av allmän uppfattning att det är finare och mer status att befinna sig på andra uppdrag, där kommunala bolagsstyrelser, uppdrag kopplade till olika evenemangsförmåner och de tekniska nämnderna uppges som *hög-status-uppdrag*. Det är också här vi i kartläggningen och genom tidigare forskning sett att vi finner flest män. Slutsatsen är således att kvinnor återfinns i störst utsträckning på det uppdrag i Göteborg som har lägst status. Kopplingen till Yvonne Hirdmans teorier kring genussystem och könshierarkier bli här tydligt och kvinnor och mäns representation i stadsdelsnämnderna framstår utifrån ett mer *statspessimistiskt* perspektiv som en konsekvens av och ett återskapande av de generella könsmaktsförhållanden som finns i samhället i stort.¹⁸² Statusen på uppdraget tros dock öka nu när nämnderna blivit färre och arvodet höjts. Från tidigare forskning vet vi dock att färre platser innebär större konkurrens och det tendera att missgynna kvinnorepresentationen. Hur utvecklingen kommer att se ut återstår dock att se. Å andra sidan uppger flertalet av de intervjuade kvinnorna att de inlett sin politiska karriär i stadsdelsnämnder och att de med tiden tilldelats fler uppdrag, på andra nivåer

¹⁸² Hirdman 1990

och med mer prestige. Den bredd som uppdraget kräver kan i sammanhanget ses som meriterande för andra uppdrag. Stadsdelsnämnder skulle därmed kunna utgöra en språngbräda för kvinnlig närvaro på andra nivåer och i andra nämnder.

Det motsatta perspektivet till statspessimism är det *statsoptimistiska*, där kvinnors positionering inom i huvudsak mjuka områden ses som ett sätt för kvinnor att tillgodose och strategiskt bejaka sina könsspecifika intressen.¹⁸³ Intervjuerna visar på att de tillfrågade kvinnorna menar på att kvinnor i allmänhet väljer att befinna sig inom de områden de av *tradition* kan identifieras sig med och känner sig hemma med. Stadsdelsnämndsuppdraget och de frågor som bedrivs här identifieras just som den typen av frågor, som ligger inom ”mjuka” politikområden. Andra mer tekniska facknämnder refereras till som ”hårda”. Det finns således en tydlig uppdelning av hur politikerna ser på olika uppdrag. Vidare går det att konstatera att även om kvinnor sägs drivas av ett intresse, och därav söker sig till stadsdelsuppdraget, ser de inte på det som en möjlighet att där driva könsspecifika frågor. De talar inte i sådana termer. De utgår mer ifrån personliga intressen eller utifrån en idé om vad som traditionellt ligger nära den kvinnliga ”naturen”. Detta gäller för samtliga partier. De ser inte på uppdraget som mer fördelaktigt för kvinnor, eller som en möjlighet att driva politik nära kvinnors vardag och på så sätt ändra kvinnors förutsättningar och villkor i samhället. Att stadsdelsnämnderna tillskrivs mindre status och att kvinnor återfinns i störst utsträckning på detta uppdrag, ser de inte som ett tecken på en hierarkisk marginalisering. Det handlar istället om män och kvinnors skilda intresseområden och kompetens. Ojämliga förhållanden framstår således inte existera i relation till politikernas eget uppdrag. Könsspecifika intressen och könsmaktsförhållanden verkar heller inte utgöra en politisk dimension.

Samtliga partier hävdar att kvinnlig närvaro och kvinnorepresentation är viktigt inom samtliga nämnder och politikområden. Men på vilka grunder och till vilken grad, skiljer sig åt mellan partierna. Socialdemokraterna ser kvinnor som en *resurs* medan miljöpartiet använder ett *rättviseargument*. Moderaterna har tendenser till att se kvinnor som en resurs men menar samtidigt att *kompetens* går före vilket kön någon har. Social representation ses därmed som mindre viktigt. Moderaterna kopplar även

¹⁸³ Wängnerud 1999

kompetens till värden som kan ses som typiskt manliga. Socialdemokraterna tror på *social representation*, men att män till viss del kan representera kvinnor. Miljöpartiets stadsdelsnämndsordförande förespråkar visserligen social representation men menar samtidigt att män är lika fullgoda representanter för kvinnor som för män. Kvinnors närvaro görs så legitimt utifrån idén om rättvisa men samtidigt ska de inte stå som representanter för andra kvinnor. Socialdemokraternas stadsdelsnämndsordförande menar att kvinnor kan vara en resurs, och bidra med erfarenheter i andra typer av nämnder, men för att kvinnor ska vilja närvara i mer ”hårda” frågor måste politiken ändras för att möta kvinnors kompetens och annorlunda synsätt. Återigen framstår det, i linje med Anette Gustafssons studie, som att kvinnors utrymme att bedriva frågor i egenskap av och för kvinnor får ses som begränsat.

En sista viktig iakttagelse är att samtliga partirepresentanter uppvisar föreställningar om vad som är typiskt ”manliga” och ”kvinnliga” egenskaper. Där män beskrivs som risktagare och kvinnor som mer försiktiga, hemtama och måna om att prioritera familjelivet. Kring mäns och kvinnors kompetens resonerar de också olika. Där i huvudsak moderaterna målar upp en bild av kvinnor som mindre kompetenta att anta politiska uppdrag än vad män är och detta ger utslag i antalet kvinnor på stadsdelsnämnds nivå.

6. SLUTSATSER

Utgångspunkten för den här studien har varit att undersöka dels kvinnors numerära närvaro på sub-lokal nivå i form av stadsdelsnämnder. Men det har också varit att undersöka kvalitativa aspekter och förutsättningar för kvinnlig, politisk representation. Efter resultatredovisningen från kartläggningen av kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder och den kvalitativa fallstudien, är vi nu framme vid att besvara frågeställningarna.

6.1 SLUTSATSER KVANTITATIV KARTLÄGGNING

1. Hur skiljer sig kvinnors politiska representation i stadsdels/kommundelsnämnder från kvinnorepresentationen på andra politiska nivåer och inom andra typer av kommunala nämnder? Vilka faktorer kan ha betydelse för variationer i kvinnorepresentation på stadsdelsnämnds-nivå?

Den inledande kartläggningen visade att kvinnorepresentationen är högre på stadsdelsnämnds-nivå än på andra politiska nivåer i Sverige men att kvinnor fortsatt är underrepresenterade på samtliga politiska nivåer i landet. Den generella kvinnorepresentationen var högre i stadsdelsnämnderna än i riksdagen och kommunfullmäktige och ungefär likställd med landstingsfullmäktige. Kommunerna med stadsdelsnämnderna visade sig även ha en högre andel kvinnor i kommunfullmäktige än den generella kvinnorepresentationen i kommunfullmäktige. Om det är ett resultat av att nämnderna resulterar i fler uppdrag eller om stadsdelsnämnderna i sig gynnar kvinnlig politisk närvaro på andra nivåer går inte att säkerställa. Men det är ett intressant resultat lika fullt. Det visade sig även att stadsdelsnämnds-nivå även har fler kvinnor än facknämnderna. Detta är dock ett resultat som får ses med viss reservation eftersom jämförelsen uppdragen emellan gjordes med siffror från 2007 beträffande facknämnderna. Kvinnor hade ordinarie ledamots-posten i högre utsträckning men tilldelades positioner i presidiet i stadsdelsnämnder i mindre utsträckning än män. Således förekommer det en hierarkisk marginalisering av kvinnor på stadsdelsnämnds-nivå.

Faktorer som kan förklara variationer i kvinnorepresentation på kommunal nivå kunde till viss del förklara variationen i stadsdelsnämnderna. Kommunernas storlek och stadsdelsnämndsorganisationens täckningsgrad hade ingen markant effekt på

kvinnorepresentationen. Det som visade sig ge mest upphov till variationer kommunerna emellan var partivariabeln. Partiernas betydelse för kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder förefaller därmed utgöra en förklarande faktor.

6.2 SLUTSATSER KVALITATIV FALLSTUDIE

2. I vilken utsträckning kan kvinnors närvaro och positioner i stadsdelsnämnder i Göteborg kopplas till partiernas nomineringsprocesser och principer kring kvotering?

Tidigare studier har visat att nomineringsprocessen är avgörande för kvinnorepresentationen. Resultat från min studie av socialdemokraterna, miljöpartiets och moderaternas redogörelser för sina respektive nomineringsprocesser i Göteborg pekar på samma slutsats. Nomineringsprocessen i sig är viktig för hur könsfördelningen blir på listor och uppdrag. Vad som i processen är avgörande för andelen kvinnor är då grindvakterna som sonderar bland alla aspiranter och utser de kandidater som hamnar på listan. Studien visar att bestämmelser om kvotering i det skede där listorna sammanställs, är *avgörande*. Socialdemokraterna som tillämpar varannan damernas och går så efter *snabbspårsmodellen* vilket återspeglas i könsfördelningen i stadsdelsnämnderna, där socialdemokraterna har högst andel kvinnor av de tre undersökta partierna. Även då uppdragen sedan ska tillsättas har socialdemokraterna tydliga mål kring att presidieposterna ska vara jämnt fördelade mellan könen, jämfört med övriga två partier. Här har Socialdemokraterna en överrepresentation på kvinnor på andre vice ordförande posten, samt en helt jämn könsfördelning på övriga två poster, till skillnad från miljöpartiet. Kvotering enligt snabbspårsmodellen och tydliga målsättningar gällande jämställdhet, vid tillsättningen listor och uppdrag måste därmed ses som en gynnande och avgörande faktor för en hög kvinnorepresentation i stadsdelsnämnderna och positioner inom nämnderna.

Vad som även visade sig avgörande för andelen kvinnor i stadsdelsnämnderna är på vilka grunder *grindvakterna* bedömer kandidaterna, där urvalet i nomineringsprocessen tycks ske efter manliga normer och därmed till nackdel för en hög kvinnorepresentation. Eftersom grindvakternas roll även är att betrakta som betydande i beslutsprocessen för samtliga partier, kan deras uppfattningar om

kvinnors närvaro och kvinnlig kompetens ses som avgörande för att kvinnor ska placeras på listor och uppdrag. Så snart urvalet mer går efter kompetens än kön tycks kvinnorepresentationen bli lidande, vilket könsfördelningen hos Moderaterna vittnar om, men även till viss del hos miljöpartiet. Här kan återigen betydelsen av kvotering åberopas. Till vilken grad kvinnlig frånvaro ses som en konsekvens av könshierarkiska maktstrukturer och kön som en politisk dimension, får även det konsekvenser för hur kvinnor bedöms och därav rekryteras till förtroendeuppdrag, vilket i sin tur ger utslag på kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnderna i Göteborg. Det förefaller således som att en avsaknad av insikt i eller en ovilja i att politisera den typen av frågor, får konsekvenser för kvinnorepresentationen.

Sammanfattningsvis; Nomineringsprocessen och principer kring kvotering kan utifrån mina resultat ses som avgörande för kvinnorepresentationen i stadsdelsnämnder i Göteborg. Det visade sig att inte bara kvotering av vallistor har betydelse utan även målsättningar och principer om en jämn könsfördelning vid tillsättningen av förtroendeuppdrag och presidieposter. Här visade det sig att socialdemokraternas kvotering enligt snabbspårsmodellen ses som gynnande för en hög andel kvinnor i stadsdelsnämnderna i Göteborg.

3. I vilken utsträckning kan kvinnors närvaro och positioner i stadsdelsnämnder i Göteborg kopplas till könsspecifika strategiska val och intressen respektive könsmaktsrelationer?

Resultatet från intervjuerna visar att kvinnorna själva ser att kvinnors intressen ligger i skola, vård och omsorg. De hänvisar samtliga till ett slags traditionsbundet intresse och därav menar de att kvinnor återfinns på stadsdelsnämnds nivå. Det finns således en klar uppfattning av vad som är typiskt, medfödda kvinnliga intressen och de refererar inte till könsspecifika intressen i en mer feministisk mening. Att kvinnor återfinns i högre utsträckning på stadsdelsnämnds nivå kan därmed inte ses som en konsekvens av kvinnors könsspecifika strategiska val. De resonerar inte i sådana termer och ser inte stadsdelsnämnder som ett mer fördelaktigt uppdrag utifrån kvinnors könsspecifika intressen. Därtill pekar intervjuerna på att kvinnor ska finnas inom politiken för andra, för väljarna, för att skapa rättvisa och som en resurs. Kvinnlig närvaro görs legitimt utifrån att det gynnar partiet och väljarna. Men kvinnor ska inte finnas i politiken för att representera sig själva. Det bedöms män vara lika

kapabla till att göra. I skenet av att män är det överrepresenterade könet inom stadsdelsnämnderna, men också på samtliga andra politiska nivåer, blir detta resonemang en aning oroväckande, då det rättfärdigar att kvinnor är det underrepresenterade könet. Därmed görs kvinnors underrepresentation inte till ett problem för kvinnor och utifrån kvinnors intressen, utan det blir möjligen ett problem för partiet som annars går miste om erfarenheter plus att det framstår som mindre rättvist med en skev könsrepresentation. Detta till trots så är det bara socialdemokraterna som kommit fram till slutsatsen att det behövs tydliga regler som garanterar kvinnors politiska närvaro på olika positioner i samhället.

I ljuset av detta kan kvinnors närvaro på stadsdelsnämnds nivå ses som ett resultat av rådande könsmaktsordningar, där kvinnor återfinns på den nivå som anses inneha minst status. Men där även kvinnors könsspecifika intressen inte ses som en politisk dimension och därav begränsas kvinnor i att göra just könsspecifika strategiska val. Kvinnors möjlighet att representera kvinnliga intressen och kvinnor som grupp kan därmed ses som begränsad och deras närvaro i stadsdelsnämnderna är således inte en konsekvens av ett könsspecifika intressen och val.

7. SLUTDISKUSSION & FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING

Vad går det då slutligen att dra för slutsatser kring stadsdelsnämndernas potentiella attraktionskraft för kvinnlig närvaro och kvinnors relation till lokalpolitiken;

Kan vi säga att stadsdelsnämnder är mer gynnsamma för kvinnors intressen och politiska inflytande i jämförelse med andra politiska nivåer?

Svaret på frågan är dubbelbottnat. Dels har resultatet pekat på att stadsdelsnämndsuppdraget i Göteborg, de facto anses som ett låg-statusuppdrag. Ser vi på det utifrån ett flernivådemokratiskt, hierarkiskt perspektiv återfinns kvinnor på den politiska nivå som har lägst status. Utifrån exemplet Göteborg kunde vi se att kvinnors möjligheter att driva könsspecifika frågor i stadsdelsnämnderna är begränsat på så sätt att kvinnors könsspecifika intressen inte förfaller utgöra en politisk dimension. Kvinnorna själva ser heller inte sig själva som representanter för kvinnor i allmänhet och resonerar heller inte i termer där de ser kvinnlig positionering inom lågstatusuppdrag som ett problem ur ett könsmaktsperspektiv. De har heller inte valt stadsdelsnämndsuppdraget utifrån ett specifikt kvinnointresse. I ljuset av det här kan stadsdelsnämnds nivå inte sägas vara *mer* gynnsam för kvinnors intressen och politiska inflytande, än andra politiska nivåer. En hög kvinnorepresentation på sub-lokal nivå kan mer ses som ett uttryck för rådande könsmaktsordningar, där vi återfinns kvinnor på en position där de utifrån normer om ”kvinnligt” och ”manligt” förväntas ha större kompetens inom ”mjuka” frågor.

Men det är samtidigt viktigt att lyfta fram att det i den kvantitativa kartläggningen framkom att stadsdelsnämnder tycktes generera en hög andel kvinnor i kommunfullmäktige i de elva undersökta kommunerna. Under intervjuerna framkom även att kvinnorna i stadsdelsnämnderna i Göteborg har tilldelats många andra uppdrag, på olika nivåer vilket skulle kunna vara en effekt av deras uppdrag i stadsdelsnämnderna och den breda kompetens det kräver. Det tycker även mycket om sitt stadsdelsnämnds uppdrag. Men att betrakta sub-lokal nivå som *mer* kvinnovänlig och gynnsam än andra politiska nivåer, är i ljuset av mina resultat inte ett rimligt

antagande. Dock skulle resultatet behöva undersökas ytterligare. Detta genom att titta närmare på den kvinnliga närvaron, dels i andra kommuner med stadsdelsnämnder, men också ställt mot andra variabler än de som varit möjliga inom ramen för den här undersökningen, för att kunna göra en jämförelse med exemplet Göteborg. Här har vi exempelvis sett att Hudiksvall, som hade en opolitisk stadsdelsnämnd, vilket blir en intressant referenspunkt till partivariabeln. Men jämförelser behöver även göras med exempelvis landstingsnivå, som vi i den kvantitativa kartläggningen fann hade en hög andel kvinnor. Detta är något som kräver vidare forskning.

Dock gör inte detta resultat stadsdelsnämnderna mindre intressanta ur ett kvinnopolitiskt perspektiv. Att denna nivå *de facto* har den högsta andelen kvinnor jämfört med samtliga andra politiska nivåer i landet, gör att det är en intressant nivå. Även om resultaten pekar på att stadsdelsnämnderna har lägst status, går det inte att ge upp tanken om att det ändå är här kvinnor *kan* göra en skillnad för andra kvinnor. Men då krävs att de politiska partierna arbetar mer med att medvetandegöra de strukturer och föreställningar om kvinnliga och manliga intressen och kompetenser som fortfarande tycks finnas kvar i deras partiinstitutionella strukturer. Här ser jag att den här studien har en möjlighet att bidra till just detta. Vad som även framkom, till viss del utanför den teoretiska ramen för studien, är faran i att se till kvinnor som en homogen grupp. Partierna anger svårigheten i att rekrytera både yngre kvinnor, men framförallt kvinnor med invandrarbakgrund. Således går det inte att blunda för att det inom ”gruppen” kvinnor finns ytterligare minoritetsgrupper som är underrepresenterade inom politiken på andra grunder eller på ytterligare grunder än enbart sitt kön. En grundtanke i den här uppsatsen är att kvinnor som underrepresenterad grupp har ett *gemensamt* intresse av att närvara och delta på den politiska arenan. Detta är fortfarande en viktig ståndpunkt men den förutsätter samtidigt att partierna, men att även forskningen, uppmärksammar kvinnors *skilda* intressen.

Men det behöver även kastas *mer* ljus över stadsdelsnämnderna som politisk nivå, då det tidigare är gjort i mycket begränsad utsträckning. Här kan vidare forskning behöva fokusera på vilken typ av frågor kvinnor explicit driver på sub-lokal nivå. Det har inte varit möjligt inom ramen för den här uppsatsen, men kan utgöra ett viktigt

komplement för att avgöra stadsdelsnämnderna potential som en kvinnovänlig politisk arena.

REFERENSER:

Tryckta källor:

Bryman, Alan (2008)

Social Research Methods – third edition, Oxford University Press, Italy

Bäck, Henry (2000)

Kommunpolitiker i den stora nyordningens tid, Liber AB, Malmö

Dahl, Robert A. Dahl (1989)

Demokratin och dess antagonister, Ordfront Pocket, Stockholm

Dahlerup, Drude, (2006)

Women, Quotas and Politics, Dahlerup, Drude (red.) *Women, Quotas and Politics*, Routledge, New York

Eduards, Maud (2002)

Förbjuden handling – om kvinnors organisering och feministisk teori, Liber, Malmö

Eduards, Maud (1992)

Den feministiska utmaningen – kvinnors kollektiva handlande, Hirdam, Yvonne & Åström, Gerd (red.), *Kontrakt i kris*, Carlssons, Stockholm

Elofsson, Kristina, Rindeljäll, Teresia (1998)

Flernivådemokrati – en teoretisk såväl som praktisk utmaning, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.

Esaiasson, Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena (2007)

Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad, tredje upplagan, Nordstedts Juridik AB, Vällingby.

Freidenvall, Lenita, Dahlerup, Drude (2008)

Kvotering, 1:a upplagan, SNS Förlag, Avesta

Freidenvall, Lenita (2006)

Vägen till varannan damernas – om kvinnorepresentation, kvotering och kandidaturval i svensk politik 1970-2002, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet

Gustafsson, Anette (2008)

Könsmakt och könsbaserade intressen. Om könspolitisk representation i svensk kommunalpolitik, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Hernes, Helga Maria (1987)

Welfare State and Woman Power – Essays in State Feminism, Universitetsforlaget, Denmark

Hirdman, Yvonne (1990)

Makt och kön, Petersson, Olof (red.) *Maktbegreppet*. Stockholm, Carlssons Bokförlag

Jónasdóttir, Anna G, (1985)

Kvinnors intressen och andra värden, i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1985;2, vol. 17-33

Jönsson, Sten, Nilsson, Lennart, Rubenowitz, Sigvard, Westerståhl, Jörgen (1997)

Decentraliserad välfärdsstad – demokrati, effektivitet och service, SNS Förlag, Stockholm.

Montin, Stig (1998)

Lokala demokratiexperiment - exempel och analyser, Demokratiutredningen. Skrift nr 9. SOU 1998:155. Stockholm: Fritzes.

Montin, Stig (2002)

Moderna kommuner, 3:e upplagan Liber: Malmö

Phillips, Anne (2000) (översättning Pauline Stoltz)

Närvaron politik – den politiska representationen av kön, etnicitet och ras,
Studentlitteratur, Lund

Phillips, Anne (1996)

Feminism and the attractions of the Local, Desmond King & Gerry Stoker (red.)
Rethinking Local Democracy.

Rauum, Nina C. (1995)

Politisk representasjon, Rauum, Nina C. (red.) *Kjønn og politikk,* TANO, Oslo

Tallberg, Pontus, von Bergmann- Winberg, Marie-Louise (2010)

Flernivåstyrning – framgångsfaktor för kommuner, regioner och stater, Region
Skåne, Västra Götalandsregionen, Regionplaneringskontoret vid Stockholms läns
Landsting & Sveriges Kommuner och Landsting, Hässleholm

Thomsen, Fanny (2010)

*Könsstrukturer i kommunala bolag – en fallstudie på kvinnor och mäns deltagande i
nämnder och bolagsstyrelser i fyra västsvenska kommuner,* Förvaltningshögskolan,
Göteborgs universitet

Wide, Jessika (2007)

*Kvinnors politiska representaton i ett jämförande perspektiv – nationell och lokal
nivå,* Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.

Wendt Höjer, Maria, Åse, Cecilia (2003)

Politikens paradoxer – en introduction till feministisk politisk teori, andra upplagan,
Academia Adacta AB, Karlshamn.

Wängnerud, Lena (1999)

Kvinnorepresentation - Makt och möjligheter i Sverige riksdag, Studentlitteratur,
Lund

Statliga utredningar:

SOU 2001:48 *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*

SOU 1998:155 *Demokratiutredningen - Skrift nr 9*. SOU 1998:155. Stockholm: Fritzes.

Rapporter:

Kvinnor i parlamentet 2010 – enheten för lika möjligheter och mångfald

Göteborgs Stad Stadskansliet; Tjänsteutlåtande, kommunstyrelsen, 2009-12-09, Dnr. 0776/09

Öhrvall, Richard, Bäck Hanna (2003)

Det nya seklets förtroendevalda – om politikerantal och representativitet i kommuner och landsting 2003, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Regeringskansliet, Justitiedepartementet,

Öhrvall, Richard, Jessica Persson (2007) SCB

Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007 – en rapport om politikerantal och representativitet, Demokratistatistisk rapport 7, Statistiska centralbyrån, Sveriges Kommuner och Landsting, Regeringskansliet, Justitiedepartementet

Lagtext och författningar:

Sveriges rikets lag; Regeringsformen 1974:152

Sveriges rikets lag; Kommunallagen 2006:369

Författningssamlingen: Reglemente för Göteborgs stadsdelsnämnder

Elektroniska källor:

Nationalencyklopedin, www.ne.se:

<http://www.ne.se/lang/k%C3%B6nsmaktssystem>, avläst 2012-04-16, kl. 14.53

Statistiska Centralbyrån, www.scb.se:

http://www.scb.se/Pages/ProductTables____157240.aspx, avläst 2012-05-16, kl. 11.20

<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/MainTable.asp?yp=tophi&xu=90148001&omradekod=ME&omradetext=Demokrati&lang=>, 2012-05-16, kl. 11.20

Sveriges Kommuner & Landsting, www.skl.se

https://www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning, avläst: 2012-05-14, kl 10.15

Information förtroendevalda i stadsdelsnämnder:

Borås:

<http://boras.se/forvaltningar/stadskansliet/stadskansliet/kommunensorganisation/kommunensorganisation/stadsdelar.4.7243a9a4125d5ad4db1800026315.html>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Eskilstuna:

<http://eskilstuna.se/Kommun-och-politik/Organisation/Politiker/Namnd-styrelse-detalsida/?namnd=T-a%20stads%20n>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Göteborg:

<http://www9.goteborg.se/fortroendevalda/namndstyrelse.asp?id=4&styrelse=N%E4mnder>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Hudiksvall:

<http://hudiksvall.se/Demokrati--kommun/Sa-styrs-kommunen/Namnder/Svagadalsnamnden/>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Kalmar:

http://web1.kalmar.se/troint/detail_namndstyrelse.asp?namnd=SKDN
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Köping:

<http://koping.se/kommun-och-politik/kommunensorganisation/namnder/kommundelsnamnden/>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Malmö:

<http://www.malmo.se/Kommun--politik/Politik-paverka/Politiker-och-beslut/Namnder.html>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Stockholm:

<https://evald.stockholm.se/extern>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Umeå:

<http://umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/kommundelarochbyar.4.bbd1b101a585d7048000170927.html>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Södertälje:

<http://www.sodertalje.se/Kommun-demokrati/Politik-och-paverkan/Namnderna/Enhorna/>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

Västerås:

<http://www.vasteras.se/politikdemokrati/politiskorganisation/namnderochstyrelser/Sidor/skultunakommundelsnamnd.aspx>
avläst 2012-02-17, kl. 10.35

TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING

Tabell 1. Genomsnittlig könsfördelning, förtroendevalda ordinarie ledamöter, efter nivå & kön efter valet 2010. Andel %

Tabell 2. Genomsnittlig könsfördelning förtroendevalda kvinnor & män inomkommunala organ efter valet 2010. Andel %

Tabell 3. Genomsnittlig könsfördelning förtroendevalda kvinnor & män i samtliga kommuner med stadsdelsnämndsorganisation, efter organ, efter valet 2010. Andel %

Tabell 4. Könsfördelning förtroendevalda i stadsdelsnämnderna i Sverige, antal & andel %

Tabell 5. Genomsnittlig könsfördelning förtroendevalda i stadsdelsnämnder i Sverige, efter parti, efter valet 2010. Andel %

Tabell 6. Andelar % förtroendevalda i stadsdelsnämnder efter parti och stad, efter valet 2010.

Tabell 7. Könsfördelning ordinarie ledamöter stadsdelsnämnder Göteborg, efter valet 2010. Antal & andel %

Tabell 8. Antal & andel % förtroendevalda kvinnor med presidieuppdrag, i Göteborgs stadsdelsnämnder, efter valet 2010

Tabell 9. Genomsnittlig könsfördelning förtroendeuppdrag i Göteborg efter organ, efter valet 2010, andel %

Tabell 10. Genomsnittlig könsfördelning stadsdelsnämnderna i Göteborg efter parti, efter valet 2010, andel %

Tabell 11. Könsfördelning förtroendevalda efter partiblock & stadsdelstäckning, efter valet 2010, Antal & andelar %

Diagram 1. Andelar % kvinnor och män i stadsdelsnämnder, efter stad, efter valet 2010 enligt SKL:s kommunindelning.

Diagram 2. Andelar % kvinnor & män i stadsdelsnämnder efter stadsdelsnämndsorganisationens täckningsgrad, efter valet 2010

Diagram 3. Andel % förtroendevalda kvinnor & män i stadsdelsnämnder, efter post ordinarie eller ersättare, efter valet 2010

Diagram 4. Andelar % kvinnor & män som tilldelats presidiepost i stadsdelsnämnder, efter 2010

Diagram 5. Andelar kvinnor & män med presidieuppdrag i stadsdelsnämnder i Sverige, efter valet 2010.

Diagram 6. Andelar % förtroendevalda kvinnor och män efter stadsdelstäckning, efter valet 2010

Diagram 7. Andelar % förtroendevalda i stadsdelsnämnderna, efter partiblocken & stadsdelstäckning, efter valet 2010

Diagram 8. Andelar % förtroendevalda kvinnor & män i stadsdelsnämnder efter partiblocken, efter valet 2010

BILAGOR

BILAGA 1.

INTERVJUGUIDE 1 - REPRESENTANT NOMINERINGSPROCESSEN

Allmänna frågor: (ledamotens bakgrund och roll i partiet och i nomineringskommittén)

Berätta lite om dig själv.

Vad har du för bakgrund?

Vilken är din roll i partiet?

Företräder du någon särskild grupp?

Vilken är din roll i nomineringskommittén/stadsdelsnämnden?

Nomineringsprocessen: (från valbar till vald)

Berätta hur nomineringsprocessen går till i ditt parti, från valbar till vald.

Samma/olika processer till KF-listan jämfört med nämnduppdrag? Jämfört med hur ni utser era riksdagskandidater, kandidater till landstingsfullmäktige och landstingsnämnder?

Har ni några allmänna regler/utgångspunkter/principer som ni utgår ifrån? Vilka? Varför?

Har ni regler för hur partilistorna ska se ut? Om hur fördelningen av nämnduppdragen ska utses? Om ja, vilka är dessa regler?

Har ni regler gällande ålderssammansättning, kvinnorepresentation eller dylikt ifråga om KF-listor respektive nämnduppdrag? Om ja, vilka? Hur? Varför?

Om du fick beskriva processen i allmänhet, hur tycker du att den fungerar? Kännetecknas den av något särskilt?

Stadsdelsnämnder: (synen på nivån och förtroendeuppdragen)

Finns det möjlighet för kandidater att önska vilket uppdrag de helst vill ha?

Finns det en hierarki mellan olika nämnder? Finns det skillnader ifråga om vilka uppdrag/nämnder/politikområden som är mer/mindre åtråvärda? Vilka är allra populärast? Allra minst populära?

Brukar det skilja sig åt vilka som önskar sig vilka uppdrag, t.ex. mellan yngre/äldre eller kvinnor/män ifråga om politikområde/uppdrag/viss nämnd förtroendeuppdrag/ordförandeskap?

Stadsdelsnämnderna, hur ser man på dem? Är detta populära uppdrag? Är detta en nivå som du ser har reell makt? Vilken status/inflytande bedömer du att SDN-uppdragen har jämfört med andra typer av uppdrag?

Kvinnors representation är högre i vissa nämnder och betydligt lägre i andra nämnder, vad tror du att det beror på? (om de inte kände till detta: kvinnorepresentationen är exempelvis oftast högre på de s.k. "mjuka" politikområdena)

Är kvinnors närvaro olika viktig i olika nämnder?¹⁸⁴

I förhållande till andra politiska nivåer är kvinnorepresentationen också ofta högre i stadsdelsnämnderna, varför tror du att det är så? (visar könsfördelning över olika nivåer, visa könsfördelning mellan stadsdelsnämnder och facknämnder)

Varför tror du könsfördelningen skiljer sig åt mellan olika typer av nämnder?

Representativitet: (argument: intresse, resurs, rättvisa)

Tycker du att det är viktigt med en jämn könsfördelning i politiken, om ja, varför?

Är det som du ser det problematiskt på något sätt att mansrepresentationen är högre på vissa politikområden, och att kvinnorepresentationen är högre på vissa områden?

Anser du att det är problematiskt att män är i majoritet inom de flesta områden i politiken? Varför/varför inte?

Hur kommer det sig tror du att män är i majoritet i de flesta politiska församlingar och fr.a. på de mest inflytelserika posterna som t.ex. ordförande poster?

I Göteborgs Stadsdelsnämnder är dock fördelningen mellan ordförandeposter helt jämlik mellan könen. (visar) Vad tror du att detta kan få för konsekvenser?

Tror du att det spelar någon roll för politikens innehåll, om det är en kvinna eller en man på ett politiskt uppdrag? Varför/varför inte, på vilket sätt?

Tror du att kvinnor och män kan tillföra olika saker till politiken?

Går det att tala om kvinnliga och manliga *intressen* inom politiken?

Kan män representera kvinnor och vice versa?

Ert parti har/har inte som mål att ha varvade listor. Varför är det viktigt/oviktigt med varvade listor? Vilka argument styr?

Trots varvade listor är könsfördelningen inte helt jämn i ditt parti, Varför? Vad anser du om det?

Ert parti har lägre/högre/jämn kvinnorepresentation än många andra partier: hur ser du på det? Vad tror du det beror på? (om lägre representation: Är detta något ni funderar på att åtgärda? Hur/på vilket sätt?)

¹⁸⁴ Thomsen 2010

Om vi ser i förhållande till andra nämnder är den politiska representationen mer/mindre jämlik i SDN för ert parti. Vad beror detta på tror du?

INTERVJUGUIDE 2 – POLITIKER STADSDELSNÄMND

Allmänna frågor: (ledamotens bakgrund och roll i partiet och i nomineringskommittén)

Berätta lite om dig själv.

Vad har du för bakgrund?

Vilken är din roll i partiet?

Företräder du någon särskild grupp?

Vilken är din roll som ordförande för SDN / Vad drev dig till att vilja bli politiker?

Nomineringsprocessen: (från valbar till vald)

Berätta hur nomineringsprocessen går till i ditt parti, från valbar till vald.

Samma/olika processer till KF-listan jämfört med nämnduppdrag? Jämfört med hur ni utser era riksdagskandidater, kandidater till landstingsfullmäktige och landstingsnämnder?

Har ni några allmänna regler/utgångspunkter/principer som ni utgår ifrån? Vilka? Varför?

Har ni regler för hur partilistorna ska se ut? Om hur fördelningen av nämnduppdragen ska utses? Om ja, vilka är dessa regler?

Har ni regler gällande ålderssammansättning, kvinnorepresentation eller dylikt ifråga om KF-listor respektive nämnduppdrag? Om ja, vilka? Hur? Varför?

Om du fick beskriva processen i allmänhet, hur tycker du att den fungerar? Kännetecknas den av något särskilt?

Stadsdelsnämnder: (synen på nivån och förtroendeuppdragen)

Fanns det möjlighet för dig som kandidat att önska vilket uppdrag du helst ville ha? Om, ja fick du det uppdrag du ville ha?

Fanns det en hierarki mellan olika nämnder? Fanns det skillnader ifråga om vilka uppdrag/nämnder/politikområden som är mer/mindre åtråvärda? Vilka var allra populärast? Allra minst populära?

Brukar det skilja sig åt vilka som önskar sig vilka uppdrag, t.ex. mellan yngre/äldre eller kvinnor/män ifråga om politikområde/uppdrag/viss nämnd förtroendeuppdrag/ordförandeskap?

Stadsdelsnämnderna, hur ser du på dem? Är detta populära uppdrag? Är detta en nivå som du ser har reell makt? Vilken *status*/inflytande bedömer du att SDN-uppdragen har jämfört med andra typer av uppdrag?

Varför har du valt att engagera dig lokalpolitiskt, i en SDN?

Kvinnors representation är högre i vissa nämnder och betydligt lägre i andra nämnder, vad tror du att det beror på? (om de inte kände till detta: kvinnorepresentationen är exempelvis oftast högre på de s.k. "mjuka" politikområdena)

Är kvinnors närvaro olika viktig i olika nämnder?

I förhållande till andra politiska nivåer är kvinnorepresentationen också ofta högre i stadsdelsnämnderna, varför tror du att det är så? (visa könsfördelning över olika nivåer, visa könsfördelning mellan stadsdelsnämnder och facknämnder)

Varför tror du könsfördelningen skiljer sig åt mellan olika typer av nämnder?

Representativitet: (argument: intresse, resurs, rättvisa)

Tycker du att det är viktigt med en jämn könsfördelning i politiken, om ja, varför?

Är det som du ser det problematiskt på något sätt att mansrepresentationen är högre på vissa politikområden, och att kvinnorepresentationen är högre på vissa områden?

Anser du att det är problematiskt att män är i majoritet inom de flesta områden i politiken? Varför/varför inte?

Hur kommer det sig tror du att män är i majoritet i de flesta politiska församlingar och fr.a. på de mest inflytelserika posterna som t.ex. ordförande poster?

I Göteborgs Stadsdelsnämnder är dock fördelningen mellan ordförandeposter helt jämlik mellan könen. (visa) Vad tror du att detta kan få för konsekvenser?

Tror du att det spelar någon roll för politikens innehåll, om det är en kvinna eller en man på ett politiskt uppdrag? Varför/varför inte, på vilket sätt?

Tror du att kvinnor och män kan tillföra olika saker till politiken?

Går det att tala om kvinnliga och manliga *intressen* inom politiken?

Kan män representera kvinnor och vice versa?

Ert parti har/har inte som mål att ha varvade listor. Varför är det viktigt/oviktigt med varvade listor? Vilka argument styr?

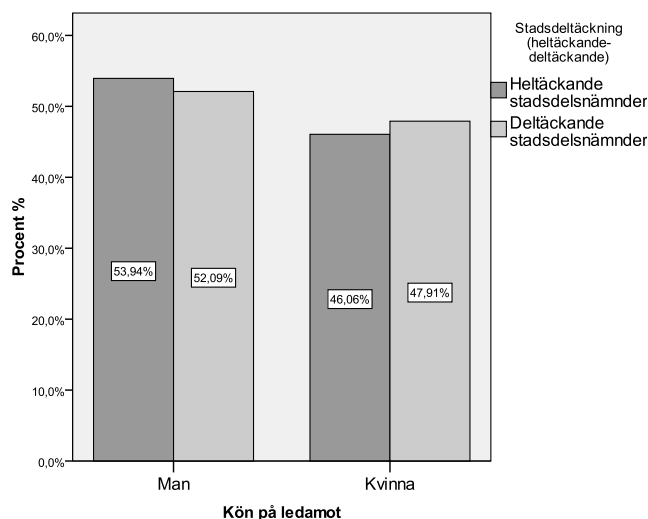
Trots varvade listor är könsfördelningen inte helt jämn, Varför? vad anser du om det?

Ert parti har lägre/högre/jämn kvinnorepresentation än många andra partier: hur ser du på det? Vad tror du det beror på? (om lägre representation: Är detta något ni funderar på att åtgärda? Hur/på vilket sätt?)

Om vi ser i förhållande till andra nämnder är den politiska representationen mer/mindre jämlik i SDN för ert parti. Vad beror detta på tror du?

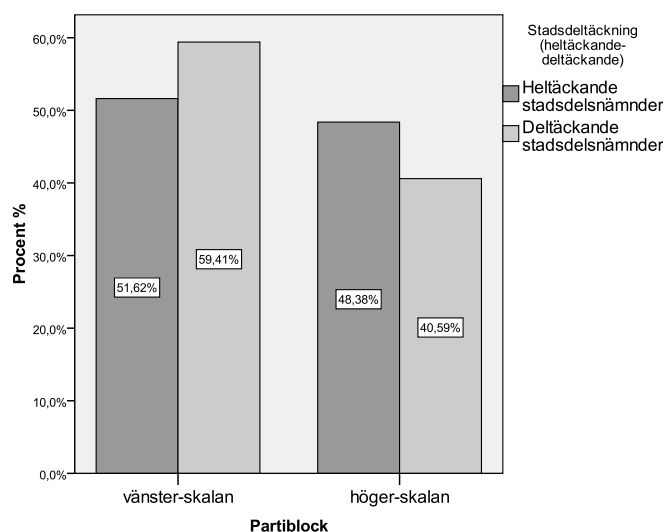
BILAGA 2. TABELLER & DIAGRAM

Diagram 6. Andelar % förtroendevalda kvinnor och män efter stadsdelstäckning, efter valet 2010

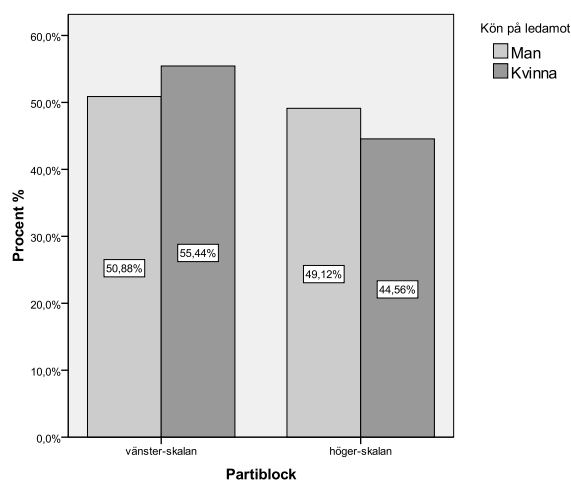
Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17

Diagram 7. Andelar % förtroendevalda i stadsdelsnämnderna, efter partiblocken & stadsdelstäckning, efter valet 2010

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17

Diagram 8. Andelar % förtroendevalda kvinnor & män i stadsdelsnämnder efter partiblocken, efter valet 2010

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17

Tabell 6: Andelar % förtroendevalda i stadsdelsnämnder efter parti och stad, efter valet 2010.

Stad	Partitillhörighet									Totalt
	V	S	Mp	C	Fp	Kd	M	Sd	Övr.	
Stockholm	7,4	22,8	15,1	3,4	9,1	0,6	41,6	0,0	0,0	100 %
Göteborg	9,2	35,9	9,2	0,5	13,4	3,2	28,6	0,0	0,0	100 %
Malmö	7,7	38,6	7,7	0,0	7,7	0,0	29,7	7,7	0,8	100 %
Borås	8,2	31,1	8,2	9,8	8,2	6,6	24,6	0,0	3,3	100 %
Umeå	11,1	44,4	5,6	9,3	9,3	9,3	11,1	0,0	0,0	100 %
Södertälje	10,7	34,7	10,7	9,3	4,0	5,3	22,7	2,7	0,0	100 %
Västerås	7,1	35,7	14,3	7,1	7,1	7,1	21,4	0,0	0,0	100 %
Köping	13,6	45,5	4,5	13,6	4,5	0,0	18,2	0,0	0,0	100 %
Kalmar	11,1	38,9	11,1	11,1	5,6	5,6	16,7	0,0	0,0	100 %
Eskilstuna	9,1	36,4	9,1	4,5	9,1	4,5	22,7	4,5	0,0	100 %

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17

Tabell 8: Antal & andel % förtroendevalda kvinnor med presidieuppdrag, i Göteborgs stadsdelsnämnder, efter valet 2010

Presidiepost	Kvinnor		Män		Totalt
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	
Ordförande	5	50 %	5	50 %	10 (100 %)
1:e vice ordförande	5	50 %	5	50 %	10 (100 %)
2:e vice ordförande	7	70 %	3	30 %	10 (100 %)
Totalt	17	56,7 %	13	43,3 %	30 (100 %)

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17

Tabell 11. Könsfördelning förtroendevalda efter partiblock & stadsdelstäckning, efter valet 2010, Antal & andelar %

Partiblock		Kön på ledamot		Total
		Man	Kvinna	
röd-gröna	Heltäckande stadsdelsnämnder	224	220	444
	andel	50,50%	49,50%	100,00%
	Deltäckande stadsdelsnämnder	65	55	120
	andel	54,20%	45,80%	100,00%
	Total	289	275	564
		51,20%	48,80%	100,00%
alliansen	Heltäckande stadsdelsnämnder	236	182	418
	andel	56,50%	43,50%	100,00%
	Deltäckande stadsdelsnämnder	43	39	82
	andel	52,40%	47,60%	100,00%
	Total	279	221	500
		55,80%	44,20%	100,00%
Total	Heltäckande stadsdelsnämnder	460	402	862
	andel	53,40%	46,60%	100,00%
	Deltäckande stadsdelsnämnder	108	94	202
	andel	53,50%	46,50%	100,00%
	Total	568	496	1064
		53,40%	46,60%	100,00%

Källa: egen kartläggning av könsfördelningen i stadsdelsnämnder, uppgifter hämtade från respektive kommuns hemsida, se referenslista, siffrorna gäller för mandatperioden 2010-2014, senast avläst: 2012-02-17